

У К Р А Ї Н С Ь К И Й
Тиждень

№ 7 (431) 19 – 25.02.2016 р.

**Ян
Томбінський**
про
українські
реформи

Чи надовго
політична криза

Головні акценти Мюнхенської
безпекової конференції

Звідки беруться
нові союзники Путіна

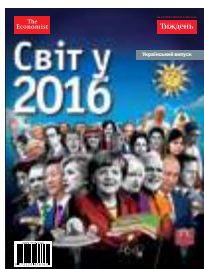
ХОЛОДНА УКРАЇНСЬКА ВЕСНА

The
Economist

Featuring selected content
from The Economist

Andrii Yermolenko

«Світ у 2016» – українська версія щорічного спецпроєкту журналу The Economist: аналіз, прогнози на майбутній рік від впливових експертів, політиків і ділових людей. Унікальність української версії видання – це не лише мова, а й акценти на національних проблемах і тенденціях, залучення провідних вітчизняних експертів.

Щонайменше 20% контенту видання буде присвячено Україні. «Український тиждень» уже шостий рік поспіль спільно із The Economist видає проєкт «Світ у...», п'ятий рік поспіль наше видання дістає ексклюзивне право в Україні на друк цього спецпроєкту. Змістову частину спецпроєкту «Світ у 2016» буде традиційно представлено статтями та колонками найвідоміших політиків, посадовців, бізнесменів, аналітиків, громадських діячів та журналістів.

Це забезпечує авторитетність і точність заявлених прогнозів та трендів, сценаріїв розвитку ключових подій ділового світу в 2016 році.

Оберіть зручний для вас спосіб передплати:

РЕДАКЦІЙНА:

у будь-якому банку за наведеними реквізитами.

Повідомте адресу доставки за телефоном 067-407-10-96 (з 9:00 до 18:00, оператор скине Ваш виклик і перетелефонує)

У ВІДДІЛЕННЯХ УКРПРОШТИ:

«Український тиждень» за індексом 99319

ЗА СИСТЕМОЮ PORTMONE:

www.portmone.com.ua

ВАРТІСТЬ РЕДАКЦІЙНОЇ ПЕРЕДПЛАТИ:

«Український тиждень»

- на 1 міс. – 55 грн
- на 3 міс. – 156 грн
- на 6 міс. – 300 грн
- на 12 міс. – 600 грн

«Світ у 2016» – 50 грн

Телефон редакції: 044-351-13-00

Повідомлення	Отримувач платежу	ТОВ «Український тиждень»		
		26009000022321	35392656	
		поточний рахунок отримувача		
		код отримувача		
	Назва установи банку	300023		
		МФО банку		
	ПАТ «Укрсоцбанк»			
	Прізвище, ім'я та по батькові платника			
	Адреса платника, телефон			
	Вид платежу: за передплату на журнал -----*			
Касир	Період:			
			сума, грн	
Платник (підпис)				

* У графі «вид платежу» вкажіть, будь ласка, назву журналу

НА ЧАСІ

- 4 Вистава з інтермедіями
Хто виграє
від «недовідставки» уряду
- 7 Едвард Лукас про концепцію
боездатної Європи

- 8 Слон у кімнаті
Головні акценти
Мюнхенської безпекової
конференції 2016-го
- 10 Ян Томбінський:
«ЄС підтримає Україну,
якщо вона буде провідником
власних реформ»
Голова представництва
ЄС в Україні про головну
рушійну силу змін

- 14 Урок від донорів
Як політичні коливання
знецинюють гривню

- 16 Юрій Пащенко:
«Україна має створити
свою нову бойову авіацію»
Заступник голови
Укроборонпрому про
проблеми та перспективи ОПК

ТЕМА НОМЕРА

- 18 Шизофренія
Роздвоєння дійсності
як загальний діагноз
- 21 Андрій Парубій:
«Дострокові вибори —
це ключовий механізм
дестабілізації»
Віце-спікер про уроки
Майдану та гібридну війну

- 24 Необхідна умова
Звідки чекати рішучих змін
- 26 Оголений тил
Про корупційні схеми
в забезпеченні війська

- 28 Заклик весни
Громадські активісти
про кількість «зрад» і «перемог»

СУСПІЛЬСТВО

- 30 Почути Донбас по-справжньому
Патріоти-переселенці хочуть
впливати на майбутнє регіону

СВІТ

- 32 Особливий привілей
Чим небезпечні спеціальні умови
членства Британії для ЄС

- 34 Французькі друзі Путіна
Хто домагається відновлення
співпраці з Росією в Парижі

- 36 Позичений час
Чому падають акції великих
західних банків

- 38 Гравітаційні хвилі — перший вихід
Як ученим вдалося зафіксувати
відлуння Великого вибуху

СПАДОК

- 40 Переможний бій із «руським міром»
Як українські письменники
1920-х боролися з великодержавним
шовінізмом своїх колег

КУЛЬТУРА

- 44 Креативні індустрії в Україні:
вистояти, просвітити(ся)
Чи є в нас передумови для
розвитку творчих галузей

ЩОДЕННИКИ ОКУПАЦІЇ

- 48 Школа ізоляції
Про освіту в Криму

- 49 Що далі?
Чого чекають проукраїнські
жителі «ДНР»

P. S.

- 50 Юрій Макаров про «високу»
і «низьку» мову

Тиждень

№ 7 (431) 19 – 25.02.2016
Засновник ЕСЕМ Медіа ГмбХ
Видавець ТОВ «Український тиждень»
03067, Київ, вул. Машинобудівна, 37
Головний редактор Дмитро Крапивенко
Редакція Наталія Петринська,
Анна Корбут, Алла Лазарева,
Олександр Крамар,
Ганна Трегуб, Богдан Буткевич,
Віталій Рибак, Станіслав Козлюк,
Юрій Макаров, Роман Малко,
Ольга Ворожбит

Відділ передплати та роздрібної торгівлі
тел.: (067) 407-10-96
e-mail: peredplata@tyzhden.ua
Відділ реклами
тел.: (067) 407-10-89
e-mail: reklama@tyzhden.ua
Видається з 02 листопада 2007 року
Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого
засобу масової інформації КВ № 18119-6919 ПР
від 30.08.2011 р.
Адреса для листування 03067, Київ, а/с № 2
Адреса редакції 03067, Київ, вул. Машинобудівна, 37

e-mail: office@tyzhden.ua
тел.: (044) 351-13-00
Друк ТОВ «НОВИЙ ДРУК», Київ, вул. Магнітогорська, 1
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 1447 від 28.07.2003 р. № зам. 16-0349
Наклад 32 000
Номер підписано до друку 17.02.2016 р.
Виходить щоп'ятниці
Розповсюджується в роздрібній торгівлі
та за передплатою
Передплатний індекс 99319
Ціна договірна

НА ЧАСІ

Вистава з інтермедіями

Роман Малко

Геніальна афера під кодовою назвою «відставка уряду Яценюка» проведена блискуче. Петро Олексійович знову всіх обкрутив довкола пальця. Тільки цього разу його перемога може зле пожартувати з ним.

У тому, що талановитого реформатора Арсенія Петровича і К^о таки завалять, певності не було ні в кого. Принаймні до моменту, коли він, закінчивши свій, як завжди, феєричний звіт про діяльність уряду, всівся в крісло й на трибуну полізли представники фракцій зі всеможливою критикою. Поливали нею уряд так рясно, що, здавалося, жодних шансів залишитися на плаву в «команди камікадзе» немає. »

Стало якось навіть їх трохи шкода. Єдині, хто вступився за нещасних, — соратники прем'єра по фракції, але їхні аргументи вже мало що могли змінити. Яценюк із залізним обличчям вислуховував ораторів, постійно хлебтав із пляшки воду, можливо, щоб не розплакатись, але стійко досидів годину ганьби до кінця. Отримавши останнє слово, він гордовито запропонував не відкладати момент істини на потім і винести вердикт негайно, чим викликав захопливі аплодисменти в рядах своїх прихильників та колег-«камікадзе».

Але «страсти» не сталося. Печерські боги вирішили інакше. Так, звісно, Рада визнала роботу уряду незадовільною, та коли дійшло до вердикту про профнепридатність, почалася містика. Старий битий вовк Володимир Литвин, який не один пуд солі з'їв на вітчизняній політичній кухні, мабуть, інтуїтивно відчуваючи якусь підлість, завбачливо запропонував, перш ніж ставити на голосування таке важливе рішення, дізнатися, чи не забракне раптом у залі голосів. Деякі обранці, мовляв, уже кудись позникали, а провалити відставку уряду 16 лютого означає, що повернутися до питання можна буде лише за швіроку. Реакція на цю пропозицію спікера парламенту Володимира Гройсмана, котрий заявив, що в такі ігри не гратиметься, привідкрила завісу, який буде фінал, але інтрига лишалася. Система «Рада» запікала, пішло голосування, фотографі вже налаштувалися знімати трагічну гримасу поваленого Яценюка, тільки цифра в 194 голоси все зіпсувала. Дива не сталося. Гройсман швидко закрит засідання, і депутати тільки їм відомими нормами покинули будівлю парламенту. Мало який відважний обранець ризикнув вийти

ЯМА, У ЯКУ ПОЛІТИКИ КИНУЛИ УКРАЇНСЬКИЙ ПАРЛАМЕНТ, МОЖЕ СТАТИ СЕРЬОЗНОЮ ПРОБЛЕМОЮ, ЩО ЗАГРОЖУЄ ПЕРЕВЕРНУТИ ВСЕ З НІГ НА ГОЛОВУ. КОАЛІЦІЯ ПОМЕРЛА

в кулуари до журналістів і прокоментувати, що ж то було. Юрій Луценко, який особисто подавав зібрані за відставку уряду підписи й чи не найбільше критикував його діяльність, видавався розгубленим і злим, проте все ж спромігся дещо сказати. Зокрема, що результати голосування продемонстрували відсутність підтримки уряду серед коаліції й наявність такої серед олігархічних груп, необхідність глибокого його реформатування, бо він потребує підтримки парламенту, а її немає, і йому не буде на кого спиратися для проведення реформ.

Як виявилось, Петро Олексійович і не збирався кидати під бульдозер свого союзника Арсенія Петровича. Він просто розіграв блискучу багатогодівку. Чому не «злив» Яценюка? Бо він є куркою, що несе золоті яйця, точніше притягує сякі-такі гроші кредиторів, і західні партнери не раз натякали, що за всієї поваги до українського суверенітету відставка цього уряду небажана. Бажана відставка генпрокурора Шокіна, який не виправдав їхніх сподівань на реформування Генпрокуратури. А от Арсеній Петрович хоча теж мало що виправдав, але принаймні піддається впливу, до нього вже звикли, відомо, які больові точки можна в разі чого натиснути. Комфортно

працювати з Яценюком й олігархам, які зберігають свої преференції. Одним словом, сіли розумні люди, зважили всі «за» та «проти» й вирішили. А щоб відволікти увагу й послабити пильність, президент, поки там нібито відбувались якісь консультації та перемовини, звернувся до народу з резонансною заявою, у якій закликав Шокіна самому піти у відставку, а уряду роз'яснив, що шанс на його косметичний ремонт уже втрачено й лишається тільки повне перевантаження. Така позиція президента, безумовно, викликала шок і радість у суспільстві, а ще безмежну повагу. Мужик, одним словом.

Втім, уважне вивчення результатів голосування за відставку уряду кардинально руйнує приємне враження. Бо не тільки виявляє, м'яко кажучи, певну нещирість у словах гаранта, а ще й проливає світло на його справжніх друзів і союзників. Хоч як це смішно, але забракло лише 32 голосів, щоб Арсеній Петрович і його команда нарешті змогли розслабитися й відіспатися. Опорою уряду (окрім, звісно, прем'єрських «фронтників») виявилася група «Відродження», контроль над якою приписують олігархові Коломойському, майже чотири десятки наближених до президента депутатів від БПП, чії політичні коливання зазвичай відбуваються у фарватері коливань їхнього патрона, та Опозиційний блок, член якого Рабінович навіть вибіг на трибуну з наручниками, заявивши, що уряд треба не у відставку відправляти, а садити до в'язниці. Усю цю схему фактично підтвердив правдолюб Мустафа Найєм: «Провал голосування за відставку уряду — це результат змови олігархів Ріната Ахметова, Ігоря Коломойського та Сергія Львовичкіна, з одного боку, і Петра Порошенка та Арсенія Яценюка — з другого». А сама подія — це добре зрежисована Банковою вистава, сценарій якої «був узгоджений ще напередодні вдень», і «кількість голосів за відставку Арсенія Яценюка ретельно калібрували відповідними дзвінками з Адміністрації президента й оточення прем'єр-міністра».

Втім, усе тільки починається. Яма, у яку політики кинули український парламент, може стати серйозною проблемою, що загрожує перевернути все з ніг на голову. Коаліція померла. Нова фактично олігархічна коаліція завідомо не здатна генерувати позитивні зрушення, а повернути все на круги своя вже нереально. Над парламентаріями невмолимо нависає сокира перевиборів, яких так нібито не бажає пан президент, про що не забув заявити у своєму зверненні.

Звісно, дано зелене світло на часткове переформатування уряду, і Яценюк цим скористається. Але з парламентською недовірою і «дружнім» зашморгом на ший від Банкової та олігархів він навряд чи матиме достатньо простору для маневрів. Президент також отримає своє. Його слова й раніше розбігалися з діями, а віднині в них узагалі ніхто не повірить. Звісно, він талановитіший гравець, ніж два його попередники, і, мабуть, відважніший. Недарма ж столиця в день звіту уряду задля відвернення терористичної загрози була так цільно напхана силовиками. Тільки ця відвага спрямована радше на стабілізацію власного трону, а не на рух уперед. І чи зможе все це звести на нуль проанонсована, але поки що не підтверджена відставка генпрокурора Шокіна — велике питання. Інтрига закручена талановито. Ми побачили лише кілька дій політичної вистави з інтермедіями. ■

Європейські реєстровці

Едвард Лукас

Європейці здебільшого вважають війну застарілим і відразливим методом боротьби. Якщо починаються бойові дії, ймовірно, це провина американців, тож нехай самі розбираються. Звіди й весь абсурд: Європа (з населенням 500 млн осіб і ВВП \$20 трлн) нарікає, що США (відповідно 300 млн жителів і \$17 трлн) недостатньо стараються для стабілізації Сирії, Лівії та інших гарячих точок.

Це непосильне завдання. Америка перевантажена у фінансовому та військовому сенсах. Коли Європі потрібна інтервенція в сусідніх країнах (а такі потрібна заради виживання), громадяни її країн мають бути готові витратити гроші, проливати кров і йти на ризик.

Першим кроком у цьому напрямку міг би стати Європейський іноземний легіон (ЄІЛ). Його можна швидко укомплектувати особами, придатними до військової служби за віком і станом здоров'я, а також готовими воювати, хай і не європейцями. Для негромадян ЄС великим стимулом могло б стати громадянство, надане, скажімо, за п'ять років бездоганної служби. При цьому вігатимуться заяви від осіб, які шукають притулку, та економічних мігрантів.

Головним призначенням легіону мали б стати операції в гарячих точках, як-от охорона лівійського узбережжя та сирійських таборів для біженців чи допомога Малі в боротьбі з терористами. Ідеться не про високотехнологічну армію — у напружених ситуаціях її не використовуватимуть. Першочерговими активами легіону мають бути швидкість і відвага: можливість негайного розгортання підрозділів, для особового складу котрих перспектива потрапити під обстріл, загинути або дістати поранення є частиною угоди.

ЄІЛ обійдеться не надто дорого: європейським країнам не доведеться панькатись із солдатами так, як із власними громадянами, щоб спокусити їх одсягнути військову форму. Насамперед витрат потребуватиме підготовка бійців (особливо у виявленні ознак радикалізації та вивченні міжнародного пра-

ва у збройних конфліктах). Офіцерів, принаймні на початковому етапі, можна буде залучати з різних європейських країн.

Важливе питання — командування. Я призначив би у верхівку насамперед французів. Вони успішно реалізували власний проект іноземного легіону. Однак незабаром варто було б залучити інші країни: це має бути коаліція охочих і здатних допомогти. Спершу до ЄІЛ не треба підпускати європейські інституції: у прийнятті рішень вони надто повільні й боязкі. Якщо колись великі європейські країни виявлять бажання мати впливового та ефективного верховного представника ЄС з питань зовнішньої політики, це може змінитися.

Критики скажуть, що легіон викачуватиме ресурси й без того слабких армій Європи. Звісно, без витрат не обійдеться (спорядження, житло, транспорт), проте така нова сила принесе б чисту вигоду. Європі більше не довелось би негайно звертатися до Америки, щойно знадобляться війська в бойовій готовності. Я обговорив цю ідею в неформальному порядку з трьома високопосадовцями-американцями. Жоден із них

ГОЛОВНИМ ПРИЗНАЧЕННЯМ ЛЕГІОНУ МАЛИ Б СТАТИ ОПЕРАЦІЇ В ГАРЯЧИХ ТОЧКАХ, ЯК-ОТ ОХОРОНА ЛІВІЙСЬКОГО УЗБЕРЕЖЖЯ ТА СІРІЙСЬКИХ ТАБОРІВ ДЛЯ БІЖЕНЦІВ

не вважає її сміховинною або контрпродуктивною. Головним їхнім сумнівом виявилася здійсненність задуму.

Я розумію їхній скепсис. Яким міг би бути статус Легіону в контексті міжнародного права й НАТО? Хто мав би вирішувати, коли, де й на який період розташовувати війська? Як бути з ветеранами? Серед них знайдуться цілком працездатні професіонали. Однак решта може повернутися з тяжкими пораненнями: когорта розлючених, непрацездатних мусульманських рембо, які пройшли військову підготовку. Дехто, певно, гадає, що ризик надто великий.

Однак альтернатива гірша. Якщо ми дозволимо знудженням, енергійним молодим людям бити байдуди, тоді як чиновники обробляють їхні запити про надання притулку, це буде не лише марнування часу та людських ресурсів, а й пряма дорога до краху. Неспроможність забезпечити периферію — загроза існуванню Європи. Якби Європейський іноземний легіон було засновано раніше, він міг би подбати про безпеку в Лівії після повалення режиму Каддафі; допомогти у створенні зони безпеки для біженців у Сирії; чинити спротив «ІДІЛ» в Іраку або навіть «Талібану» в Афганістані. На всіх цих фронтах військова недолугість Європи призвела до катастрофічних наслідків. Та це не край — попереду інші катастрофи. Маєте кращі ідеї? ■

Французький іноземний легіон був створений іще в XIX столітті, коли королю Луї Філіппу I потрібні були додаткові бойові підрозділи під час колонізації Алжиру. Цікаво, що саме тоді до Франції приїжджало багато іноземців у пошуках роботи. Офіцерами в новоствореному підрозділі стали французи з армії Наполеона Бонапарта, а от місця рядових солдатів вербували переважно італійців, іспанців, швейцарців. Хоча була там і певна частка французьких громадян, які мали негаразди із законом. Аби втримати цей строкатий контингент під контролем, король видав закон про те, що його можна використовувати лише поза межами континентальної Франції. Іноземний легіон брав участь у більшості колоніальних воєн Парижа, а після розпаду світової колоніальної системи — у миротворчих місіях. Нині його застосовують переважно там, де Франція захищає свої інтереси в межах НАТО або Європейського Союзу.

Слон у кімнаті

Віталій Рибак, Анна Корбут

Мюнхенська безпекова конференція показала: війна в Сирії вигідна Росії, Захід намагається знайти з неї вихід, а від України чекають реформ

Вкотре щорічна безпекова конференція зібрала разом найвпливовіших політиків планети або ж їхніх представників. За минулі вихідні окреслилися основні теми, які визначатимуть політичний 2016-й. Хоча говорили здебільшого про «ІДІЛ» і Сирію, значно менше про Україну та ще про низку питань, чи не в усіх ключових розмовах так чи інакше фігурувала Росія. А вона тим часом показала, що всіляко намагатиметься інструменталізувати конфлікти, які ініціювала або в яких задіяна, для тиску на Захід.

Війна в Україні останнім часом відійшла на другий план, адже інтереси Росії значною мірою змістилися на Близький Схід, де палає сирійський конфлікт. Ганна Гопко, голова Комітету Верховної Ради в закордонних справах, яка відвідала конференцію в складі української делегації, у розмові з *Тижнем* так прокоментувала ситуацію: «Важливо розуміти, що коли країна є пріоритетом обговорення на Мюнхенській безпековій конференції, то це означає, що є серйозні проблеми, які потребують глобальної уваги. Але, з другого боку, зважаючи на ситуацію на Донбасі, на те, що Росія не виконує своїх зобов'язань за мінськими угодами, немає припинення вогню. ОБСЄ не має доступу до території. Саме тому, хоча питання України й було вторинним, важливо вкотре нагадати світові, що ключ до відновлення архітектури глобальної безпеки саме в Україні. А що вони переключили увагу на Сирію, то ми намагалися донести, що без дотискання Росії на українському фронті не буде успіху й там».

**РОСІЯ ПОКАЗАЛА, ЩО ВСІЛЯКО
НАМАГАТИМЕТЬСЯ ІНСТРУМЕНТАЛІЗУВАТИ
КОНФЛІКТИ, ЯКІ ІНІЦІУВАЛА
АБО В ЯКИХ ЗАДІЯНА, ДЛЯ ТИСКУ НА ЗАХІД**

Тут є небезпечний момент: на початку конфлікту навколо Криму, а згодом на Донбасі насамперед Ангела Меркель виявила наполегливість у запровадженні проти Росії санкцій, які дещо стримали останню. Далі вона наполягала на єдності європейських країн у їх продовженні в грудні 2015-го. Тепер же через кризу біженців і політичне прогистоювання з боку її ж союзників у Німеччині позиції канцлера серйозно похитнулися, тож домагатися подальшої одностайності в питанні санкцій проти РФ вона навряд чи зможе. За словами експерта Carnegie Еуропе Джулі Демпси, деякі європейські політики, зокрема й

партнери Меркель по коаліції — соціал-демократи, думають, що вже, можливо, час знімати з Росії обмеження, мовляв, це допоможе з російськими бомбардуваннями в Сирії. Прагнення повернутися до дипломатії з РФ підтримує й верховний комісар ЄС із закордонних справ і політики безпеки Федеріка Могеріні.

Не останню роль у тому, що Україна відійшла з переднього плану (і в питанні єдності щодо санкцій) відіграють і політичні скандали та брак реальних реформ. Від західних партнерів та експертів прозвучало дуже багато складних і важливих запитань. «Акценти в українському питанні ставилися передусім на внутрішніх проблемах, на політичній ситуації. Чи зможуть українці нарешті проявити здатність керувати державою та показати результати, яких від них очікують. Наша зовнішня політика дуже залежить від внутрішніх перетворень. На конференції такого рівня представництва потрібно їхати з успіхами, щоб нас там не критикували, не питали, чому немає реформ, а, навпаки, говорили, як розширити співпрацю, залучати нові інвестиції», — зауважила Гопко.

Цього року Володимир Путін конференцію не відвідав (взагалі він не був на зустрічі світових політичних лідерів та експертів у галузі безпеки з 2007-го). Натомість послав свого вірного прем'єр-міністра Дмитрія Медведєва за підтримки міністра закордонних справ РФ Сергея Лаврова.

Російський прем'єр у своїй промові критикував інформаційну політику НАТО, мовляв, Альянс із дня в день змальовує Росію як найбільше зло й тотальну загрозу для Заходу. «Це призвело до того, що світ скотився в часи нової холодної війни. Я іноді задумуюся над тим, у якому ми році живемо: 2016-му чи 1962-му», — сказав Медведєв. Він також розкритикував політику «пооясу друзів», яку здійснює НАТО, — встановлення партнерських відносин із країнами на східних та південних кордонах Альянсу, щоб стабілізувати ці регіони. «Поаяс друзів» насправді став зоною відчуження», — зауважив Медведєв і цинічно навів приклад України, мовляв, конфлікт у нас став проблемою для колективної безпеки.

Проте Україна була явно не на першому місці у виступі російського прем'єра. Здебільшого він говорив про події на Близькому Сході та російські операції в Сирії. Вміло відтворив російську риторичку про те, що Захід своєю відмовою співпрацювати з РФ проти «Ісламської держави» дає терористам карт-бланш на швидке розширення сфери свого впливу. Ситуація в Сирії, на думку Медведєва, також була спричинена діями НАТО й партнерів, які підтримували повстанців проти

ФОТО: REUTERS

Лютневий іспит. Від західних партнерів та експертів на адресу України прозвучало багато складних і важливих запитань

режиму Асада. Тут він наголосив, що конфлікт ще можна залагодити, але для цього «ключове значення матиме співпраця російських та американських військових, однак на регулярній основі, а не щоб їх постійно доводилося шукати та домовлятися про епізодичну взаємодію».

Наприкінці виступу Медведєв ще раз наголосив, що саме кооперація необхідна для того, щоб гарантувати колективну безпеку, адже «третя світова трусанина» зовсім не потрібна. Цікава позиція, особливо якщо пам'ятати про те, що Росія не робить жодного кроку назустріч, лише вимагає поступок від своїх опонентів. Останні події на сирійському фронті чудово ілюструють цю подвійну гру: однією рукою вона підписує перемир'я, а другою і далі бомбардує позиції як «ІД», так і більш поміркованих повстанців.

Багато західних лідерів у принципі не проти співпрацювати з Росією в сирійському конфлікті, але вони не бачать готовності до компромісів, що суперечать її власним інтересам. Барак Обама дуже слушно зауважив, що підписане 12 лютого перемир'я стане чудовим тестом для РФ: вона виступає за мир чи за війну? Західні експерти під час конференції не раз наголошували, що Штати не можуть повноцінно пустити Росію за стіл переговорів, доки не впевнені в правилах гри, а остання така впевненість їй не намагається дати. Так думають не тільки США. На спільній панелі прем'єр-міністрів Франції та РФ Мануель Вальс дуже влучно сказав Медведєву, що хоча міжнародний тероризм і становить велику загрозу (а Франція

це добре знає після терактів у Парижі), але дуже важливо, щоб усі партнери поводитися адекватно, могли покластись одне на одного.

Багато експертів і журналістів у своїх висновках щодо Мюнхенської безпекової конференції зауважували, що порівняно з минулим роком посадовці Європейського Союзу значно менше говорили про допомогу США та їхню роль у стабілізації конфліктів в Україні й Сирії. Через передвиборчі перегони політики Сполучених Штатів зосереджуються передусім на внутрішній арені, адже боротьба цього року дуже напружена й непередбачувана. У виданні Bloomberg писали, що час до виборів у США буде важким для Європи, адже Адміністрація Обама за обмежених ресурсів шукає баланс у зовнішній політиці, хоч і в Білому домі, у Держдепі, Збройних силах США є люди на кшталт Джона Керрі, які вважають, що Штати можуть робити більше в Європі, наприклад, дати Україні зброю. До речі, на конференції в Мюнхені Керрі висловився дуже критично з приводу Росії: сказав, що та йде всупереч волі міжнародної спільноти, підтримуючи сепаратистів на Сході України й здійснюючи воєнну інтервенцію в Сирії на боці Башара Асада. І похвалив європейські країни за продовження санкцій проти РФ. Ганна Гопко розповіла, що цього року він може відвідати Україну, а ще про те, що звучала ідея провести одне із засідань «нормандської четвірки» в розширеному форматі поблизу окупованих територій. ■

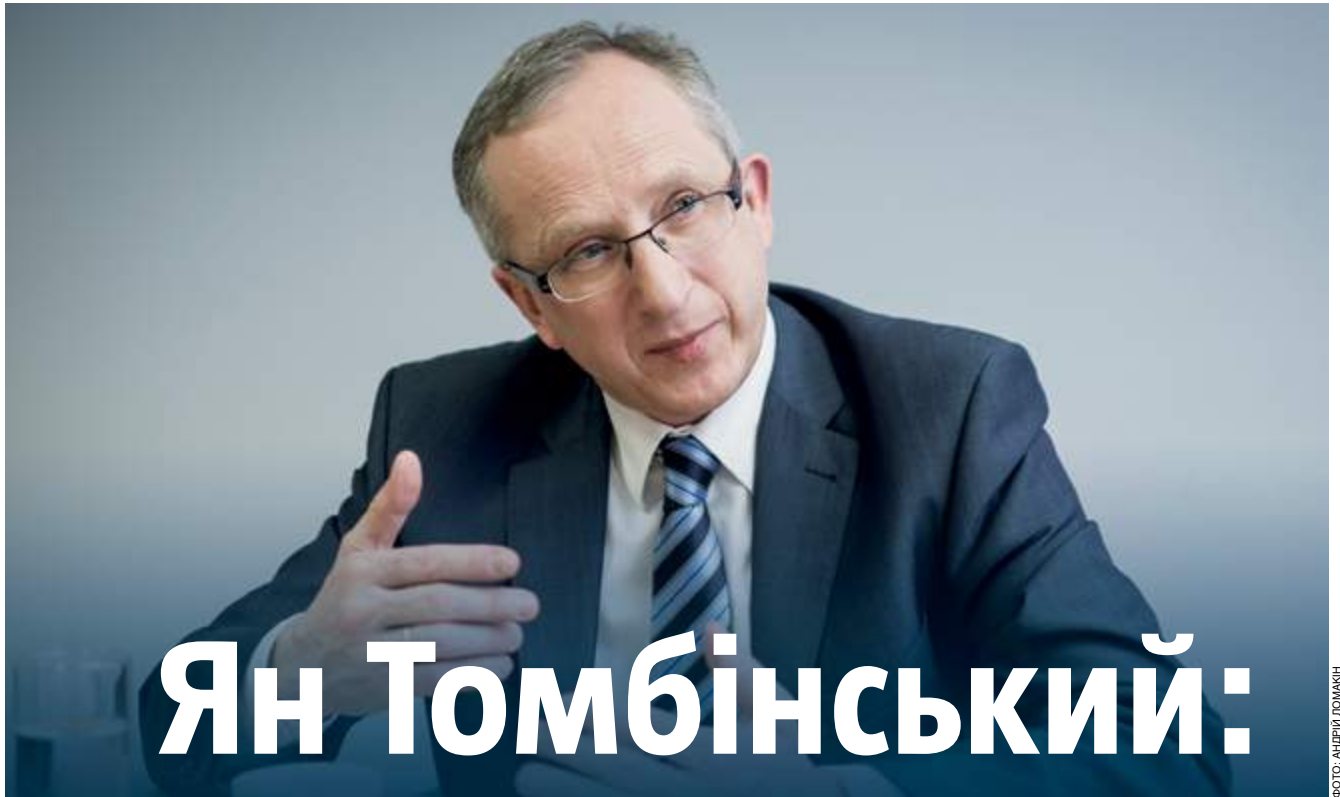

ФОТО: АНДРІЙ ПОМАКН

Ян Томбінський:

«ЄС підтримає Україну, якщо вона буде провідником власних реформ»

Спілкувалась
Анна Корбут

Тиждень розмовляв із головою представництва ЄС в Україні Яном Томбінським про те, якими бачаться зміни в нашій державі, хто має бути їх головною рушійною силою і що забезпечить підтримку ЄС Києву надалі.

16 лютого звітував уряд, говорили про відставку прем'єра. Якою могла бути реакція ЄС на такий розвиток подій?

— Найбільше мене турбує реакція українських людей, які за останні кілька років доклали стільки зусиль і пережили стільки труднощів, щоб покращити систему, а не щоб можновладці сварилися за посади. Необхідні системні зміни. ЄС підтримає Україну, якщо вона буде провідником власних реформ. Їх слід проводити в інтересах майбутнього та громадян країни.

Тиск західних партнерів України, зокрема Євросоюзу, на уряд щодо реалізації реформ був одним із інструментів, котрих домагалися протестувальники на Майдані. Які методи впливу може застосовувати ЄС нині?

— Не погоджусь. У листопаді—грудні 2013 року люди хотіли підписання Угоди про асоціацію, виступали проти корупції, за верховенство права в країні. Це була вимога європеїзації української системи, тобто запровадження європейських цінностей, правил і принципів.

Але такі речі ніколи не падають з неба. Щоб це сталося, люди мусять прагнути змін і служили країні. Брюссель допомагає Києву політично, зокрема через

європейську реакцію на анексію Криму росіянами та їхню агресію проти України, а також у проведенні реформ (розробці законодавства, обміні досвідом створення інституцій та політик, і взагалі досвідом, здобутим країнами ЄС у найрізноманітніших кризах за останні 60–70 років). У нас є дуже хороший арсенал рішень та інструментів. Усе, чого потрібно, — це роль провідника України у реалізації власних реформ.

Як міжнародні партнери України, ми часто розчаровані тим, скільки доводиться переконувати декого з тутешніх керівників у необхідності цієї ролі провідника. Не тому, що є тиск ззовні чи що цього вимагає ЄС. Попит на реформи має зробити країну здатною відповідати на виклики майбутнього. А сьогодні є глибокий конфлікт між модернізацією України та збереженням старих структур. Хоча всі люди, що висловили підтримку Угоді про асоціацію, — від Львова до Керчі, від Вінниці до Луганська, — добре розуміли, якою є основна мета надалі: модернізація країни, щоб урешті вона перетворилася на стійкий та ефективний драйвер світової економіки.

Підсумуйте досягнення України за останній рік, якщо такі є.

— По-перше, ми позитивно оцінили багато дій в енергетичній сфері: зменшення дефіциту держбюджету через реформи в цьому напрямі, послаблення залежності країни від енергоносіїв, особливо російського газу. У цьому питанні за останні роки сталися дуже серйозні зміни.

По-друге, парламент нині працює значно відкритіше. Це місце впорядкованої дискусії про майбутнє держави. Зрештою, демократія — не що інше, як упорядкований хаос. Цей парламент узяв на себе роль законотворця і стримувального чинника. Урядам складно працювати з вищим законодавчим органом, який прагне впливати на їхню політику й мати своє слово. Але це один із елементів демократичних інституцій.

По-третє, децентралізація — в сенсі надання більших повноважень регіонам. Я не дуже люблю вживати це слово, бо тут воно має і дуже позитивні, і дуже негативні конотації. У цьому випадку кажу радше про ширші повноваження органам самоврядування на місцях, аби вони мали більше можливостей реагувати на потреби невеликих об'єднаних громад.

Також бачимо активні дії у виборі керівництва державних підприємств. Це допомагає мінімізувати чинники зловживання й корупції, а також політично-непотизму.

Крім того, є чимало законотворчості стосовно протидії корупції. Заарештовано кількох членів уряду та високопосадовців, звільнено суддів, на хабарах зловлено прокурорів. Але такі дії мають серйозніше сприйматися всіма інституціями, щоб продемонструвати громадянам: за корупційну поведінку є покарання. А поки що єдиним політичним наслідком було звільнення з посади. Цього не досить. Звичайний громадянин, скоївши злочин, сідає в тюрму. А перед законом мають бути рівні всі. Це одна зі складових верховенства права.

А як щодо ключових кроків, очікуваних від України цього року?

—Знову ж таки повернуся до того, що сказав на початку: бачити в Україні історію успіху потрібно не Євросоюзові. Ми більше хотіли б, щоб її сприймали так власні громадян. То була би для нас найбільша вітха.

Потрібно застосувати всі політичні, правові та інші інструменти для відновлення довіри до судової системи, безсторонності правового переслідування. Потрібно більше людей, котрі орієнтувалися б у своїй роботі на результат і зміни як мету.

Важливим фактором буде реалізація всіх ухвалених законів стосовно державних закупівель і прозорості управління коштами скарбниці: поки що не все робиться згідно з прийнятими нормами.

Далі завершення структуризації та передача повноважень органам місцевого самоврядування, щоб вони могли організуватись і перебрати більше відповідальності до майбутніх місцевих виборів. Дальша дерегуляція для мінімізації першопричин корупції. Значний прогрес у приватизації та управлінні державними підприємствами.

Якщо в Україні поліпшиться діловий клімат, сюди надійдуть інвестиції. Але будь-хто охочий інвестувати у вашу країну спочатку дивитиметься на середовище: як працює банківська система, чи ефективні й стабільні правила для бізнесу. Йому дуже важлива перспектива.

Зробити треба багато: ми бачимо, що останні кризи не підштовхнули уряд до розробки принципів діяльності державних органів та посадовців у царині реалізації реформ. Але скільки ще потрібно криз, аби зрозуміти очевидні речі?

Ян Томбінський — польський дипломат, голова представництва ЄС в Україні від 2012-го. Народився 1958 року в Кракові. Вивчав германістику та історію в Ягеллонському університеті. У 1980-х — активний учасник протестних студентських рухів. Засновник і президент першої в Польщі Асоціації з питань європейської інтеграції у Кракові. На дипломатичну службу прийшов у 1990 році. Від 1990-го до 1995-го обіймав низку посад у польському посольстві в Празі. У 1996–1999-му був послом у Чехії та Боснії і Герцеговині. Пізніше радник міністра закордонних справ Польщі, посол у Франції, постійний представник Польщі в ЄС.

Що Україна має зробити цього року, аби здобути безвізовий режим із країнами Шенгену?

—Вона дуже близька до виконання всього, що зобов'язалася зробити. Але є принцип останньої милі, яку треба добігти, щоб завершити марафон. Мова про електронну систему декларування доходів (осіб, уповноважених виконувати функції держави або місцевого самоврядування. — Ред.), Національне агентство з виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, Національне агентство з питань запобігання корупції. Не маю переконливих аргументів, аби пояснювати в Брюсселі, що для обрання п'ятьох членів агенції із запобігання корупції восьми місяців замало. Проблема в браку політичної волі. Чому європейські країни мають демонструвати її більше, ніж українські політсили?

А Угода про ЗВТ? Вона в повному обсязі набула чинності 1 січня 2016 року. В одному з інтерв'ю ви сказали, що Києву необхідно збудувати фундамент і запустити двигун, аби вона запрацювала. Які мають бути конкретні складові цього підмурівку, щоб домовленість справді стала вигідною Україні?

—Угода про глибоку та всеосяжну зону вільної торгівлі — це механізм, який формується поступово. Отже, я казав про фундаменти. Це прогресивний набір дій. Одна з них — забезпечити можливість сертифікації українських продуктів, перевірки на безпечність і відповідність фітосанітарним нормам, прийнятим у багатьох країнах ЄС. Це передумови успіху угоди.

ЄС мобілізував значну суму на допомогу Україні в подоланні «технічних бар'єрів у торгівлі» (ТВТs). Вони стосуються власне фітосанітарного контролю, технічних стандартів, а також порядку роботи митниці та інших відповідних служб. Усе вищезгадане — ланки ланцюга, і міцність останнього залежить навіть від найменшого елемента. В Україні усі ці ланки мають бути в належному стані. Поки що це не так.

Ви згадали про мобілізацію значної суми на допомогу в реалізації змін в Україні. Як ухвалюють рішення щодо того, на які цілі виділятимуться кошти, які є реальні потреби і як реципієнти розпоряджаються грошми? Наприклад, фінансування може йти на консультації для української сторони чи спрямовуватися на більший зарплатний фонд для тих-таки працівників митниці, щоб усунути стимули для корупції?

—Ми моніторимо, як витрачаються кошти. І вони виділяються не на зарплати.

У публічній дискусії часто є нерозуміння, наприклад стосовно зарплат. Тим, хто хоче бути хабарником, скажімо, на митниці, конкурентну альтернативу не запропонуєш. Єдиний варіант ►

уникнення корупції—налагодити нормальну систему. Він передбачає адекватну оплату праці, яка дасть змогу працівнику та його родині нормально жити й буде сумірна з рівнем відповідальності людини. Але оклад не має бути конкурентний сумам, які вона отримала б у кримінальному світі. Якщо з трафіку сигарет на хабарах можна заробити \$50 тис. за партію, то якою ж має бути зарплата, аби працівник митниці відмовився від цих грошей?

Консультавання—важливий компонент нашої допомоги, але не єдиний. Крім того, ми мобілізуємо фінансову підтримку на встановлення систем та обладнання тут. Це не нове: такі речі робляться вже роками. Гроші надаються під певні цілі, йдуть до бюджету, а звідти вже українська сторона їх розподіляє з нашої згоди.

Загалом наш тривалий підхід до фінансової допомоги полягає в тому, що він має відповідати потребам країни. Тож спочатку ми обговорюємо ці потреби з українською стороною. Адже який сенс вкладати там, де немає запиту чи бажання щось робити з вашого боку?

Аби допомога була ефективною, Україна має зайняти позицію провідника у власних реформах та процесі їх реалізації. Допомогти можна тільки тому, хто щось робить.

НЕ МАЮ ПЕРЕКОНЛИВИХ АРГУМЕНТІВ, АБИ ПОЯСНЮВАТИ У БРЮССЕЛІ, ЩО ДЛЯ ОБРАННЯ П'ЯТОХ ЧЛЕНІВ АГЕНЦІЇ ІЗ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ ВОСЬМИ МІСЯЦІВ ЗАМАЛО

Наскільки активно ви взаємодієте з українським громадянським суспільством? Чи ефективніша ця співпраця, ніж до Майдану?

—Із громадянським суспільством ми працюємо дуже тісно. Один із уроків, які засвоїли раніше: практично все, про що ведемо переговори з владою, розкриваємо для громадськості. Наші партнери—це різні неурядові організації, які є лідерами думок. Наприклад, за участю громадянського суспільства відбувалися переговори про Контракт з розбудови держави. Кожен крок щодо лібералізації візового режиму робиться на очах громадськості. Та сама історія і з макрофінансовою допомогою, а також нашими програмами зі зміцнення регіонів, підтримки малого та середнього бізнесу, сектору юстиції.

Ми не практикуємо таємних перемовин з урядом без участі наших партнерів. Ті, хто спеціалізується на відповідних питаннях і працює у відповідних царинах, залучені. До того ж ці люди дуже часто перебувають усередині системи, а отже, розуміють, як вона працює, і допомагають нам виявляти слабкі місця та перешкоди в інституційній розбудові України. Іноді це видно й із наших заяв.

Наша система допомоги не передбачає підтримки для певного уряду. Це допомога Україні, яка проходить дуже складний процес системної трансформації. Остання, наголошу, — це значно більше, ніж реформи. Це перехід від пострадянського режиму дій з усіма його недоліками та проблемами до відкритого суспільства з акцентом на повній реалізації потенціалу країни. Це трансформація, а не просто набір реформ.

І запитання стосовно мінського процесу. Україна наполягає на тому, що окуповані частини Донбасу дістануть особливе самоврядування тільки після виконання Росією пунктів мінських угод, що є ключовими бодами для відносної безпеки в регіоні. Тим часом і Москва, і західні лідери тиснуть на Київ, щоб він робив наступні кроки у виконанні цієї умови. Якщо Україна притримуватиметься нинішніх аргументів, як це вплине на сприяння їй Брюсселю, а також на єдність ЄС у питанні санкцій проти Росії?

—Останні два роки Євросоюз однастайний щодо санкцій проти Москви та сприяння Києву. На мою думку, найкращий спосіб консолідації та посилення цієї підтримки для України—реформи.

Що стосується мінського процесу й 13 пунктів угоди від 12 лютого 2015 року, то це набір дуже важливих правил. Наскільки я розумію, Україна повинна все підготувати до їх реалізації на день, коли це можна буде зробити. Наразі є розуміння, що такої можливості не існує. І все-таки Києву потрібне чітке бачення того, як діяти стосовно цієї частини країни, як її інтегрувати. В одному з чисел «Нового часу» нещодавно було опитування: «Що як Донбас завтра наш?». Воно засвідчує: у цьому питанні ще не все добре продумано, не зібрано докупи ідеї про те, як забезпечити комунікацію з людьми, як працювати з проектом.

Але ж Україні ніщо не заважає підготуватись і розробити належний пакет документів, які буде активізовано, коли для цього складуться умови.

Я здивований і розчарований відсутністю стратегічного мислення в сенсі підготовки до того, що може бути далі. Бачачи нинішні факти, цілком можна передбачити, як розвиватимуться реалії. Однак я не бачу, щоб відповідальні за пошук рішень особи продумували підготовку всіх належних дій.

Політика—це написання сценаріїв. Підготовка до майбутнього. Здатність формувати факти завтрашнього дня, а не тільки реагувати на сьогоднішні й дивуватися очевидним наслідкам.

Яка, на вашу думку, причина неготовності? Страх негативної реакції суспільства й західних партнерів на певні кроки та рішення чи загальний хаос у нашому політикумі?

—Мені здається, це елемент колективного менталітету, в якому відсутність рішень вважається кращою за їх наявність, кроки на короткострокову перспективу—за довгострокові, тактичні дії—за стратегічне мислення. Сподіваюся, поступово Україна дійде до рівня, коли існування рішень цінуватимуть більше за ситуацію, в якій ніхто не знає, що робити, а підготовку до різних варіантів розвитку подій—за спонтанну реакцію на факти.

Тут хорошим прикладом може послужити енергетичний сектор. Україна тепер значно краще підготовлена в цьому питанні. Можливо, уперше люди не переймаються тим, чи буде газ.

Ще один момент: стратегічне рішення України підписати Угоду про асоціацію з ЄС—це не просто декларація. Воно має втілюватися в життя, бути керівним принципом у процесі законотворчості. Аби не доводилося переконувати людей, що питання середовища або певні правила щодо прозорості чи державних закупівель (усе це є в Угоді про асоціацію) важливі. Зрештою, підписання Угоди було вибором країни. ■

К Н И Г А Р Н Я

22–28 лютого 2016 року чекаємо Вас на таких заходах у Книгарнях «Є»

Київ (вул. Лисенка, 3):

22 лютого, 18:30 — презентація книжкового проекту «Клубу Сімейного Дозвілля» та «Радіо Свобода» про оборону Донецького аеропорту «АД 242. Історія мужності, братерства та самопожертви».

У презентації беруть участь журналісти «Радіо Свобода» Ірина Штогрін, Аліна Швидко та оборонці ДАП Руслан Боровик і Микола Тихонов.

23 лютого, 18:30 — подійна дискусія «Кримськотатарська проблема в СРСР, в Україні 1991–2013 років і сьогодні» за участю Гульняри Бекірової, Наталії Беліцер, Юлії Тищенко, Сергія Громенка.

25 лютого, 18:30 — міжнародний проект «Апокаліпсис міста».

Зустріч друга. Кінга Нендза-Сіконьовська. «Зозулине яйце. Варшавський палац культури і науки в свідомості та практиках сучасних поляків». Модератор Катаріна Новікова. За підтримки Польського Інституту в Києві.

26 лютого, 18:30 — проект «Війна». Зустріч із бійцем 24-ї окремої механізованої бригади, театральним режисером і поетом Романом Семисалом та його побратимом актором Юрієм Шульганом. Модератор Олена Задорожна.

Львів (просп. Свободи, 7):

23 лютого, 18:30 — презентація перекладу книжки Ромена Роллана «Життєписи геніїв».

Спільно з видавництвом «Тріада плюс».

24 лютого, 17:00 — КОЛО КНИЖКИ з підлітками.

Обговорення творчості Чака Поланіка.

25 лютого, 18:30 — проект «Війна». Розмова з кіборгами «Що лишилося за кадром у Донецькому та Луганському аеропортах?».

26 лютого, 18:30 — проект «Реформи знизу вгору».

Розмова про культурні ініціативи у Львові.

Дніпропетровськ (вул. Глінки, 15):

23 лютого, 18:30 — лекція «Сутність декомунізації та проблема перейменування міста». Лектор Олег Репан, кандидат історичних наук, доцент.

24 лютого, 18:30 — презентація дитячих книжок нового арт-видавництва «Чорні вівці» за участю художниці Христини Лукашук.

25 лютого, 19:00 — Чеський четвер: перегляд фільму «Скорботні елегії: Чорноморська Одіссея» (реж. Станіслав Муха, 2004) чеською мовою з українськими субтитрами. Спільно з Чеським центром.

26 лютого, 18:30 — презентація поетичної книжки Юлії Мусаковської «Чоловіки, жінки і діти». Спільно з Видавництвом Старого Лева.

Харків (вул. Сумська, 3):

22 лютого, 19:00 — розмова з Іреною Онуфрієнко «Світ книги навколо нас».

23 лютого, 19:00 — презентація книжки Люко Дашвар «Покров». Спільно з видавництвом «Клуб Сімейного Дозвілля».

24 лютого, 17:00 — засідання Харківського історико-філологічного товариства. Обговорення книжок-новинок з історії та гуманітаристики, що вийшли друком у 2015 році.

25 лютого, 18:30 — вечір молоді української прози та поезії. Модератор Арсеній Троян.

27 лютого, 16:00 — презентація поетичної збірки Юлії Мусаковської «Чоловіки, жінки і діти».

Спільно з Видавництвом Старого Лева.

Вінниця (вул. Соборна, 89):

23 лютого, 18:00 — презентація книжки Любомира Стринаглюка «Знаки часу. Розпізнавання».

Спільно з літературною агенцією Discursus.

24 лютого, 18:00 — презентація роману Олександра Дмитрука «Свій-чужий».

Тернопіль (вул. Валова, 5–9):

22 лютого, 18:00 — вечір громадянської лірики за участю тернопільських поетів.

24 лютого, 18:00 — до Дня рідної мови. Як змінилася наша мова за часів незалежності держави. Розмова з мовознавцем Галиною Панчук.

25 лютого, 18:00 — презентація книжки Любомира Стринаглюка «Знаки часу. Розпізнавання».

Спільно з літературною агенцією Discursus.

28 лютого, 17:30 — проект «ЛітСвіт». Розмова з Левом Грицюком про шведську літературу.

Луцьк (вул. Лесі Українки, 30):

24 лютого, 17:00 — авторська зустріч із Володимиром Лисом. Модератор Ольга Ляснюк.

28 лютого, 17:00 — презентація книжки Юлії Смал «Хто повірить Елеонорі Чайці?». Модератор Ольга Ляснюк. Спільно з видавництвом «Брайт Стар Паблішинг».

Івано-Франківськ (вул. Незалежності, 31):

23 лютого, 18:00 — проект «Нове»: розмова «Нові виклики. Технічна освіта для дітей». За участю представників Центру науково-технічної творчості учнівської молоді, технічної студії «Винахідник», РобоКлубу та освітньо-технологічного майданчика KID'IT.

Інформаційний партнер

У К Р А І Н С Ь К И Й
Тиждень

Із повним переліком заходів та його можливими змінами ви можете ознайомитися
в Книгарні «Є» у вашому місті та на сайті book-ye.com.ua

Урок від донорів

Любомир Шавалюк

Про політичну кризу, зовнішнє фінансування та курс долара

Знову відчуття дежавю: надворі майже весна, а на валютному ринку курс долара поки що повільно, але вже досить упевнено поведе вгору. Так було два роки тому, але тоді все списали на Революцію гідності. Так було рік тому, однак все пояснювали війною. Революція завершилася, війна перейшла в тліючу фазу, а валютний ринок знову лихоманить. Цього разу владі не вдасться знайти жодних відмовок, адже причина одна й очевидна для багатьох: безвідповідальність і корупційна корозія політичної верхівки. І хоча її вплив на валютний ринок не є безпосереднім, саме вона стала каталізатором низки процесів, які призводять до падіння курсу гривні й тримають людей у напруженні.

Ще кілька тижнів тому нічого не віщувало бід. Так, на валютному ринку був певний ажотаж, але він бачився цілковито сезонним фактором. На початку січня, після ухвалення нашивдкучури наприкінці минулого року державного бюджету, міністр фінансів Наталія Ярьсько заявила, що Міжнародний валютний фонд (МВФ) не має значних зауважень до головного фінансового документа країни, які, нагадаю, були основним каменем спотикання на шляху до успішного другого перегляду виконання Програми розширеного фінансування (EFF) та виділення Фондом третього траншу кредиту. У Давосі президент Порошенко провів із директором-розпорядником МВФ

Крістін Лаґард зустріч, котру обоє оцінили за підсумками як продуктивну й висловили позитивні очікування стосовно досягнення нових домовленостей та виділення чергового траншу в межах EFF. Здавалося, гроші фонду надійдуть уже незабаром і ситуація на валютному ринку стабілізується.

Та не так сталося, як гадалося. В Україні почалися розмови про перезавантаження уряду.

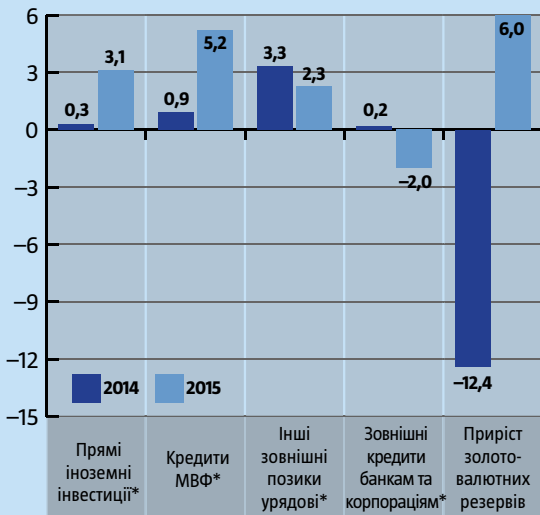
Намагання переформатувати Кабмін під «любих друзів», а водночас захопити ключові позиції в міністерствах іще до змін в уряді призвело до невдоволення міністрів-технократів. Останньою краплею стала відставка Абронавичуса, якого відповідно до його справ реформатором вважають не тільки багато українців, а й, як виявилось, всі міжнародні донори. Останні вирішили втрутитися й дати урок нашій політичній верхівці, котра явно загалася.

Після цього в неї почалися справжні проблеми. Спочатку зустріч президента з послами країн Великої сімки, на якій Порошенко, мабуть, довго запевняв партнерів у тому, що радикальних змін в уряді, котрі розвернули б курс країни на 180°, не буде. Потім заява Крістін Лаґард, у якій йшлося про те, що гальмування реформ (читай: відставка реформаторів на кшталт Абронавичуса) й боротьби з корупцією (читай: нестриманість «любих друзів») заважають продовжити співпрацю (читай: виділити третій транш кредиту). На думку пані Лаґард, життєво важливо, щоб нинішні лідери України знову наставили країну на обнадійливий шлях реформ (читай: інакше програму EFF буде припинено). Після цього Порошенко мусив телефонувати директору-розпоряднику МВФ, запевняючи її, що все буде гаразд. Власне, всі ці питання автоматично трансформувалися в напруженість на валютному ринку, що особливо чутливий тепер до політичних негараздів, передусім такого масштабу.

Кілька тижнів тому Наталія Ярьсько казала, що цього року Україна чекає на \$10 млрд зовнішніх надходжень від іноземних донорів, із яких \$5,8 млрд (шість траншів, котрі ще треба отримати) — це кредити від МВФ, а решта — допомога інших міжнародних фінансових організацій та окремих країн. Зрозуміло, від цієї суми держава дуже залежить, адже на сьогодні лише наявність іноземної фінансової допомоги може зрівноважити наш платіжний баланс і створити фундаментальні передумови для стабілізації курсу гривні. Аналіз показує (див. «**Фінансова залежність**»): торік Україна отримала чистого зовнішнього фінансування (надходження мінус погашення) на \$7,5 млрд, що дало змогу наростити золотовалютні резерви (ЗВР) на \$6 млрд. Якби не було цих грошей, то за інших рівних умов ми мали б недостачу приблизно \$1,5 млрд й закінчили рік із курсом долара не близько 24 грн, а орієнтовно

Фінансова залежність

Без зовнішнього фінансування від міжнародних донорів Україна сьогодні не зрівноважить платіжного балансу. Це загрожує знеціненню гривні. Так буде не завжди, але, доки ми не вийшли з кризи, робимо висновки

*Чисті величини, тобто залучення мінус погашення або надходження мінус відплив

За даними НБУ

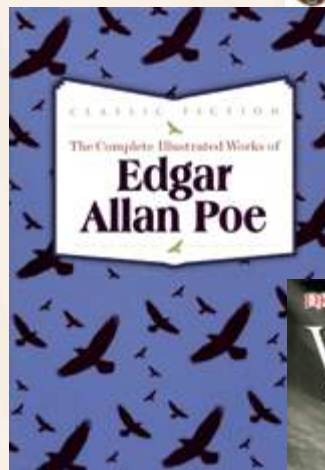
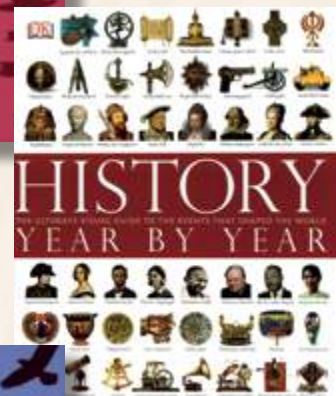
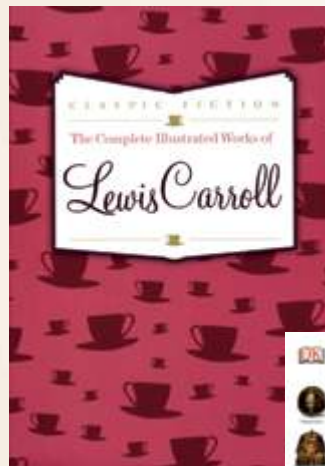
30 грн. І це лише в кращому разі, адже дефіцит валюти на ринку призвів би до нової хвилі відпливу капіталу, вилучення вкладниками депозитів із банків та низки інших проблем, що перевели б макроекономічну рівновагу на зовсім інший рівень із кардинально відмінним курсом долара. На щастя, торік зовнішнє фінансування надходило. І хоча ми отримали його в обсягах не таких великих, як було заплановано, і не змогли поповнити ЗВР так, як хотіли, курс гривні стабілізувався в більш-менш адекватному діапазоні.

Цього року, якби все в країні було гладко, можна було б очікувати, що притік прямих іноземних інвестицій збільшиться, як і чисте залучення банками та корпораціями зовнішніх зобов'язань (див. «**Фінансова залежність**»). У такому разі з урахуванням того, що 2015-го уряд реструктуризував зовнішні приватні борги держави, можливо, нам і не знадобилося б тих \$10 млрд, про які говорила пані Ярецько. Але ж у нас зовсім не все гладко! Маємо повномасштабну політичну кризу, яка загрожує перспективою не отримати із заявленої суми ані centa. За такого сценарію іноземний капітал налаштується не на вхід, а на вихід, платіжний баланс матиме кількомільярдний дефіцит, що автоматично трансформується в дальшу й досить вагому девальвацію гривні.

Усі це прекрасно розуміють: передусім спекулянти (у нинішній ситуації так можна назвати мільйони українців, які інтуїтивно відчувають, що теперішня політична криза позначиться на валютному ринку), а також прем'єр, міністри, президент, ну і, звісно ж, зовнішні донори. Саме тому останні вирішили дати нашій політичній верхівці добрячий урок. Якщо вони припинять фінансування, гривня девальвує. Одним із тих, хто від цього постраждає найбільше, буде Петро Олексійович, чий активи працюють переважно на внутрішньому ринку (телеканал, кондитерський бізнес, який до того ж залежить від імпортової сировини: какао, цукрові заводи, банк тощо), тож прив'язані до гривні, внутрішнього попиту й рівня доходів. Що нижчий курс національної грошової одиниці, то менший у президента капітал. Ця закономірність дуже тверда. Отже, урок іноземних донорів полягає в тому, що вони знайшли інструмент впливу на жадібність ключових українських політиків і вдало користаються ним, аби її приборкати. Як то мовиться, клин клином вибивають.

Виявляється, це працює. Коли «любі друзі» президента почали претендувати на численні місця в уряді й на зміщення міністрів-технократів, які практично єдині в Кабміні проводили реформи, м'яч опинився на половині поля міжнародних донорів. І якщо вони довго терпіли відсутність відставки Шокина та низку інших антиреформаторських дій влади, то тепер зробили потужний хід у відповідь.

Поки що важко передбачити остаточну конфігурацію центральних органів влади після того, як донори дали урок політичній верхівці, однак про деякі зміни вже можна говорити. Збереження за Яценюком крісла прем'єр-міністра — двояка подія. З одного боку, завдяки цьому можемо розраховувати, що у 2016-му кілька мільярдів міжнародної фінансової допомоги таки отримаємо, бо принаймні до осені не буде ані парламентських виборів, ані інших пертурбацій. Контактні особи зберігаються, тож гроші нам даватимуть. І курс гривні невдовзі стабілізується, макроекономічна рівновага залишиться на досягнутих торік рівнях. Із другого — з Арсенієм Петровичем залишаться кланові інтереси в уряді. Будемо надалі свідками саботажу реформ. ■

Юрій Пащенко:

«Україна має створити свою нову бойову авіацію»

Напередодні Українського форуму з оборони та безпеки-2016 *Тиждень* спілкувався із заступником голови ДК «Укроборонпром» Юрієм Пащенко про больові точки української оборонки: бойову авіацію та виробництво боеприпасів.

Чи є в нас шанси все ж таки розпочати спільне виробництво з іноземними компаніями в авіагалузі? Адже саме про це ще рік тому казав нам в інтерв'ю генеральний директор Укроборонпрому Романов, наприклад, щодо луцького заводу.

— Треба розуміти, що луцький «Мотор», як і львівський, як і запорізький заводи, — це підприємства з ремонту техніки. До того ж техніки радянського виробництва, тобто МіГ чи Су. То яка нам користь від Boeing чи тим більше Boeing від нас? Про таку співпрацю може йтися, якщо ми створюватимемо під старим фюзеляжем в усіх інших сенсах нову машину. Так, як це, наприклад, зробили грузинські колеги. Під час глибокої модернізації можна буде піти на заміну авіоніки. За такого розвитку подій ми зможемо співпрацювати з провідними авіавиробниками.

Спілкувався
**Богдан
Буткевич**

А які перспективи виробництва нової української бойової авіації? Адже старі запаси радянської техніки зменшуються, нові літаки купувати дорого. Може, варто нарешті будувати свої?

— Моя думка — Україна має спроектувати й поставити на потік виробництво нової авіації. Наприклад, Державне підприємство «Антонов» спроможне виконати таке завдання. Наша команда в Укроборонпромі пропонує Міністерству оборони включити в розробку проект нового літака, який за класом нічим не поступатиметься світовим

НАМ ТРЕБА ВІДНОВИТИ СВІЙ ПОТЕНЦІАЛ І КРОК ЗА КРОКОМ УСІМ ДОВЕСТИ, І СОБІ ЗОКРЕМА, ЩО МИ ЗДАТНІ РОБИТИ НОВУ ЗБРОЮ. А НЕ ТІЛЬКИ РОЗПРОДАВАТИ СТАРІ ЗАПАСИ

зразкам. Нам треба відновити свій потенціал і крок за кроком усім довести, і собі зокрема, що ми здатні робити нову хорошу бойову авіацію й узагалі нову зброю. А не тільки розпродавати старі запаси. У нас для цього все є: можемо зробити свій двигун, можемо зробити якісний планер, авіоніку й засоби ураження. Все це варто випускати в Україні, передусім свою нову штурмову армійську авіацію. А є ще й безпілотні авіаційні комплекси. Ми запропонували тактичні та оперативні-тактичні комплекси. Сподіваємося, колись дійдемо й до стратегічного рівня. Вже зараз закінчуємо розробку комплексу, який виконуватиме завдання не тільки з рекогносцирування, а й з ураження бойової техніки та сил противника. Думаю, все закінчимо цього року. Згідно з нашими планами з другої половини 2017-го він має з'явитися у військах.

То якщо ми все можемо робити, чому ж досі тільки ремонтуємо та модернізуємо радянські літаки? МО саботує це питання? Чи, може, проблема в тому, що ми й досі не позбулися критичної залежності від Росії?

— Не хочу критикувати Міністерство оборони, тим більше що воно діє в межах визначеного бюджету. Я не військова людина, але думаю, що вони дуже хочуть нові літаки, проте кажуть, що не можуть. Вважаю, що держава мала б це питання виділити в окрему програму, профінансувати її й створити свої літаки. Чомусь переконаний, що така програма буде реалізована. Щодо залежності, то скажу, що ми її позбулися майже всюди, тобто маємо чималі успіхи. Однак проблеми є (див. «Потреба в імпортозаміщенні за галузями ОПК»).

ФОТО: УНАН

Потреба в імпортозаміщенні за галузями ОПК

Ви згадали про ДП «Антонов». Яка нині ситуація там? Держава не може повністю перекрити замовленнями виробничі потужності, тому в нього так багато контрактів з іноземцями?

— Раніше «Антонов» будував щонайбільше один літак за рік. Тепер тільки на сьогодні вже є контракти на майже 30, а 9 із них уже підтвержені реальними грошима. Ми, як і раніше, поміж лідерів у галузі транспортної та військово-транспортної авіації. А щодо перекидання потужностей, то скажу так: «Антонов» — частина самого Укроборонпрому. Тому все, що від нас вимагає держава, — це безумов-

ний пріоритет. Нам ніхто не дозволить продати за кордон машину, якщо її потребує держава. На жаль, не маю права вам казати, скільки абсолютно нових літаків за останній рік завод передав Збройним силам. Повірте, чимало.

А чи здатні ми будемо в перспективі конкурувати зі світовими грандами на ринку озброєнь, у тій-таки авіаційній техніці? У бойовій авіації?

— Відповім вам анекдотом. Ідуть чукча з росіянином у похід у тундру, і чукча бере із собою маленькі лижі. Росіянин питає: «Навіщо вони тобі?». Той відповідає: «Бо там білі ведмеді водяться». «Невже ти сподіваєшся бігти швидше за ведмедя?» — сміється росіянин. А чукча йому: «Ні, але я бігтиму точно швидше, ніж ти». Це до того, що нам треба конкурувати з тими, з ким на певному етапі це реально. От, наприклад, із китайським L-15 чи російським Як-130. У світі не тільки американські чи французькі бойові машини. Є й інші виробники, інші ринки збуту.

Не можу не запитати наостанок про те, чим невдовзі стрілятимуть ЗСУ. Адже, як відомо, на території України був тільки один завод, що випускав боєприпаси, — Луганський патронний. Але наразі він на окупованій території й нічого не виробляє.

— Відкрию велику таємницю: він і до війни вже давно нічого не виробляв. Тому від того, що підприємство не працює зараз, нічого не міняється. Скажу одне: наразі радянських запасів вистачає. І вистачить ще на кілька років активного використання. Але, звичайно, проблему треба вирішувати. Тому ми вже порушили питання про необхідність побудувати нове відповідне виробництво. Є певні домовленості щодо матеріальної допомоги з нашими західними союзниками. Держава опікується й питаннями ракетних та артилерійських боєприпасів. Поки що не можу всього розповідати, але проблема вирішується. ■

ЛІКАРСЬКІ
ТАЄМНИЦІ

Швидка допомога рятує від медиків

Гаряча лінія 0-800-500-945

щосередини о 22.00 на телеканалі ZIK

zik

Andrii Yermolenko

Українська весна

Шизофренія

Роман Малко

Весна прийде. Обов'язково. Тільки от коли? Вже два роки вона все топчеться на місці, місить болото й ніяк не розпочнеться. Справжня українська весна, що заграє мільйонами барв, запахів і звуків, задзвенить струмками, забринить променями сонця, наповнить цю змучену землю зеленню... І хто в цьому винен? Вороги, Путін, п'ята колона, Порошенко, Яценюк, може, Шокін чи Медведчук або мінські домовленості й Меркель з Олландом. Врешті, є ще Обама, який не дає нам зброї...

Безперечно, у всьому винні вороги. І ще друзі. Які тільки на словах друзі, а насправді лише шантажують та співчувають, висловлюють стурбованість і махають пальчиком. А ще не дають кредитів, відтягують скасування віз, повчають, повчають, повчають... Кінця-краю не видно тому всьому. І вороги ці множаться як кролики. Свої, чужі, явні, приховані... Якесь божевілля насправді.

Взагалі пошук ворогів і винних — дуже весела й захоплива справа, і займатися нею можна регулярно, як фітнесом. М'язи нарощуються, дух зміцнюється. Тільки от на мозок жодного впливу немає, бо, виявляється, хоч як це прикро, у мозку відсутні м'язи й качати банально нічого. Хоч гантелями, хоч стероїдами... Та і їсти тих ворогів не будеш, як і себе самого, бо кажуть, що найбільший твій ворог таки ти сам. Може, і брешуть. Але, можливо, щось у тому і є.

Причина цієї все ще холодної весни, яка все ніяк не розпочнеться, радше в роздвоєнні нашої дійсності й нашого сприйняття світу. У такій собі суспільній шизофренії. З одного боку, у нас нібито війна, але й нібито антитерористична операція. Нібито ті, по той бік фронту, терористи, але з ними ведуться переговори, вони нібито злочинці, але дехто з них може спокійно сидіти в Києві й пити каву під носом СБУ. Росія нібито агресор, але її фури курсують нашими дорогами, а її банки спокійно працюють чи не в кожному містечку. Ті, хто зупинив окупанта, нібито герої, але водночас це ще під великим питанням, бо шастати зі зброєю, навіть відібраною у ворога, протизаконно. І бити сепаратистів на власний розсуд також. А що як той мужик з АК на блокпосту ніякий не терорист, а мирний житель, що вийшов покурити чи справити природну потребу? Дивись, бо придуть слідчі із Северодонецька й заарештують за образу честі та гідності громадянина України, і чхати, що він бив наших вояків і за пляшку казенки коригував ворожу артилерію. Закон начебто один для всіх, але за кулю в кишені можна зариміти на кілька років, а за кілька провалених операцій відбутися критикою в ЗМІ. З одного боку, труни додому приходять цілком реальні, а з другого — війна в нас ведеться за законами мирного часу, а тому її начебто й немає. З одного боку, нібито ілюстрація, але професіонали важливіші. Сепаратистом

бути нібито погано, але коли ти сепаратист-нардеп чи, ще краще, олігарх, тобі це прощається. Теоретично мінські домовленості не мають жодної законної сили, а практично під них ламають Конституцію. Згідно з ними в нас начебто вже давно перемир'я, а фактично на лінії зіткнення шмаляють безперестанку. Президент у разі продовження стрілянини нібито обіцяв проголосити війну війною, але він про це вже або давно забув, або гатять для таких радикальних кроків ще недостатньо, тому обіцянка не виконується. З корупцією наче боремося, але «свої» поза підозрою, злочинці сьак-так ловляться, тільки судді продажні відпускають, прокурори вже діамантами не беруть, але за безготівку кудись в офшори можна домовитися, реформи начебто просуваються, тільки просвітку не видно, бо смотрящий від папи все одно підкаже, кого ставити, кого послати, а куди краще не дивитися, бо благословення не було. Суцільні тобі зрада й перемога, перемога й зрада.

З усім цим, врешті, можна жити. Якийсь час. Хоча повноцінним життям цей стан назвати важко. Таке собі балансування на межі фолу. І насправді це лишень маячки, які вказують на симптоми, але нічого не вирішують. Вирішити може повноцінне лікування, яке, зокрема, передбачає ще й «відновлення втрачених знань і навичок». А коли їх уже неможливо відновити, то закладення цілком нових, адекватних і здорових. Тільки чи здатне суспільство нині дати собі з цим раду? Скидати царів уже навчилось, зупиняти ворожі армії також, а ось вичистити власне нутро від хробаків і мертвеччини, виявляється, дещо складніше...

Хоча... Усе, здається, дуже просто. Риба гниє з голови. У всьому винна влада, винна стара еліта, яка зрослася з нею. Так, і ми частково причетні, адже обираємо їх, але далі вони вже повинні виконувати свої обіцянки й зобов'язання, бо ж кожному своє. Хтось крутить гайки, хтось керує. Тому, коли все знову виявиться безнадійним, ми вкотре вийдемо на Майдан і покажемо, хто в хаті господар, дамо по шиї і змусимо перетасувати колду. Звісно, це крайнощі, особливо в час війни, ворог лише чекає дестабілізації, тож хотілося б обійтися тільки перереформуванням уряду, коаліції чи, на біду, перевиборами. Так, поміж них ще багато ворогів, зрадників і пройдисвітів, але такий уже закон жанру: плодами революції користаються негідники. Ну й старий прогнилий механізм не так просто змінити, систему зламати, тут час потрібен. Сказано ж бо: вороги скрізь...

Усе нібито й так, але мрії мають здатність здійснюватися лише тоді, коли для їх втілення мрійник хоча б щось намагається робити. Не тільки піти на вибори й проголосувати. Не тільки посидіти в соцмережах і лайкнути або покритикувати. Звісно, завжди хочеться дива, і воно іноді трапляється, але скатертина-самобранка, ►

золота рибка та піч на реактивній тязі, яка транспортує лінивого Івана-дурня, — таки не наші казки. Вороги — це добре, точніше погано, але й ми самі не пасемо задніх у гальмуванні свого поступу. Вороги на те й вороги, аби бути такими, як є, підлими, підступними, кровожерними. А диво на те й диво, щоб дивувати, а не ламати через коліно. Можна у всьому звинувачувати когось, тільки не себе, знаходити виправдання, пояснення. Тільки не вороги й далі носять чиновникам хабарі, дзвонять суддям, крадуть, лобіюють свої інтереси. Не вороги заробляють на відкатах і контрабанді, на тарифах і субсидіях, на призначеннях, на харчуванні та обмундируванні вояків, на виділенні землі ветеранам АТО, на ліках для хворих і на всьому що завгодно. Ці вороги — наші сусіди, приятелі, знайомі, земляки, наші обранці, а часто й ми самі. Бо ми ж собі таки не вороги, якщо є нагода, якщо доля підкинула шанс взяти, чому б і ні. Адже тільки дурень не візьме.

Все дуже складно й водночас доволі просто. Холодильник ніколи не стане телевізором, хоч ти його перейменуй, а Конституційний чи Верховний Суд те перейменування підтвердить. Еліта й влада ніколи не працюватимуть на благо народу, доки цей народ їх не контролюватиме й не битиме по руках. Так, можна сперечатися про методи, вести дискусії з приводу їхньої жорсткості, доцільності тих чи інших кроків. Але не можна сидіти й чекати, сподіватися, що якийсь чинуша вирішить одного разу прокинутися новою людиною, чесною та невідкупною. Петиції президенту, критика на адресу урядовців і депутатів, викриття злочинців у мережі — це ой як круто, але все починається насправді не так із них, як із клерків якогось там енерго, котрі не вміють добре рахувати й фальсифікують платіжки на свою користь, із працівників ЖЕКів, які несумлінно виконують свою

роботу, з пожежних інспекторів, яким треба з чогось купити жінці квіти 8 березня і які заглядають у чужу кишеню, з диспетчерів гарячої лінії, що чхати хотіли на ваші холодні батареї. Далі все лізе вгору, лише збільшуючись у масштабі. І байдуже, скільки хто напише злісних постів у Facebook. Доки ці люди не втомляться наклакати на себе неприємності, доки не почнуть по-справжньому боятися, кіна не буде. Але боятися не судді, від якого можна відкупитися, а власної тіні.

Теоретично після всього пережитого за останні два роки в зміні правил співіснування мали б бути зацікавлені в цій країні всі. Але це теоретично. На жаль, на практиці декому все те до лампочки, комусь невідгідно, а комусь і так добре. Більшість, звісно, страждає. Але звичка «якось викручуватись» і цього разу рятує. А втім, ту звичку треба нарешті поламати. Людина проходить на світ не викручуватися, інакше вона народжувалася б хробаком, а жити. Жити гідно й щасливо, відповідно до своїх здібностей, умінь, талантів, везіння та чого завгодно, не заважаючи бути щасливими іншим. А держава при цьому — лишень надбудова, створена за спільною угодою, покликана людині сприяти, захищати її та піклуватися про неї. Якщо вона не здатна того зробити, угода не працює, а система, як модно нині казати, не піддається змінам, треба ставити на ній хрест та укладати нову угоду.

Можливо, хтось уже забув, але два роки тому в боях у центрі Києва люди гинули не за якісь економічні угоди з ЄС, абстрактні реформи, міфічну боротьбу з корупцією, перейменування мліції в поліцію чи президента Порошенка. Вони віддавали своє життя за цілком конкретні речі: власну гідність, власну свободу й власне щастя. Кожного зокрема й усіх разом. ■

Андрій Парубій:

«Дострокові вибори — це ключовий механізм дестабілізації»

Перший віце-спікер, экс-секретар РНБО, один із лідерів Майдану Андрій Парубій розповів *Тижню* про події дворічної давності, їхнє значення сьогодні, російські сценарії дестабілізації та нинішню конфігурацію безпеки.

«Русскую весну» вдалось якщо не зупинити, то бодай локалізувати, але коли прийде українська весна?

— «Русская весна» — це був чіткий план заходів та дій, із конкретними завданнями й датами. Порівнявши масштаб тієї операції, ті території, які вони хотіли захопити, і той шматок Донецької та Луганської областей, який нині контролюють війська РФ, можна сказати, що він провалився. Два роки тому українська армія була небоездатна, наші спецслужби — нашпиговані агентами ФСБ, навіть у Києві понад місяць на вулиці не чергував жоден міліціонер, ми підтримували громадський порядок і контролювали головні об'єкти в столиці силами Самооборони. І, попри все, зупинили «русскую весну». Якщо говорити про українську весну, то це певний образ, метафора. Мабуть, вона настане, коли наші до Кубані дійдуть. Мій мотив виходу на Майдан був такий: збереження держави. Угода про асоціацію з ЄС — це ж були не просто економічні домовленості, важливо, що цей документ унеможлиблював підписання інтеграційних договорів із Росією, відповідно відмова від такого договору, по суті, передбачала автоматично входження до Митного союзу та інших подібних союзів з РФ, що фактично означало б поетапну втрату державності. Що маємо тепер, через два роки після Майдану? У нас постали Збройні сили, які щодня міцнішають. Наше військо, хоч там і служило чимало хороших фахівців, донедавна було таким собі анклавом СРСР. Армія є консервативною структурою будь-де, тому важко піддається реформуванню. Тож попервах належало ментально зламати систему «свій — чужий», у нас чимало людей були виховані в душі «ворог — це НАТО, а росіяни — брати». Допоки добровольці не почали стріляти, не показали прикладу, армія до такого не була морально готова. Сьогодні настрої в ній докорінно змінились, як і рівень підготовки та оснащення. Загалом маємо нині якісно інший сектор безпеки та оборони.

Ще один важливий пункт: ми стали енергетично незалежними від Росії. Згадайте, скільки в нас було скандалів і протистоянь навколо імпорту газу. І завжди Москва вигравала, бо наші політики або капітулювали, або їх просто підкупували. Ми ухвалили одне з найкращих у Європі антикорупційних законодавств, воно тільки-но починає працювати, але

Спілкувалися
**Дмитро
Крапивенко,
Роман
Малко**

правову базу вже створено. Для мене дуже важливо, що тепер у нас заборонено Комуністичну партію, а десятки, сотні міст і містечок не матимуть імен убивць мого народу й дістануть українські назви, це також фундаментальна зміна. Або погляньмо на показники підтримки НАТО в суспільстві: понад 50% — це свідчення того, що в психології, у світогляді нації відбулися кардинальні зрушення. Так що можна сказати, що «русская весна» провалилася, а українська весна починається.

Чи відчуваєте свою відповідальність за нашу поразку в Криму?

— Не існує Криму окремо від України. Говорити можна про поразки чи перемоги в масштабах цілої держави. Хочу дещо нагадати: коли російська Дума фактично ухвалювала рішення про військове вторгнення на нашу територію, ми, по суті, не мали впливу на силовий сектор, у якому були поширені настрої, мовляв, Янукович — законний президент, що звернувся до Москви з проханням ввести війська. Ті, хто закидає нам, що ми не послали армію на півострів чи не використали зосереджені там підрозділи, не розуміють, що деякі частини були деморалізовані, деякі переходили

**ОДИН З ОСНОВНИХ ПРОРАХУНКІВ ПУТІНА:
ВІН ДУМАВ, ЇХ ПОВСЮДИ ЗУСТРІЧАТИМУТЬ
ІЗ ГАРМОШКАМИ, А НАСПРАВДІ
САМІ ГРОМАДЯНИ ЧИНИЛИ ОПІР**

на бік ворога, відбувся саботаж в усіх силових відомствах. Водночас уздовж кордону з Україною РФ розгортала величезне військове угруповання. З півночі, від Чернігова, за кілька годин танки противника могли дійти до Києва. Нам тоді вдалося стягнути боєздатні підрозділи на Широкий Лан, потім сформувати кілька дуг оборони: північну, східну й південну на напрямках імовірних ударів. Думаю, ми зробили все можливе. Чи так це насправді, хай розцінять історики. Ми зіткнулися з однією серед найпотужніших армій світу, і я не говорив би про поразку, бо плани Путіна щодо України провалилися.

Однак свої задуми щодо Криму він реалізував.

Чи можна було цьому перешкодити?

— Ви самі знаєте, який там відсоток силовиків перейшов на бік РФ. Ми тоді говорили про наших героїчних стійких бійців, і такі справді були, але яка кількість зрадила присягу? До всіх командирів там

фактично були приставлені куратори — колишні колеги, родичі, які агітували здавати частини. Пам'ятаю, як просто під час засідання РНБО нам зателефонували, мовляв, відбувається спроба захоплення корабля. Тоді була популярна теза, що частини блокують цивільні — жінки, діти. Але ж судно не могли штурмувати такі люди, це вочевидь були підготовані чоловіки. Дали наказ відкривати вогонь. У відповідь: «Служу народу України!». Через годину корабель здали без жодного пострілу.

Мені, як секретареві РНБО, попервах важко було спиратися на достовірність інформації наявних органів безпеки. Від кримського СБУ нерідко надходила дезінформація. Тому ми наскільки могли, настільки й зберегли ситуацію під контролем. Я не кажу суто про керівництво держави. У Миколаєві, Одесі та інших містах неабияку роль відіграли місцеві активісти, що зупинили там сепаратистів. Завдяки Самообороні Майдану ми втримали сім районів на півночі Луганщини, без зброї, суто громадською дією. У цьому один з основних прорахунків Путіна: він думав, їх повсюди зустрічатимуть із гармошками, а насправді самі громадяни чинили опір. Тому я би не називав ті події поразкою.

На Майдані ви забезпечували комунікацію радикалів та поміркованого політичного крила. Суперечності між тими активістами, що згодом стали головною силою добровольчих батальйонів, та владою існують донині. Чи продовжуєте ту саму комунікацію. У чому природа таких суперечностей?

— Саме завдяки цій комунікації з'явилися добровольчі батальйони, які сформували світоглядні засади нашої війни. Неабияких зусиль коштувало організувати перші два батальйони НГУ. Буквально переламуючи Генштаб, вдалося створити 24-й батальйон «Айдар». Але в армії і донині трапляється скептично-критичне ставлення до добровольців. Ще більші упередження до них має прокуратура, про що я неодноразово заявляв. Громадський рух сьогодні представлений на різних щаблях: 4,5 тис. бійців Самооборони Майдану пішли на фронт, сьогодні маємо 16 депутатів-самооборонців у ВР, багато хто пішов служити до нової поліції, звісно, чимало зосталось у війську. Добровольчий рух залишається вагомим фактором у житті країни.

Але не всі його представники перебувають у владі чи співпрацюють із нею. Чому досі не легалізовано Добровольчий український корпус «Правого сектору»?

— У мене з Дмитром Ярошем дружні стосунки, але тактичні дискусії в нас почалися відразу після Майдану. Він казав: «Не можемо чекати!». А я вважав

і вважаю, що люди повинні отримувати зброю та використовувати її під контролем держави. Ми провели чимало переговорів із різними структурами щодо легалізації ДУКУ. Рішення наразі немає, але мушу сказати, що всі свої дії на фронті ПС координував із командуванням АТО. Махновщини не було, хоч би як дехто намагався переконати в протилежному. Я розробив закон про резервну армію, це один із механізмів, що допомогли б легалізувати добровольців, які ще не ввійшли до жодного з наших силових відомств.

Ви, напевне, чуєте заклики до третього Майдану. Його ініціатори звертаються до вас як до одного з потенційних лідерів?

— Як на Майдані, так і нині я часто наводжу історичні паралелі. Маємо тисячолітнє прокляття: від битви на Калці, коли кожен князь ішов окремо, через добу Руїни, коли наші гетьмани один на одного піднімали шаблі, й до національно-визвольних змагань ХХ століття українці губили свою державність не через мілітарну слабкість, а через внутрішні чвари. А втрата державності завжди спричиняла страшні трагедії. Так після отаманщини 1920-х років ми дістали Голодомор 1932–1933-го, який забрав мільйони життів. Та й навіщо далеко ходити по прикладах: згадаймо Майдан-2004, коли внутрішні суперечності в підсумку призвели до реваншу.

Щодо закликів. Безумовно, я їх чую. І на Майдані чув: «Треба скинути отих трьох зі сцени, захопити її, Андрію, ти тільки кинь клич». Але я тоді, як і зараз, наголошував, що слід зберегти єдність, інакше програємо. Так само й сьогодні. До того ж зверніть увагу: як свідчать журналістські розслідування, часто за сайтами, що закликають до третього Майдану, стоять російські спецслужби, донецькі й луганські сепаратисти. Тому я наголошую, що нам

Андрій Парубій народився 1971 року на Львівщині. Закінчив історичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка й аспірантуру Національного університету «Львівська політехніка» за фахом «Політологія та соціологія». 1988 року очолював націоналістичну молодіжну організацію — товариство «Спадщина». Співзасновник (разом з Олегом Тягнибоком) Соціал-Національної партії України, перейменованої 2004 року на Всеукраїнське об'єднання «Свобода». Депутат ВР VI–VIII скликань. Під час Євромайдану очолював Самооборону. Після перемоги Революції гідності призначений секретарем РНБО. Від грудня 2014-го — віце-спікер Верховної Ради.

треба зберегти єдність перед зовнішньою загрозою і внутрішніми викликами та викоринювати ті недоліки, які є.

Чи можуть стати дострокові парламентські вибори альтернативою третьому Майданові? Чи здатні вони зняти напруження в суспільстві?

— Перевибори на сьогодні — це ключовий механізм дестабілізації. Російський сценарій. Хочете дізнатись, як це працює? Погляньмо на останні події в Молдові. У них зчинився скандал навколо зняття уряду за місяць до того, як мав надійти черговий транш МВФ, а його відсутність спровокує незворотні економічні процеси. За рік змінилося три правлячі кабінети, країна просто зависла. Лідери двох із трьох партій, що влаштувувать нині вуличні протести в Кишиневі, не приховуючи цього, щотижня їздять на політичні консультації до Москви. При цьому важко зрозуміти, наскільки аргументованими є звинувачення чиновників у корупції, бо там досі не сформовано органів, які розслідували б такі злочини і яким довіряло б суспільство. Таку саму схему хочуть застосувати й у нас.

Я колись прочитав в одній із доповідей Гірка (Стрелкова) слова про те, що в країні, яка є об'єктом нападу, «надо сеять недовольства любого типа». Ці технології працюють сьогодні і в нас, і в Молдові. Дострокові вибори в Україні — зупинка всіх реформ і ступор мінімум на рік. У наших умовах це падіння. Нещодавно Джордж Сорос сказав цікаву річ: нині стоїть питання, Російська Федерація розвалить ЄС чи навпаки. Так само й у нашому протистоянні з Москвою: хто втримається? Усе так, як на Майдані: згуртуємося, стиснемо кулаки — встоїмо, розділимося — програємо. Тоді, на Майдані наші сили й сили Януковича були непорівнянні, але ми перемогли.

У Росії аж ніяк не все гаразд: падає ціна нафти, дешевшає рубль, вона на межі розпаду. І може розвалитися в один момент, як СРСР.

Розпад Росії спричинить ланцюгову реакцію, яка зачепить і нас?

— Світ боявся, що розсиплеться СРСР. Усі говорили: «Як можна!? Ядерна зброя без контролю!» Але нічого не сталося. І нині переживемо, дамо раду.

Чи витримає коаліція випробування конституційними змінами?

— Це питання зараз дуже відтерміноване. З одного боку, пункт про особливий статус деяких

районів Донецької та Луганської областей викликає велике роздратування в суспільстві, із другого — Росія ігнорує виконання мінських угод. Тому сьогодні конституційні зміни не є темою для дискусій.

Чи пов'язане загострення ситуації на фронті зі спробою Росії змусити нас внести зміни до Конституції?

— Так, вони залякують, але українська армія не така, як була два роки тому. Російська — за цей час не змінилась, а ми вийшли на якісно новий рівень.

Як ви уявляєте встановлення контролю над державним кордоном в окупованій частині Донбасу?

— Ця проблема тісно пов'язана з проведенням там виборів. Процеси (за мінськими угодами) мають відбуватися фактично паралельно. Але саме запинання про призначення дати голосування на тих теренах сьогодні звучить смішно. Це ж не технічний момент. Це значно складніше, аніж навіть контроль над кордоном. Вибори передбачають гарантування всього демократичного процесу: свободу слова, свободу зборів, безпеку для учасників голосування... Як це організувати, коли там заправляють банди й російські бойовики? Вибори — це коли в мене чи в іншого українського політика буде можливість поїхати агітувати в Донецьк і Луганськ. Як це забезпечити сьогодні? Треба роззброїти банди, встановити там правопорядок, забезпечити дію українського виборчого законодавства, взяти під контроль державний кордон і тільки після цього є сенс говорити про вибори.

У СВИТОГЛЯДІ НАЦІЇ ВІДБУЛИСЯ КАРДИНАЛЬНІ ЗРУШЕННЯ. ТАК ЩО МОЖНА СКАЗАТИ, ЩО «РУССКАЯ ВЕСНА» ПРОВАЛИЛАСЯ, А УКРАЇНЬКА ВЕСНА ПОЧИНАЄТЬСЯ

АТО триває без малого два роки. Може, потрібні інші визначення й тлумачення цих бойових дій на державному рівні?

— У гібридній війні перед нами стояв не лише виклик бойових дій, була загроза ізоляції нової української влади. Росія закрила посольство. Нашу владу називали хунтою, піддавали сумніву її легітимність, тому проведення президентських виборів було завданням номер один. В умовах воєнного стану це заборонено. Плюс треба було якось задіяти армію. Військові казали: «Янукович нас хотів кинути на людей, тепер проти них посилаєте нас ви, має бути якийсь правовий статус». Так ми знайшли формат АТО: він давав змогу залучити до операції Збройні сили й водночас не блокував політичних процесів у країні. Потім належало продовжити цей статус, адже на часі були парламентські вибори. Далі вже постало питання запровадження воєнного стану. Як секретар РНБО, я виступив із такою ініціативою, підготував усі необхідні документи, але рішення було за президентом, який бачить ситуацію масштабніше. Він вважав за краще не запроваджувати. На мою думку, зараз це питання не є визначальним. ■

Необхідна умова

Олександр Крамар

Чому бажані зміни в країні ніколи не будуть нам подаровані

Чергова, ось уже третя після Революції гідності, «весна» так і не принесла очікуваних змін. Звісно, це не означає, що у влади немає переліку з низки пунктів, щоб заявляти, що «реформи відбуваються». Але незаперечним є факт, що їх критичної маси та динаміки й близько не вистачає, щоб сподіватися на зміну загальної ситуації та системи, від якої залежить розвиток країни й суспільства.

Чи не найбільшою досі не вирішеною проблемою небезпідставно вважається збереження потворного зрощення влади та бізнесу. Саме потворного, адже в усіх капіталістичних країнах влада не може бути й не є повністю незалежною від бізнесу. Бізнес і влада так чи інакше тісно взаємодіють і взаємно впливають одне на одного на різних рівнях. Приватне підприємницьке середовище є клондайком управлінських кадрів, які демонструють високу ефективність в умовах конкуренції. Успішний розвиток економіки будь-якої країни залежить від здатності влади чути й брати до уваги побажання бізнесу, реагувати на його занепокоєння й проблеми як усередині тієї чи іншої країни, так і за її межами. А бізнес зазвичай рахується з національними інтересами своєї держави.

Проте зрощення влади та бізнесу в нашій країні має мало спільного з такою взаємодією. Воно є потворною мутацією, породженою особливостями пострадянської трансформації української економіки, що так і не перетворилася на цілковито ринкову, та суспільства, яке досі не стало демократичним у повному розумінні цього слова.

Ця мутація, що часто ототожнюється з вершиною у формі ненависного олігархату, насправді значно ширша й глибша. Адже численні пов'язані з посадовцями різного рівня невеликі структури, що присмокталися до державних ресурсів і працюють у привілейованих умовах, завдають не набагато меншої, а можливо, і більшої шкоди країні, ніж кілька великих олігархів. Тим більше що до останніх зазвичай прикута куди прискіпливіша увага, ніж до дрібних фірм, пов'язаних із родинами «якогось» прокурора, голови чи заступника голови міністерства, обласної або районної держадміністрації чи ради, мера або керівника держпідприємства...

Масштаби паразитування кожної такої маленької бізнес-потвори, звісно ж, не йдуть у жодне порівняння з «імперіями» людей із топ-10 або топ-50 найбагатших та/чи найвпливовіших людей в Україні. Проте важко переоцінити шкоду, якої вони завдають сукупно державним фінансам і, що не менш важливо, функціонуванню ринкових механізмів та економіці. Адже ім'я їм легіон.

З цієї причини марно очікувати кардинальних змін на краще, навіть якщо вдасться позбутися 10–20 найбільших олігархів чи топ-корупціонерів, до зловживань яких прикута увага ЗМІ та суспільства. Так

само як проблема не може бути вирішена лише через зміну персоналій на посаді президента, прем'єр-міністра чи генпрокурора. Це ілюзія, плата за віру в яку щоразу буде дедалі вищою, аж доки (коли не запізно) не принесе необхідного досвіду й зроблених із нього висновків.

Тому останнім часом ми й спостерігаємо наочних прикладах, що оновлення країни не може відбуватися зусиллями 10, 100 чи навіть 1000 ентузіастів-волонтерів. Вони здатні, й навіть приречені, хіба що демонстративно «розбити лоба», щоб засвідчити неспроможність самостійно здолати систему, котра базується на особистому інтересі та світогляді десятків тисяч людей, на яких зав'язане її функціонування. І в такий спосіб лише загострити увагу на проблемі.

Зміна окремих персоналій і керівників не здатна змінити мотивацію основної частини людей, які працюють у системі. Тому вони саботуватимуть будь-які спрямовані на підрич їхніх позицій ініціативи навіть найбільш ідеалістичного керівництва. А те, своєю чергою, швидко «вигоратиме» у відповідних умовах, особливо якщо змушене працювати й залучати до своїх команд мотивовані кадри на заробітну плату кількесот євро за місяць.

ЗМІНА СИСТЕМИ ЗАЛЕЖИТЬ ВІД НАЯВНОСТІ КРИТИЧНОЇ МАСИ МОТИВОВАНИХ, КВАЛІФІКОВАНИХ ТА, ЩО НАЙВАЖЛИВІШЕ, ОРГАНІЗОВАНИХ ЛЮДЕЙ — ВИКОНАВЦІВ

Без мотивації (економічної для всіх та внутрішньої для критичної маси) виконавців нічого не змінить і формальне переписування правил чи механізмів: людський фактор, розум та особистий інтерес завжди дадуть можливість обійти або підлаштувати їх під свої потреби.

Змінити одну систему здатна лише інша система. Наприклад, базована на організованому громадянському суспільстві й здатності тисяч і сотень тисяч його представників протидіяти спробам тисяч і десятків тисяч людей у владі на всіх рівнях підпорядкувати правила та механізми власній вигоді.

Без зміни всієї системи відносин влади, бізнесу та суспільства неможливо сподіватися на припинення корупційного поглинання дедалі більшої частки національного доходу. А отже, і на динамічне зростання конкурентоспроможності української економіки у світі завдяки вільній конкуренції, створення необхідних передумов для зростання рівня та якості життя українців.

Зміна системи залежить від наявності критичної маси мотивованих, кваліфікованих та, що найважли-

віше, організованих людей—виконавців. Зрошення частини бізнесу та влади, перетворення можновладців і впливових чиновників на «бізнесменів»—це лише наслідок заповнення ними вакууму впливу, який виник через брак в Україні реальної альтернативи—повноцінного громадянського суспільства.

Тільки громадянське суспільство у складі як неінтегрованого у владно-бізнесовий конгломерат середнього та малого бізнесу, так і інших верств, що зараховують себе до середнього класу, здатне сформувати альтернативу наявній системі. Воно не мусить і не може бути якоюсь одноставною структурою, адже має інтегрувати надто різні групи зі своїми інтересами. У різних його складових можуть і мають бути відмінні, зокрема й конкуруючі, інтереси.

Однак в основі спільних позицій і дій може й повинно лежати неприйняття монополізації влади, її використання для власного збагачення, надання переваг пов'язаним структурам-спонсорам та дискримінації всіх інших. А метою не зміна/ротація персоналії при владі, а зміна засад її взаємодії з бізнесом і суспільством.

Утім, для цього громадянське суспільство має бути не лише структурованим та організованим, а ще й адекватним. Не розлюченим наговпом, який вимагає жертвних цапів, чудес, альтруїзму чи месіанства від найнятого менеджменту органів влади або державних підприємств. А лише роботи певної якості за відповідну плату. Усвідомлюючи при цьому межі можливого, будучи відкритим до компромісів і здатним відповідати за себе й утримувати себе, а не претендувати на статус клієнтів держави чи окремих спонсорів.

Очевидно, що переважна частина нинішнього патерналістського у своїй масі українського суспільства наразі не відповідає необхідним критеріям і не відповідатиме їм уже завтра. Більшість громадян і далі воліють знаходити чергового месю/цапа-відбувайла, наділяти його ідеальними рисами, ігнорувати справжню мотивацію цієї персони та залежність від реальних команд і спонсорів... А потім за певний час скидати з Олімпу й осипати прокльонами за невинувдані сподівання.

Псевдогромадські й політичні проекти створюються насамперед з метою заміщення при владі на загальнонаціональному або місцевому рівні тих чи

інших посадовців, перебрання в них можливостей отримувати доходи від традиційних корупційно-монопольних схем. Саме на цих умовах бізнес переважно й фінансує такі нові проекти. Натомість фінансувати зміну правил гри, а не тих, хто їх встановлює за старим «друзям—усе, решті—закон», він особливого бажання не виявляє.

Свою чергою, «актив» нових політичних і громадських проектів у таких умовах закономірно розглядає їх лише як роботу з оплатою безпосередньо або через подальшу монетизацію здобутого авторитету та рейтингу, через обслуговування інтересів конкретних спонсорів або створення з часом власних «присосок» після обіймання тієї чи іншої посади або здобуття впливу на неї. І це стосується не лише столичних міністерств чи державних монополій-гігантів. Це універсальне правило на всіх рівнях, починаючи від ЖЕКУ або комунального підприємства, школи або лікарні. Лише масштаб інший.

Соціологічні дослідження свідчать, що понад 10% виборців не приховує готовності продавати свій голос, а ще близько третини ставиться до цього з розумінням. «Нові» партії й далі утворюються з людей, що сформувалися в наявній системі, і не збираються ламати її, а прагнуть лише підлаштувати під себе. При цьому за ними часто стоять ті спонсори, які давно й успішно використовують правила системи для власного збагачення якщо не на загальнонаціональному, то принаймні на місцевому рівні.

Тому, власне, і «маємо те, що маємо». Інакше все вже давно було б інакше. Проте якщо рух до мети припиниться, то на реальні зміни в інтересах суспільства не варто чекати. Будь-яка політика завжди проводилася, проводиться й проводитиметься лише в інтересах тих, хто її реально визначає та контролює. І жодні бунти, протести чи повстання ніколи не змінювали системи, якщо не могли замінити її своєю, новою.

Не можна змусити проводити реформи тих, хто не хоче їх. І тим більше тих, хто відчуває загрозу від цього для себе. Під більшим чи меншим тиском стара система завжди демонструватиме лише імітацію реформ, фрагментарних і недовговічних. Ухвалені, проте належним чином не втілені в життя перетворення ніколи не зможуть дати позитивного ефекту, а тягар від їх проведення завжди непропорційно розподілятиметься між тими, хто контролює, і тими, хто не контролює владу.

Страх масового бунту чи поразки на чергових виборах, на який розраховує багато хто з прихильників примусу до змін старої системи, лише підштовхує тих, хто контролює владу, до брутальнішої та швидшої капіталізації своїх посад чи позицій у політиці. Краще швидше накрутити та втекти, ніж довго працювати й мало, а тим більше нічого не привласнити.

Тому в умовах відсутності організованої політичної сили чи широкого громадянського руху, здатного взяти на себе відповідальність за розвиток країни й проведення кардинальних перетворень, а не їх імітації, схильність більшості населення до популізму й надалі використовуватиметься авантюристами. Ті чи інші проекти, перебуваючи на гребені популярності як «нові», здобуватимуть свою частку в парламенті й уряді, а відтак квоту на управління національним багатством, діючи, як і раніше, у межах наявної корупційної антиконкурентної системи. А потім замінитимуться черговими «новими». ■

Оголений тил

Анатолій Шара

Чому стан «недовійни» погано позначається на забезпеченні армії

Коли озброєні сепаратисти під безпосереднім керівництвом російських спецслужб стали захоплювати адміністративні будівлі, влаштовувати безчинства, організувати вбивства проукраїнськи налаштованих громадян на Донбасі, влада в Києві почала реагувати на все це. Указом тодішнього виконувача обов'язків президента України Олександра Турчинова від 14 квітня була розпочата антитерористична операція на Донбасі.

Силовики в Донецькій та Луганській областях здебільшого саботували й ігнорували накази зі столиці. Позаяк силових підрозділів СБУ та МВС не вистачало для проведення повномасштабних антитерористичних заходів, було прийнято рішення залучити ЗСУ. Коли тривали гарячі фази АТО, особливо в липні—серпні, жовтні—листопаді 2014-го та грудні—лютому 2015-го, стало очевидно, що ніяка це не антитерористична операція, а

справжня війна з масовим застосуванням реактивної артилерії, танкових з'єднань. Масштаб подій давно вийшов за визначення окремої операції, однак де-юре статус лишився без змін.

Незважаючи на відступ Збройних сил улітку 2014 року під натиском російської армії, що переважала, Україна стала свідком народження власного війська. З'явилися офіцери, які мають уже чималий досвід ведення бойових дій і здатні ефективно керувати ввіреними їм підрозділами. А безпрецедентний за розмахом волонтерський рух на деякий час зміг підмінити собою інтендантські служби в більшості питань.

Однак якісні зміни в бойових підрозділах на фронті не поширилися на тилове забезпечення. Зрозуміло, що з початком бойових дій у форматі АТО, а не оголошеного воєнного стану армійська логістика не витримувала критики. Були на те об'єктивні причини, але й масштаби корупції годі

переоцінити. Волонтери думали, що їхня допомога буде вкрай необхідна лише на перших порах, доки не налагодиться повноцінна інтендантська служба. Однак очікування затяглися. Певний прогрес у забезпеченні, безумовно, є, але солдати досі повторюють волонтерам: «Хлопці, якби не ви...»

Про те, що в Збройних силах тиловики крадуть безбожно, знають усі військові. У постмайданному суспільстві жевріла надія на швидкі якісні перетворення в Міноборони, Генеральному штабі. У ці зашкарублі структури пішли працювати відомі волонтери, які мали величезний кредит довіри від громадськості. Але чи так просто змінити те, що може існувати лише завдяки корупції?

Про зловживання тиловиків повідомляють ЗМІ, волонтери й самі бійці. Одне з таких нещодавніх викриттів — інформація про крадіжку високопоставленими військовими чиновниками 30 балочних кріплень для авіаційних бомб у літаках Су-24. І такі скандали трапляються регулярно. Бо корупційних можливостей у тиловиків залишається чимало.

Не в останню чергу тилова корупція спричинена дублюванням структурних підрозділів у Міністерстві оборони та Генеральному штабі. Окремий «гаманець» відомств породжує численні зловживання: однакові департаменти, бюрократичний «футбол», мафія «своїх» — усе це дуже заважає реформам. Адміністрація президента найняла відому компанію RAND для проведення глибокого аудиту МО. Саме вона рекомендувала об'єднати МО й ГШ в одну структуру. Наскільки сильним буде опір генералів цим ініціативам, можна лише здогадуватися.

До висадки волонтерського десанту в МО найбільші гроші у відомстві «косили» на закупівлях. Тиловики прописували технічні умови таким чином, що перемогти мав обов'язково свій. За Януковича взагалі можна було не брати участі в тендерах, бо для цього підприємству треба було пройти «акредитацію» в «смотрящего», який у ручному режимі контролював процеси закупівель. До конкурсу допускали обмежене коло постачальників. До того ж для максимізації прибутків усі закупівлі в Міністерстві оборони централізували.

Тепер активісти, хоч і з величезним скрипом, протиснули системи електронних державних закупівель ProZorro. І вже після перших успішних тендерів стали відомі справжні масштаби зловживань. Але все ж такі всередині система лишається вкрай непрозорою, все одно є шпарини, на які мало хто звертає увагу. Наприклад, на закупівлі таких, на перший погляд, «дрібниць», як миски, ложки, рушники. Якщо під час тендерів на харчування, пально-мастильні матеріали спостерігається велика конкуренція, всі давно одне одного знають, то в цьому разі тиловики все ж можуть обрати прийнятний для себе варіант.

Треба розуміти, що ProZorro — це лише торги, а от кваліфікаційні вимоги формує служба тилу Генерального штабу. Відповідно тут можна висунути умови, ідеально підлаштовані під «свого».

Із цим зараз намагаються боротися так: беруть технічні умови, які дуже ретельно прописуються, відразу роблять їх публічними, щоб могли ознайомитися всі зацікавлені сторони. І це хоч якось зменшує можливість реалізації корупційних схем.

Ще одним прибутковим місцем для корумпованих тиловиків є будівництво/купівля житла та його ремонт. Міністерству оборони в спадок від радянських часів дісталось багато цінних земельних ділянок. Тут завжди крутяться ділки, які шукають швидкий тінювий профіт. Схема заробітку проста: МО укладає договір із компанією N, яка на цій землі зводить визначену кількість багатопверхових будинків і віддає певну частку у власність відомства. Начебто все чесно, але саме тут і повертаються різні махінації. Забудовник може збільшити кількість поверхів або звести більше об'єктів, ніж зазначено в контракті. Потім починаються «суди», на яких юристи Міноборони імітують процес, зливаючи його. І зрештою всі отримують зиск. Підприємливі військові чиновники примудряються на цьому заробити ще раз, натякаючи тим, хто має отримати довгоочікувану квартиру, що для прийняття правильного рішення щодо виділення житла треба дати на лапу не менш як 15–20% його ринкової вартості.

Про ремонтні у військових частинах можна писати вічно. Найпоширеніша схема — це коли працює «свій» підрядчик, якому замовляються послуги. Він суттєво завищує кошторис, і прибуток ділиться «по-братськи».

Слід зазначити, що в «хлібних» департаментах військового відомства діє кланова управлінська структура. Клани намагаються просунути потрібних людей туди, де йдуть найбільші грошові потоки. Звісно, такі кадрові призначення коштують недешево, але вони потім повертаються сторидею.

ВОЛОНТЕРИ ДУМАЛИ, ЩО ЇХНЯ ДОПОМОГА БУДЕ ВКРАЙ НЕОБХІДНА ЛИШЕ НА ПЕРШИХ ПОРАХ, ДОКИ НЕ НАЛАГОДИТЬСЯ ПОВНОЦІННА ІНТЕНДАНТСЬКА СЛУЖБА. ОДНАК ОЧІКУВАННЯ ЗАТЯГЛИСЯ

Махінації відбуваються й в особливій царині МО — медицині. Тут свої закупівлі, склади, логістика, а отже, і власні корупційні схеми з власною круговою порукою.

Деякі корупційні схеми у військових структурах зараз ламаються, але, на жаль, динаміка змін низька. І чомусь усі перетворення відбуваються лише тоді, коли в ЗМІ спалахує черговий скандал. Тоді військові чиновники стараються відсторонитися від проблеми, передаючи її з одного відділу в інший.

Офіс реформ при МО відчайдушно намагається боротися з тінювими схемами заробітку тилових генералів, але без потужного тиску громадськості не обійтись.

Так, волонтери ведуть переговори з NSPA (Агенція НАТО з питань забезпечення) щодо спрощення витрат на логістику та реабілітації військовослужбовців, розробляють багато інших ініціатив, але спротив системи всередині дуже потужний.

В умовах постійної воєнної загрози з боку Російської Федерації ЗСУ в разі ескалації зможуть дати гідну відсіч. Але такі самі герої державі конче необхідні й у тилу. А їх наразі замало. ■

Заклик весни

Підготував **Станіслав Козлюк**

Тиждень опитав громадських активістів про те, що необхідно для настання української весни й чого більше було за останні два роки: «зради» чи «перемоги»

МИРОСЛАВ ГАЙ,
волонтер, керівник благодійного фонду «Мир і К»:

Для української весни необхідно, щоб громадянське суспільство росло й розвивалося. Щоб збільшувалася кількість активних громадян, які готові брати на себе відповідальність, брати на себе контроль над владою, державними установами, держслужбовцями. Потрібно, щоб таких людей більше, бо наразі їх критично мало. Недостатньо було зробити Майдан. Потрібно, щоб громадяни України, особливо

активна їх частина, усвідомили, що демократія — це позитивний процес. І займатися благоустроєм держави, контролювати державні установи потрібно постійно. Суспільство має повсякчас вимагати змін й обов'язково брати участь у всіх важливих процесах. Адже згідно з Конституцією влада належить народу. І доки народ не зрозуміє це й не почне користуватися своїми законними правами, як відбувається всюди у світі, доти в нас нічого не буде.

ВОЛОДИМИР ЧИСТИЛІН,
активіст, координатор харківського Євромайдану:

Думаю, що найперше — громадяни мають знову повірити в себе, у можливість змін. І для цього, з одного боку, держава мусить повернутися до людей обличчям, повинні бути реальні дії, які називають «реформами». У різних галузях. У людей нині зневіра, втома. А з цим жодної весни не буває. Весна — це мрії, драйв. Перезавантаження має бути не тільки через владу чи новий Кабмін. Хочеться, щоб Харків, як і колись, був українським. Потрібно, щоб на регіон звернули увагу в столиці. Бо місто поряд із зоною АТО, до російського кордону 40 км. І люди тут думають, як би зробити так, щоб не повторилася «русская весна». У Харкові є потужна, як на мене, команда людей, які були на Майдані, які волонтерять зараз. Зароджується громадянське

суспільство. За два роки люди психологічно виснажилися. Їм потрібна і моральна, і матеріальна, і інформаційна підтримка. Новий імпульс. Харкову є що показати, у нас регулярно відбуваються різні події, але широкому загалу про це невідомо. Натомість Україні ретранслюють мера Геннадія Кернеса чи якихось тітушків.

Як на мене, для змін місту вистачає активних громадян. Але вони роздроблені. Є старі образи, є амбіції. Ми перебуваємо в полоні спогадів про події Майдану дворічної давності. Усі його активісти нікуди не поділися, вони досі в Харкові. Але два роки тому вони були єдині й у нас був результат. Якщо зараз вдасться подолати чвари, вийде знову організуватись. Адже в нас є реальна база, на основі якої можна робити українську весну.

ІРИНА ЗЕМЛЯНА,
керівник проектів у ГО «Інститут масової інформації»:

Якщо ми говоримо про «весну», «зраду», «перемогу» та журналістів, то часто саме медійники кричать про всюдисущу «зраду» й відмовляються бодай щось робити для досягнення «перемоги». Наприклад, проблема з допуском представників медіа в зону АТО. Усі журналісти з нею стикаються, мають купу проблем, але публічно про це говорити неважуються одиниці. Чи, скажімо, на зустрічах у регіонах вони заявляють, що немає сенсу писати якісні матеріали, бо за них не заплатять більше. І виходить так, що в регіональній журналістиці зазвичай переживають не так за якість публікацій, як за рейтинги, за якими й женуться. Тому статті про кримінал у середньому становлять 50% усього масиву новин: їх просто більше читають, ширша аудиторія. І водночас якісних аналі-

тичних матеріалів у медіа критично мало. Але ж якби свого часу український театр показував глядачеві те, що він хоче бачити, то був би приречений. Так само і з журналістами: вони мають спочатку інформувати суспільство, а тільки тоді його розважати.

Тому для «перемоги» потрібно кілька дуже простих і водночас складних речей. Перша — щоденна та ретельна праця. Я над собою так і над своїми текстами та темами. Друга, але не менш важлива — сміливість. Медійники часто уподібнюються до типових «зрадофілів», які всюди бачать «зраду» й голосно про неї говорять, але не готові робити бодай щось, аби змінити ситуацію. Тож для настання української медіа-весни необхідно лишень, щоб журналісти почали виконувати свою роботу якісно.

**МАРІЯ ТОМАК,
правозахисник,
Центр громадянських свобод:**

Як на мене, нашому суспільству бракує кількох речей. Професіоналізму — це проблема як на рівні політичного керівництва, так і на рівні громадянського суспільства. Критичного мислення — це проблема всього суспільства. Безкінечна готовність вестися на політичні проекти, яскраві обгортки, які паразитують на всьому новому та живому, що виникає в країні, а потім розчаровуватися. Ідеалізм щоразу перемагає реалістичний погляд, необхідний для адекватного прийняття рішень. Готовності до серйозної роботи та вміння доводити справи до логічного завершення і робити це якісно.

Мені здається, ці три прості речі, якщо ми всі разом над ними подумаємо й попрацюємо, дуже допоможуть нам у глобальних справах, хоч би як ми їх назвали: «українською весною», «перемогою» чи інакше.

І ще одна деталь. Можливо, це суб'єктивне сприйняття, але словосполучення зі словом «весна» вже стійко асоціюються з відомими подіями в Донецькій та Луганській областях. Так от одна з тих речей, без яких перемоги не буде, на мій погляд, — це вихід із матриці, як казав один класик, симетричних відповідей. Тобто вони «русскій мір», а ми «український світ», вони «русскую весну», а ми «українську весну». Треба вийти з цієї схеми, бо вона згубна для нас. Симетричні відповіді не працюють, потрібні wise-підхід та повний вихід за межі пропонованих схем. Думаю, це також наблизить українську весну, тільки вже зовсім іншу.

**МАКСИМ АВРАМЕНКО,
програміст, учасник АТО:**

Якщо говорити про армію, то перше, що має змінитися, — велика кількість генералів, які засиділися на своїх місцях або просто допрацьовують до пенсії. Так не має бути. Цих людей потрібно відправити у відставку й організувати, скажімо, як у поліції, профільний набір. Бо нам краще потрібні професіонали, які здатні готувати нормальні підрозділи. Командний склад має пройти переатестацію.

Плюс на службу треба приймати мотивованих людей, а не так, як нині: військкомати відпрацьовують для галочки. У результаті набирають аватарів, які рік на Донбасі пиячать, ламають собі кінцівки, а потім повертаються, отримують статус учасника бойових дій і всім розповідають, що вони герої і танки гризли зубами.

І, як на мене, потрібно зменшити ланцюжок для прийняття рішень. Так, у Національної гвардії та Збройних сил ці схеми кардинально різні. І, скажімо, у випадку бойової ситуації ланцюжок прийняття рішень у ЗС на кілька порядків довший. Це не зовсім правильно.

А щодо мирного життя, то врешті реалізувати рівність усіх перед законом. Щоб кожен відповідав за той бардак, який в Україні відбувається. А для цього необхідно зняти депутатську недоторканність, недоторканність суддів тощо. Зосередитися на здоровій пропаганді української мови та культури. Це важливо, бо свого часу на культурну пропаганду держава забила, і це стало однією з причин Криму та Донбасу, сепаратизму. Тоді, думаю, люди стануть свідомішими. Головне, щоб революція відбулася в головах українців, і справа налагодиться.

К Н И Г А Р Н Я

Почути Донбас по-справжньому

Денис Казанський

Чи стануть патріоти з Донеччини та Луганщини впливовою силою в Україні?

Що довше тривають перемовини про подальшу долю Донбасу в Мінську, то частіше можна почути питання про склад переговорних груп. Питання виникають як щодо окремих особистостей, котрі представляють Україну в Білорусі, так і щодо тактики України в цих переговорах загалом. Ще одне дуже важливе й болюче питання ставлять люди, які мають безпосередній стосунок до Донбасу: а як щодо нас? Хіба не з нами передусім треба обговорювати подальшу долю нашого краю? Ці люди — патріоти, що були вимушені покинути окуповані території й тепер залишилися поза процесом обговорення майбутнього регіону.

На жаль, усе, що сьогодні лишається вимушеним переселенням із Донбасу, — обурюватися в постах у соціальних мережах, що може підтвердити вам, зокрема, й автор цієї публікації, який сам був змушений вивозити сім'ю з Донецька, бо опинився в чорному списку бойовиків. Під висловлюванням «почути Донбас» в Україні досі мають на увазі передусім бойовиків, регіоналів, комуністів чи інших її ворогів. Голос патріотично налаштованих мешканців Донбасу не звучить у Мінську. Український Донбас узагалі не є стороною міжнародних переговорів. Через це у світі, мабуть, і не знають, що такий Донбас узагалі існує.

Ситуація відверто абсурдна. Виявляється, на вимогу злочинців, які намагаються знищити українську державність, які два роки грабують і мародерствують на Донбасі, яких ніхто нікуди не обирає, в Україні може змінюватися Конституція. А законослухняні громадяни, котрі жили в Донецьку й були патріотами своєї країни, створювали та будували замість того, щоб грабувати супермаркети й автосалони, йдуть під три чорти! Їхня думка взагалі нікого не цікавить. Слухають злочинців. Який тоді сенс в Україні взагалі бути законослухняним громадянином?

Що спадає на думку мешканцю Харкова чи Одеси, який це бачить? Що в Україні вигідніше бути сепаратистом, ніж патріотом. У першому випадку тебе слухатимуть і виконуватимуть твої вимоги. У другому ти втратиш усе й отримуватимеш від держави 800 грн щомісячної допомоги як переселенець.

Звісно, ситуацію треба негайно змінювати. І зробити це зможуть хіба що самі мешканці Донбасу, якщо їм вдасться змусити державу прислухатися до себе. Дехто з тих, хто змушений був покинути малу батьківщину, це вже зрозумів. Просто зараз вони створюють Українську народну раду Донеччини та Луганщини для об'єднання своїх зусиль. Донецький публіцист Станіслав Федорчук, який із 2014 року мешкає у Львові, вважає, що така організація з часом може стати авторитетним і впливовим гравцем у перемовинах щодо Донбасу. Адже вона зробить чутими й голоси тих донеччан і луганчан, які не згодні на поступки терористам.

«Йдеться про створення представницького самоврядного органу, який має вирішити такі завдання: здійснити перепис українського Донбасу з числа переміщених осіб, а також тих, хто мешкає на вільній та прифронтовій території, з метою захисту прав та інтересів громадян; поновити конституційні права тих громадян України, які залишилися вірними власній державі, однозначно визнають над собою владу української Конституції й факт російської окупації Донецької та Луганської областей, а також Криму; об'єднати зусилля найактивніших громадян для здійснення впливу в місцях компактного проживання ТПО, а також створення передумов для обрання представників/речників до органів влади (КМУ, ВРУ, АП); впливати на перебіг будь-яких процесів дипломатичного характеру, коли йдеться про подальшу долю окупованих територій, зокрема і як спостерігачі», — розповідає Федорчук.

За його словами, 17 лютого ідея створення такого органу буде презентована на парламентських слуханнях.

ПІД ВИСЛОВЛЮВАННЯМ «ПОЧУТИ ДОНБАС» В УКРАЇНІ ДОСІ МАЮТЬ НА УВАЗІ ПЕРЕДУСІМ БОЙОВИКІВ, РЕГІОНАЛІВ, КОМУНІСТІВ ЧИ ІНШИХ ЇЇ ВОРОГІВ. ГОЛОС ПАТРІОТИЧНО НАЛАШТОВАНИХ МЕШКАНЦІВ ДОНБАСУ НЕ ЗВУЧИТЬ У МІНСЬКУ

«Спочатку ми плануємо створити відкриту інтернет-платформу, завдяки якій майбутні члени УНРДЛ можуть зареєструватися (за наявності прописки в Донецькій та Луганській області або номера довідки переселенця). Наступним кроком є вихід в офлайн у тих містах та містечках, де збереться достатня кількість активістів. Ми прагнемо, щоб кожна громада УНРДЛ обирала на короткий термін уповноважених, які матимуть право представляти їхні інтереси на рівні обласної та місцевої влади. Згодом має бути висунування представників на збори УНРДЛ у Києві, де через голосування та дебати треба ухвалити загальну програму дій з абсолютною конкретними цілями й завданнями на 2016-й, максимум першу половину 2017-го. Також на цих зборах повинні бути делеговані представники УНРДЛ до КМУ, ВРУ та АП. Щойно з'явиться така робоча група, можна буде говорити про початок перемовин із владними інституціями щодо моделі та форм співпраці.

Наразі ще дискутується, якою має бути юридична форма реєстрації УНРДЛ. Я, наприклад, вважаю, що це має бути громадська ініціатива, яка не повинна перетворюватися на певну форму громадської організації. Наприклад, Меджліс кримськотатарського

«Непомітні». Донецьких патріотів ігнорувала попередня влада, нинішня також веде діалог із регіоном без їхньої участі

народу не зареєстрований як юридична особа, однак це не заважає йому бути успішним та авторитетним представництвом інтересів як на внутрішньому, так і на зовнішньому фронті.

Найбільша амбіція, яку мені хотілося б втілити особисто, — перетворити атомізовані та розпорешені спільноти українських ТПО на потужну громадсько-політичну силу, яка бачить майбутнє в ЄС і вміє чітко окреслювати й стояти на сторожі як українських національних інтересів, так і власних. Понад те, на мою думку, саме представники українського Донбасу мають бути додатковою стороною перемовин із РФ та колаборантами, оскільки за таких умов суспільство може бути переконане в тому, що дипломатія не є кулуарною і вкотре не спричинить внутрішньополітичної кризи через оприлюднення чергових таємних домовленостей між учасниками перемовин», — розповів Федорчук.

До організації вже приєднуються журналісти, громадські діячі та політики, які проживають на території України. Більшість висловлює згоду, що таке об'єднання необхідне й мало бути створене ще 2014 року.

Але краще пізно, ніж ніколи. Тому виникнення УНРДЛ дає надію, що нарешті в Україні буде чути й український Донбас, а теза про те, що в Донецьку та Луганську мешкають лише «сепари й тітушки», буде знівельована.

«Ми більше не готові миритися з тим, що від імені Донецьчини та Луганщини промовляють олігархи й кримінальні злочинці, пособники російських агресорів і політичні банкрути. Українські громадяни Донецьчини та Луганщини, які виїхали з окупованих територій, мусять стати новою суспільною силою, яка дієво та ефективно обстоюватиме українські інтереси незалежно від нинішнього місця проживання. Лише громадські організації не здатні задовольнити всі інтереси й права внутрішньо переміщених осіб, тому ми оголошуємо про ініціативу заснування Української народної ради Донецьчини та Луганщини як

представницького органу, до якого може увійти кожен громадянин України, що має статус внутрішньо переміщеної особи й готовий засвідчити свою непричетність до участі в так званому референдумі, а також до колаборантських військових утворень. Ми, українські громадяни з Донецьчини та Луганщини, наразі позбавлені конституційного права мати своїх представників серед місцевих громад і депутатів Верховної Ради України, обраних на мажоритарній основі. Однак ані Конституція України, ані інші закони не забороняють нам захищати власні політичні, соціальні, економічні права, створюючи самоврядні громадські структури в місцях нашого нинішнього проживання, а також формувати виборні органи, які здатні представляти наші інтереси у ВР України, при Кабінеті Міністрів України, Адміністрації президента України.

Відповідно саме ми є стороною будь-яких міжнародних перемовин щодо подальшої долі окупованих територій Донецьчини та Луганщини, хоч би в якому форматі вони відбувалися.

Українська народна рада Донецьчини та Луганщини стоїть на позиціях повної та беззаперечної боротьби з російською агресією і заявляє про себе як про європейську громадсько-політичну силу, що ніколи не визнає насильницької окупації української землі. Всі ми свідомі того, що найкращим спільником російських окупантів є політична та економічна корупція, завдяки якій РФ у попередні роки здобувала можливість «придбати» місцеві адміністрації, а також представників силових відомств та СБУ на території Донецьчини, Луганщини й Криму. Тому Українська народна рада Донецьчини та Луганщини заявляє про свою готовність боротися з проявами корупції не тільки у випадку вчинення злочинів проти внутрішньо переміщених осіб, а й проти всіх громадян України», — пишуть засновники організації в маніфесті УНРДЛ.

Залишається тільки сподіватися, що ця справа справді переросте в щось більше, ніж чергові розмови на папірці, й реально впливатиме на політику України щодо проблемних територій на Сході. ■

Особливий привілей

Спеціальні умови членства Британії можуть обернутися для Євросоюзу пасткою

Якби Британія прислухалася до слів Граучо Маркса «ніколи не вступай до клубу, куди тебе дуже припрошують», вона вже готувалася б до виходу з Європейського Союзу. «Переговори про перегляд» членства Сполученого Королівства в ЄС, яких домагався британський прем'єр Девід Кемерон, стали для останнього хитрим прийомом стримування власної ж таки Консервативної партії. Але й партнерів Лондона по Євросоюзу вони принаймні змусили прийняти той факт, що нестерпних острів'ян таки краще мати серед членів родини. ЄС, як написав ексцентричний німецький таблоїд Bild, «духовно збідніє» в разі виходу Британії (хоча цю фразу можна розтлумачити і як благання німців не залишати їх наодинці із французами та італійцями).

Так Bild відреагував на проект угоди з Лондоном, який голова Європейської ради Дональд Туск розіслав 2 лютого урядам держав — членів ЄС. У планах Кемерона зробити так, щоб проект Туска на саміті лідерів ЄС 18–19 лютого трансформувався в угоду, а відтак винести питання про членство Британії на референдум, який, швидше за все, відбудеться в червні. За цей час на документ чекає багато критики. Поляки, і не тільки вони, нарікають на «право стоп-крана»: воно дозволяє Британії обмежувати соціальні виплати робітникам-іммігрантам із ЄС. Франція підозріло дивиться на передбачені угодою умови недискримінації для країн, які не належать до єврони. А голова Європейського парламенту Маргін Шульц нещодавно попередив під час виступу в Лондоні, що Британія доходить до крайнощів у випробуванні терпцю Європи. Він та його колеги-європарламентарії можуть загальмувати закони,

необхідні для імплементації певних частин угоди. Навіть Туск визнає, що ситуація «непевна».

Але загалом, хоча Кемерону на батьківщині за цей проект дісталося добряче, у Європі, схоже, все пройде добре. Охочих ув'язуватись у конфронтацію зараз не дуже помітно; навіть поляки настроєні не так войовничо, як від них очікували. Колеги-прем'єри Кемерона вирішили, що потрібно чимось його задобрити, аби він переконав власних виборців залишитись у ЄС. А той, своєю чергою, домігся кількох перемог, які багато його співвітчизників вважали для нього непосильними (хоч революційною зміною умов членства Британії в Союзі, яку Кемерон обіцяв колись, їх і не назвеш).

Таким успіхом прем'єр завдячує низці проблем, які звалилися на Європу. На тлі безпекових загроз, анемічності єврони та найбільшої в історії ЄС міграційної кризи питання Британії бачиться напрощуд легким для вирішення, а втрата економічного й зовнішньополітичного великоавогика — катастрофою, якої будь-що треба уникнути. До того ж Кемерон постійно скорочував перелік своїх вимог. А невтішна перспектива провести не один рік у болючих перемовинах про умови виходу з ЄС (якщо Британія за це проголосує) йому, схоже, не зашкодила. За словами одного європейського політика, коли все інше розвалюється, щонайменше перемовини з Британією дають шанс бодай на якийсь успіх.

Що ж буде в цьому випадку з рештою Європи? Туск дуже боявся, що перемовини підштовхнуть інші країни й собі домагатися особливих умов членства в ЄС. Наприклад, поляків — вимагати винятку із правил щодо захисту довкілля, а країни периферії — певних фіскальних пільг. Переговорники настільки цим переймалися, що відкрито попередили деякі держави: ніяких коників на період діалогу.

НА ТЛІ БЕЗПЕКОВИХ ЗАГРОЗ, АНЕМІЧНОСТІ ЄВРОНИ ТА МІГРАЦІЙНОЇ КРИЗИ ВТРАТА БРИТАНІЇ БАЧИТЬСЯ КАТАСТРОФОЮ, ЯКОЇ БУДЬ-ЩО ТРЕБА УНИКНУТИ

І ті здебільшого, за винятком каталонського президента-опортуніста (який міркував собі, що може скористатися гнучкістю ЄС стосовно британців і домогтися незалежності від Іспанії), послухалися. Та й найбільш дискусійні елементи Тускової угоди, схоже, були прописані так, щоб запобігти подібним витівкам. Значна частина цього пакета містить роз'яснення чинного законодавства, що мають заспокоїти британців, не порушуючи при цьому процедури функціонування

ЄС (або договорів, на яких він ґрунтується). Наприклад, Кемерон може похвалитися «червоною карткою», яка дає змогу національним парламентам, маючи 55% голосів, блокувати закони, прийняті ЄС. Але власне через цей поріг якщо нею і користуватимуться, то рідко.

Найцікавіше, що закон, який задовольнить вимогу Кемерона відмовляти мігрантам у трудових пільгах протягом перших чотирьох років роботи в Британії, пропишуть так, щоб обмежити його застосування в інших країнах Європи. А Європейська комісія, яка розробить проект закону, щойно угоду зі Сполученим Королівством буде укладено, заявила навіть, що воно відповідає всім критеріям для реалізації «права стоп-крана» ще до того, як уточнила, які ж саме критерії мають на увазі. На Даунінг-стріт не втерпіли, щоб не похвалитися цією поступкою ще до її офіційного оголошення.

ТОДИ ВСІ Й СОБИ ЗАХОЧУТЬ

Отже, із круглого таки зробили квадратне. Кемерон, певно, доможеться варіанта угоди, який припаде до вподоби виборцям Британії. Якщо в період проведення референдуму не відбудеться жодних серйозних інцидентів, то решта ЄС зможе викреслити одну кризу зі свого списку, не зазнавши фатальних втрат у процесі. Невже на європейську дипломатію справді чекає такий рідкісний тріумф?

Не зовсім. За словами Кемерона, інші країни теж можуть здобути вигоду від перегляду умов членства Британії, але насправді це стосується

одиниць. Крім правила, що дасть змогу державам виплачувати менше допомоги на дітей батькам, у котрих вони перебувають за кордоном (ним може скористатися Німеччина, яка притягує трудових мігрантів наче магнітом), більшості країн ЄС байдуже до обговорених Кемероном положень. Реально це угода для задоволення вимог Сполученого Королівства.

І саме в цьому, ймовірно, основна проблема. Пакет змін, розроблений для удосконалення всього механізму, може сприйматись як одноразова акція. А особливі умови для британців — це вже прецедент. Відтак вендету фіскальним обмеженням, що накладені Пактом про стабільність і зростання, можуть оголосити італійці. Східноєвропейці, не виключено, вимагатимуть звільнення від квот на біженців. Особливі умови, які практикувалися раніше (як-от можливість не підписання Маастрихтського договору від 1992 року для Данії), не мали таких наслідків, але їх уклали в кращі часи. Сьогодні ЄС в облозі популістів, які тільки й чекають нагоди його розвалити, а спільні проекти на зразок Шенгенської зони взагалі на межі розпаду.

І все ж таки спочатку на дипломатичний талець свого прем'єр-міністра мають спокуситись британські виборці. Наразі, хоч як ЄС намагається показати, що хоче утримати їхню країну в своєму клубі, багато жителів Сполученого Королівства залишаються при своїй думці. Кемерон, тріумфально розмахуючи перемовинами про перегляд членства як трофеєм, не хоче слухатися Граучо. Але не факт, що його електорат думає так само. ■

© 2016 The Economist Newspaper Limited. All rights reserved

RECONSTRUCTION OF MEMORY

4/02 —> 4/03/2016

ВІДНОВЛЕННЯ ПАМ'ЯТІ

ВИСТАВКА | EXHIBITION

IZOLYATSIA.ORG

ІЗОЛЯЦІЯ
PLATFORM FOR CULTURAL INITIATIVES

Київ, вул. Набережно-Лугова 8, другий поверх, +38 050 477 26 20

№ 7 (431) 19 – 25.02.2016 | УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖДЕНЬ

Французькі друзі Путіна

Алла Лазарева, Париж

У Франції не бракує активних осередків прокремлівського впливу, які домагаються скасування санкцій та відновлення повноцінної співпраці Заходу з Росією

Важко не помітити, як приблизно від Нового року промосковське лобі на французькій землі різко підняло голову. У Страсбурзі відкрито анонсують збори нібито громадської організації Novorole, активісти якої були помічені у вербуванні найманців для «ДНР» та «ЛНР». На Canal+ двічі показали псевдодокументальну стрічку про наших крайніх правих «Україна: маски революції», і керівництво цього ЗМІ не поспішає організувати дебати щодо неї, як на тому наполягає група журналістів та експертів, котрі спеціалізуються на українських темах. Колишній президент Ніколя Саркозі та кілька інших членів партії «Республіканці» не втомлюються розповідати, нібито Москва виконує мінські домовленості й настав час повернутися до перегляду питання санкцій. Про бізнесові кола, які свого часу вклали в Росію чималі кошти в надії на щедрі заробітки, годі й казати. Топ-менеджмент французьких підприємств Total, GDF Suez, Auchan, Renault, Bonduelle, Vinci прагне прибутків понад усе, і йому байдуже, коли від російських снарядів в Україні та Сирії щодня гинуть люди.

Папа Римський Франциск зустрічається з керівником РПЦ Кіріллом та укладає з ним спільну декларацію, з якої випливає, що можливість діалогу з РФ важливіша за моральні й етичні стандарти, які сам понтифік пропагує власним способом життя. Барак Обама телефонує Путіну й просить припинити бомбардування в Сирії. «Президенти почувати на спільній хвилі», — повідомило французьке радіо Егоре 1. Сумнівний оптимізм коментатора підштовхує радше до тривожних, ніж до заспокійливих, міркувань. Чи означає це, що американський лідер готовий не акцентувати на тому, що Росія веде вогонь виключно по опонентах Асада й фактично виступає підмогою збройним силам диктатора? Можна скільки завгодно критикувати Буша-старшого, але слабка Америка значно більша проблема світової політики, ніж різкий волонтаризм республіканського лідера.

Тактика замирювання агресора, схоже, стає домінантою західної дипломатії. Наскільки вона безперспективна, не раз демонструвала історія. Утім, Франція, Німеччина, Сполучені Штати й навіть Ватикан вирішили випробувати контроверсійну технологію знову. Український контекст (зокрема, зволікання з реформами, перспектива ймовірного припинення кредитування Міжнародним валютним фондом, нечітка позиція Києва щодо війни на Сході), на жаль, лише допомагає Москві просувати свої інтереси в усіх напрямках.

Кремлівське лобі слушний момент відчувати вміє. Множаться сайти, блоги, групи в соціальних мережах, де агітація за співпрацю з Росією ведеться на всю потужність. У Франції серед промоутерів путінського режиму знаходимо не лише корисливих публічних осіб та політично неперекірливих бізнесменів, а й католицьких консерваторів, генералів армії та різноманітних «корисних ідіотів», які через власні комплекси, переконання, страхи просувають московські інтереси, може, не так за гроші, як за наслідком дії.

«Дивною бачиться впевненість деяких католиків, ніби Владімір Путін сьогодні найкращий захисник «засадничих цінностей» і ліпший партнер для всіх прибічників «консервативної моралі» в Європі, — написав у своєму блозі відомий французький журналіст Рене Пужоль. — Одна річ — замислюватися про надмірну лібералізацію західного сімейного права, і зовсім інша — уявляти Путіна «захисником моральних принципів» та «рятівником християнства». Блогер згадує про торішній візит представницької групи французьких католиків на чолі з єпископом Марком Айє до Москви

на запрошення Московського патріархату, що відбувся в розпал військової агресії Росії на Донбасі. «Сьогодні РФ ізольована на міжнародній сцені значно більше, ніж був свого часу СРСР, що все-таки мав підтримку західної лівиці, — аналізує подію журналіст. — Скомпрометувавши себе кризою в Україні, Путін не має іншої перспективи, окрім шукати ідеологічного партнерства в середовищі християнських консерваторів, видаючи себе за останню барикаду, котра захищає світ від західного матеріалізму та безбожництва».

Пужоль влучно порівнює «прошу» консервативних католицьких священників до Москви з візитами французьких комуністів до колишнього СРСР. Справді, Кремль для втілення власних планів використовує сьогодні правих радикалів та консерваторів Франції так само майстерно, як колись комуністів. Поміж засновників Novorole, наприклад, фігурують такі особистості, як французький націонал-соціаліст Андре Шанкю. Від 2008 року цей активіст очолює відверто пропутінську структуру «Франція — Росія». З початком війни в Україні Шанкю заповзвся відкрито вербувати «добровольців» воювати проти ЗСУ. Хоча французький закон передбачає покарання за найманство, ані йому, ані іншим вербувальникам із радикальної ультраправої організації «Континентальна єдність» за майже два роки війни ніхто жодних звинувачень не висунув.

«Поліція не в змозі завадити зборам прихильників «Новоросії», запланованим на 27 лютого у Страсбурзі, навіть якщо «ДНР» та «ЛНР» не визнані жодною країною світу, а неурядова організація Novorole позиціонує себе як «представництво вільної Новоросії у Франції», — пояснили **Тижню** в спеціалізованому відділі паризької поліції, що наглядає за крайніми правими. — Подію заплановано на території Сербської православної церкви. Це приватне приміщення, дозвіл на такі збори діставати не треба. Поліція могла б утрутитися, якби під час або внаслідок засідання сталися масові заворушення чи бійки, якби пролунали заклики до повалення державного ладу... Так, французькі закони передбачають відповідальність за найманство, але цей злочин, як і вербування найманців, треба доводити в суді...»

Громадянське суспільство є однією із цільових аудиторій, які намагаються зруйнувати зсередини агенти Кремля. У демократичну форму, передбачену законом про громадські організації від 1901 року, зацікавлені особи щедро заливають протилежний за суттю зміст, реєструючи відверто пропагандистські, маніпулятивні піар-структури, замасковані під НГО. Діяльність підтримується інформативним супроводом на відповідних сайтах, блогах та в групах у соціальних мережах. Громадський комітет за мир в Україні, Novorussia Today, «Мережа Вольтер» (Réseau Voltaire), Комітет Вальмі (Comité Valmy), блог «Червоне й Чорне» (Rouge Noir), «Бежевий салон» (Salon beige) — ці та багато інших ресурсів у той чи той спосіб працюють на інтереси Кремля. Більшість із них активно перепочує промови Путіна та публікації з Russia Today, чимало текстів антиамериканського змісту.

Війна в Сирії та недавні теракти в Парижі ввели на авансцену проросійської комунікації ще

один контингент — представників генералітету, які переконують суспільство у необхідності партнерства з Путіним для «боротьби з ісламською загрозою». Один із таких речників — генерал Венсан Депорт, якого чути й на радіо, й на телебаченні. «Росія захищає в Сирії французькі інтереси», — заявив він близько місяця тому, даючи інтерв'ю BFM TV. «Крім Росії, ніхто до ладу не тямить, що робити в Сирії», — каже інший пропутінський генерал, Жан-Клод Аллар. Не можна сказати, що саме такі погляди переважають у французькій армії. Але в інформаційній війні гучність та повторюваність меседжу бувають ефективнішими за кількість і якість. До слова: української комунікації з аргументами про реваншистську природу та агресивність режиму Путіна не чути зовсім.

**ВІЙНА В СИРІЇ ВИВЕЛА НА АВАНСЦЕНУ
ПРОРОСІЙСЬКОЇ КОМУНІКАЦІЇ ПРЕДСТАВНИКІВ
ГЕНЕРАЛІТЕТУ, ЯКІ ПЕРЕКОНУЮТЬ СУСПІЛЬСТВО
У НЕОБХІДНОСТІ ПАРТНЕРСТВА З ПУТІНИМ
ДЛЯ «БОРТЬБИ З ІСЛАМСЬКОЮ ЗАГРОЗОЮ»**

Якщо порівняти різні прошарки прокремлівського лобі — військових, бізнесменів, політиків, псевдогромадський сектор, релігійні кола та інших — за ступенем шкідливості, ймовірно, найнебезпечнішим варто вважати осередок, що існує в опозиційній парламентській партії «Республіканці», котра має великі шанси наступного року прийти до влади. Навіть якщо лідер політсили Ніколя Саркозі вдруге не реалізує своїх президентських амбіцій, вона містить чимало прокремлівських елементів, найактивніший із яких колишній міністр транспорту, співголова асоціації «Франко-російський діалог» Тьеррі Маріані. Саме він організував поїздки французьких депутатів та сенаторів до окупованого Криму в обхід Києва, саме він привіз Сергея Наришкіна до Страсбурга й Парижа, попри санкції, під які підпадає голова російської Думи. Саме його бачать новим міністром закордонних справ у разі повернення Саркозі до влади.

Є також Марін Ле Пен зі своїм популістським «Національним фронтом» та кредитами російських банків, є Жан-Люк Меланшон та інші крайні ліві лідери, зацікавлені в розвалі або принаймні послабленні Євросоюзу та виході Франції з НАТО. Є колишні кандидати в президенти, сувереністи Ніколя Дюпон-Еньян та Філіпп де Вільє, котрі вбачають у Росії те, що хочуть: противагу Сполученим Штатам та боронника лібералізму. Всі ці політики виступають за скасування санкцій, не зацікавлені на такому прикрому «нюансі історії», як агресія РФ проти України. Тим часом гібридна війна набирає обертів. Країни Центральної Європи не покочається, що вона дає нагоду гнучко обійти ст. 5 Вашингтонської угоди НАТО, яка зобов'язує до захисту союзників на випадок агресії. Але в Парижі поки що все спокійно. Географічна віддаленість Кремля створює на місцевому політичному Олімпі ілюзію безпеки. Але відстань давно вже втратила захисні функції. ■

Позичений час

Попередній тиждень видався непростим для європейських банків. Найсерйозніші проблеми в Італії

Ті, хто боїться повторення кризи 2007–2008 років, минулого тижня отримали невтішні сигнали на підтвердження своїх страхів. Акції великих банків різко впали в ціні: американських — на 19%, європейських — на 24%. Вартість їхніх кредитних дефолтних свопів знову стрімко пішла догори, особливо в Старому світі. Керівник Deutsche Bank навіть відчув, що час робити заяву: його установка «міцна як камінь»; німецький міністр фінансів закликав не тривожитися (від чого тривога тільки побільшало). Сьогодні не 2008-й: великі банки не на межі колапсу. Однак підстави хвилюватися є, і багато з них зав'язані на одній країні.

Почнемо з крапих новин. Сьогодні банки мають вищу капіталізацію. Навіть у Європі, де вони докапіталізовувалися повільніше за американські, подушка базового капіталу зросла від середніх 9% у 2009-му до 12,5% у 2015-му. Управлінці в європейських фінансових установах із новими силами пристосовуються до посткризового середовища. Нові правила щодо всього — від рівня капіталу до ліквідності — примушують їх до змін. Нового співгендиректора Deutsche Bank Джона Краяна, наприклад, запрошено для того, щоб підтримувати напрям інвестиційного банкінгу. Він закриває цілі відділи, а ще тимчасово зупинив виплату дивідендів за цей і минулий рік. Такі самі операції проводяться у Crédit suisse. Це позначається на акціях фінансових установ. Однак притомна ціль усіх цих кроків, хоч би якими болючими вони були для інвесторів, полягає в тому, щоб на виході отримати оптимізовані, безпечніші та прибутковіші установи.

Так само корисним — і болісним — є поступове усвідомлення тих, хто інвестував у борги банків, що тепер вони пов'язані з більшими ризиками. Нові європейські норми, що повністю набули чинності на початку року, вимагають від проблемних фінансових установ вирішувати проблему нестачі капіталу «за рахунок» примусового залучення коштів тримачів банківських облігацій, перш ніж братися за кошти платників податків. Так, можливість утрат для власників облігацій раптом стає реальнішою. Переполюх у Deutsche Bank на минулому тижні частково зумовлений страхом, що він може не впоратися з виплатою відсотків наступного року за облігаціями, котрі випускались як буфер на випадок кризи. Режим покриття дефіциту капіталу за рахунок власників облігацій банків має свої недоліки, але вже той факт, що європейські фінансові установи нарешті перебудовуються коштом своїх інвесторів, додає оптимізму до страстей минулого тижня.

Але видно на обрії і хмари. Один дразливий момент — стан світової економіки. Більш загальні фактори, що лякають ринки, — сповільнення Китаю, падіння цін на сировину, борги енергетичних компаній, політичні потрясіння від Греції до

Нью-Гемпширу — усе це особливо важко переживають банки.

Гірші перспективи підвищення відсоткових ставок залишають американським банкірам менше надій на збільшення маржі між відсотками, які вони платять вкладникам, і ставками за кредитами. У Японії, де акції фінансових установ обвалилися цього місяця на 24%, і в Європі регулятори встановили від'ємні облікові ставки, тобто фактично беруть із певних резервів банків відсотки, які ті не встигли перекинути на вкладників. А з огляду на похмурий економічний прогноз — скорочення маржі між відсотковими ставками — і той факт, що по прибутках банків досі б'ють витрати на реструктуризацію, інвестори небезпідставно хвилюються. Іще гірше: деякі країни, схоже, настільки затягнули виправні роботи зі своїми банками, що тепер узагалі навряд чи їх почистять. За обрахунками МВФ загальна сума проблемних боргів у Європі на кінець 2014-го становила близько €1 трлн (\$1,13 трлн). Покриття їх за рахунок інвесторів чи вкладників має особливо негативні перспективи в країнах, де зобов'язання банків перебувають у власності не тільки фінансових, а й місцевих дрібних інвесторів. Тому політики можуть боятися перекласти вартість очищення банківських балансів на виборців, бо це, ймовірно, викличе скандал.

Найважча ситуація в Італії. Там проблемні кредити сягають 18% усієї суми виданих позик; у власності дрібних інвесторів — облігації банків приблизно на €200 млрд (12% ВВП). А урядовий план про викуп проблемних кредитів у фінансових установ за майже номінальною вартістю не дуже збігається з європейськими правилами, що регулюють «державну допомогу». Продаж кредитів із великими знижками змусить італійські банки визнати збитки, і їх частково можуть зазнати дрібні інвестори. Прем'єр Маттео Ренці ступив на цей шлях наприкінці минулого року, коли спроби врятувати чотири малі фінансові з'їли заощадження звичайних італійців і нібито призвели до самогубства, яке набуло значного розголосу. Повторювати експеримент він не захоче.

ЄС та італійський уряд нещодавно домовилися про напівсиру альтернативу механізму bail-in, хоча мало хто вірить, що він допоможе очистити баланси банків. Натомість Італія, схоже, опинилася між двох вогнів: шкодою для дрібних клієнтів, що зберігають заощадження, і обтяженням банківської системи безнадійними кредитами. Якщо Ренці не знайде спільної думки із Брюсселем про обхід нових правил стосовно компенсації дефіциту, італійські банки й економіка можуть ще на роки залишитися у стагнації, а це позначиться на відносинах із ЄС. За минулогорічними заголовками новин про банки криється загроза дуже серйозної проблеми, ноги якої ростуть з Італії. ■

Авіаперельоти з та до Івано-Франківська

Відень	від	1179	грн
Київ	від	1000	грн
Одеса	від	1100	грн
Харків	від	1375	грн
Дніпропетровськ	від	1250	грн
Мінськ	від	1254	грн

Якщо зима - то Буковель!

Гравітаційні хвилі — перший вихід

Через століття після передбачення Ейнштейна помічено ознаки злиття чорних дір

Дві чорні діри обертаються одна навколо одної. Обидві мають близько 100 км у діаметрі. Маса однієї в 36 разів перевищує масу Сонця, другої — у 29. Так вони кружляють по орбіті на відстані близько кілометра, розганяючись дедалі більше, майже до швидкості світла. Тоді їхні горизонти подій дотикаються. У момент злиття та перерозподілу кінетичної енергії відбувається потужний струс. А далі тиша. За якісь частки секунди народжується нова, більша чорна діра.

Проте вона менша, ніж мала б бути, якщо орієнтуватися на суму всіх складових. Маса, рівнозначна масі трьох Сонць, перетворилася на енергію у формі гравітаційних хвиль: це коливання, під дією яких розтягується й стискається простір-час, а отже, і все на їхньому шляху. За останню п'яту частку секунди злиття двох чорних дір, зображене на ілюстрації, вони викинули в Космос у 50 разів більше енергії, ніж решта Всесвіту у вигляді світла, радіохвиль, рентгєнівських і гамма-променів укупі.

А 1,3 млрд років потому, у вересні 2015-го, мешканці маленької планети, що обертається навколо жовтого карлика Сонця, на об'єкті, відомому як лазерно-інтерферометрична гравітаційно-хвильова обсерваторія (LIGO), зафіксували слабке відлуння тих хвиль. Це відлуння, назване GW150914 і представлене світові 11 лютого, — перша гравітаційна хвиля, «спіймана» безпосередньо вченими. Тріумф, який готувався ціле століття, відкриває нове вікно у Всесвіт, крізь яке вчені зможуть зазирнути в досі недоступні події, можливо, аж до Великого вибуху.

РУКА НА ПУЛЬСАРИ

Концепція гравітаційних хвиль постала із загальної теорії відносності — фундаментального ейнштейнівського пояснення гравітації, висунутого майже за 100 років до відкриття GW150914. Ейнштейн зрозумів, що маса викривлює простір і час навколо себе. Граві-

тація — результат цього явища. Вона зумовлює рух об'єктів уздовж вигинів викривленого масою простору-часу. Сама ідея проста, але розв'язати рівняння, яким вона обґрунтовується математично, надзвичайно важко. Розв'язки можна знайти лише за допомогою певних наближень. Одне з них і підказало Ейнштейнові дивне передбачення: будь-яка маса, прискорюючись, зумовлює коливання в просторі-часі.

Ейнштейн цією ідеєю не був задоволений: то відмовлявся від неї, то знову брався її доводити, заявляючи про існування таких хвиль або ж, розв'язавши рівняння по-новому, заперечуючи їх. Але поки він, а згодом інші вчені коливалися в математичному вимірі досліджень, експериментатори взялися шукати гіпотетичні хвилі: почали розтягувати й стискати матерію у фізичному вимірі.

Труднощі полягали в тому, що ефект, який мали б зафіксувати, — це короткочасна зміна вимірів (еквівалент приблизно тисячної частини діаметра протона) в кількахілометровому просторі дослідницьких лабораторій. Раніше непрямі докази існування гравітаційних хвиль уже знаходили. Один із найвідоміших способів — вимірювання радіовипромінювання пар мертвих зірок — пульсарів, які обертаються одна навколо одної. З цього робили висновки про те, як між ними зменшується відстань за час, коли вони посилають гравітаційні хвилі в Космосі. Але самі хвилі спіймати не вдалося до спорудження LIGO.

LIGO — це інтерферометр. В основі його роботи лежить розщеплення лазерного променя надвоє і спрямування вздовж двох однаково довгих тунелів, розміщених під прямим кутом один відносно одного. Коли промені відбиваються, повертаються та возз'єднуються, видно візерунок інтерференції (**див. «Спіймати хвилю»**). Якщо траєкторії двох половинок променя не порушені, хвилі досягнуть детектора синхронно. Але під дією гравітаційної хвилі ці траєкторії то розтягуються, то стискаються. Збиті з ритму половинки променя взаємодітимуть на детекторі відповідно до тих деформацій. Утворений у результаті інтерференційний візерунок містить найрізноманітнішу інформацію про джерело хвилі, зокрема й маси, які її зумовили, та відстань, яку хвиля подолала.

Щоб абсолютно впевнитися, що побачене — це справді гравітаційна хвиля, усе потрібно дуже ретельно аналізувати. По-перше, LIGO складається, власне, з двох об'єктів: у штатах Луїзіана та Вашингтон. Гравітаційною хвилею може бути лише явище, яке спостерігається майже (але не зовсім) одночасно на обох із них. А ще майже все обладнання в тунелях інтерферометрів підвищене для максимальної ізоляції від віддалених сейсмічних коливань і вібрацій від транспорту.

Крім того, для досягнення необхідної чутливості кожен тунель кожного інтерферометра має довжину 4 км, і розщеплений промінь відбивається від дзеркал в обох кінцях тунелю по 100 разів, щоб підсилити будь-яке відхилення, коли половинки променя знову

Спіймати хвилю

Принцип роботи лазерно-інтерферометричної обсерваторії

За даними The Economist

з'єднуються. І навіть за таких умов з 2002 року, коли LIGO відкрили, і до 2010-го, коли закрили на модернізацію, жодної хвилі не зареєстрували.

ЧОРНА ДІРКА ВІД БУБЛИКА

Завдяки модернізації—подвоєнню кількості дзеркал, удосконаленню системи підвішування та збільшенню потужності лазера в 75 разів—чутливість обсерваторії (названої після модернізації Advanced LIGO) зросла вчетверо. І це дало плоди майже відразу. Не встигли оператори системи закінчити огляд об'єкта й увести його офіційно в дію, як було зареєстровано GW150914—спершу в Луїзіані, а за якусь соту частку секунди після того у Вашингтоні. Така різниця дає підстави припустити, що джерело вибуху було десь у південній півкулі неба. Відтоді команда, яка перевіряє обчислення, на сьомому небі від щастя. Як зазначили вчені в журналі Physical Review Letters, імовірність того, що цей сигнал став результатом випадкового збігу обставин, мізерно мала.

Коли один результат з'являється так швидко, за ним неминуче мають піти й інші, тим більше що зібрані за чотири місяці в межах першого офіційного запуску дані ще не повністю проаналізовані. За приблизними підрахунками, там може бути ще один-два інших сигнали, подібних за значенням до GW150914.

Для гравітаційної астрономії це лише початок. Незабаром LIGO вже не буде єдиною такою обсерваторією. До кінця року до пошуків має приєднатися гравітаційно-хвильова обсерваторія VIRGO в Італії. Ще одну будують у Японії, ведуться перемовини про спорудження четвертої в Індії. Найграндіозніші

плани—створення п'ятої обсерваторії на орбіті під назвою «Вдосконалена космічна антена лазерного інтерферометра», або ж e-LISA (англ. Evolved Laser Interferometer Space Antenna). Перші елементи апарата, який має перевірити концепцію антени e-LISA, вже виведено в Космос.

Разом усі ці об'єкти утворюють телескоп, за допомогою якого астрономи зможуть точно визначати джерело хвиль, що відкриє новий етап у вивченні Всесвіту. З удосконаленням технологій стануть доступними для виявлення хвилі нижчої частоти (вони відповідають подіям з об'єктами більших мас). Зрештою, астрономи зможуть зазирнути в перші 380 000 років після Великого вибуху—у ту історичну епоху, яка залишається недоступною решті сучасних телескопів.

Проте справжній приз—довести, що Ейнштейн помилявся. Попри всю прозорливість, теорія відносності, як відомо, неповна, бо не узгоджується з іншою великою фізичною теорією XX сторіччя—квантовою механікою. Багато фізиків підозрює, що саме там, де найекстремальніші умови (і звідки йдуть гравітаційні хвилі), якраз і можна знайти перші тріщини в теорії відносності, а з ними й уявлення вже про якусь універсальнішу теорію.

Гравітаційні хвилі (в існуванні яких Ейнштейн був дуже не впевнений) надали прямий доказ існування чорних дір (які теж довго не давали йому спокою) і ще можуть підняти завісу таємниці над Великим вибухом (який його теорія неспроможна була описати, і він це знав). А тепер вони здатні допомогти спростувати його теорію. Якщо це так, то епітафія теорії відносності може звучати ось як: передбачивши гравітаційні хвилі, вона передбачила цим і свій кінець. ■

Переможний бій із «русским міром»

Ярина Цимбал

Як українські письменники цькували Максима Горького й Фьодора Гладкова

Глузливу дражнилку «люді істинно русскої культури» придумав ще Микола Хвильовий на самісінькому початку 1920-х. Він уживав її саме так, іронічно, у лапках і транслітом. Цими словами Хвильовий зневажливо називав інтелігенцію, виховану в колоніях і морально залежну від імперії. Університетська професура в Харкові, Києві, Одесі в більшості своїй ненавиділа так званий декрет про українізацію 1923 року, лікарі й науковці часто воліли спілкуватися російською мовою, читати російських авторів, ходити в російський театр. Люди «русского міра» ностальгійно позирали на Москву, як ото нащадки іспанських завойовників на Кубі чи Ямаїці, зітхаючи виглядали на обрії кораблі з метрополії, що везли їм «свіжі» газети з новинами тижневої давності.

Тим часом поруч виникла нова українська культура, молода, смілива і, головне, незалежна. Письменники, більшість яких народилася у вирі революцій і визвольних змагань, ще вірили в самостійність УСРР — Української Соціалістичної Радянської Республіки. І зверхній «русскій мір» із його великодержавним шовінізмом або, як іще казав Хвильовий, «зоологічним націоналізмом» вони терпіти не збиралися. Нарком освіти Микола Скрипник наприкінці 1920-х, після кількох шовіністських скандалів, писав: «Нам потрібне не командування або запідозрювання, не чванькуватість або недовірлива настороженість, не боротьба або протиставлення, а дружня рівноправна участь у загальній роботі над здійсненням спільних великих завдань». З цією вимогою українські письменники прийшли 1929 року й до вождя всіх радянських народів.

«ЦІНДЕНТИ» З «РУССКИМ МІРОМ»

У творах нової російської літератури, зокрема пролетарської, так само як і за царату, українці фігурували як «хахлы» і «малороссы». Говорили вони завзвичай жакливим жаргоном, який російські письменники видавали за українську мову. Поважні журнали, як-от «Печать и революция», і навіть енциклопедії перекручували й спотворювали до невпізнання українські прізвища. Популярний ілюстрований «Прожектор» — додаток до газети «Правда» і єдиний на весь СРСР кольоровий часопис — представив читачам Михайла Коцюбинського як письменника 1860-х років. У той час маленький Михайлик, який народився 1864-го, під стіл пішки ходив у прямому сенсі слова. Вершиною анекдотів стало запитання одного російського

Маким Горький (у центрі) в Будинку літератури ім. Блакитного. Харків, 10 липня 1928 року. Поруч Сергій Пилипенко, Іван Кулик, Іван Микитенко, внизу Наталя Забіла, Павло Усенко, Євген Касяненко, Петро Панч та інші.

журналу до українського автора про його колегу: «Над чем сейчас работает Иван Франко?».

Російських письменників ці казуси не бентежили, і від початку 1920-х років вони охоче гастролювали в Україні: від трибуна Владіміра Маяковського та футуриста Васілія Каменського до манірного імажиніста Вадіма Шершеневича й конструктивіста Іллі Сельвінського. Гастролери не минали ні нової, ні старої столиці, збирали зали й касу, але сприймали їх по-різному: у Києві захоплено, у Харкові стримано, критично чи навіть зустрічали багнетами. Маяковській звігував Лілі Брік у січні 1925 року: «В Харькове было полно, но с легкой проредью в ложах, а зато в Киеве стояло такое вавилонье столпотворенское, что были даже два раненых». Це тому, що Харків уважався столицею незалежної України, а не одним із центрів «русского міра», яким донедавна був Київ.

У той-таки приїзд Маяковській дав інтерв'ю київській газеті «Большовик», де верховодили українські футуристи. Він відверто зізнався, виправдовувався й лестив українським футуристам: «Консервативна частина російських поетів у більшості розуміють українську поезію як поезію за часів Шевченка. Не таке має розуміння про українську поезію асоціація ЛеФ. Для поетів, які об'єднуються навколо

журналу «ЛеФ», імена нових українських поетів Семенка, Шкурупія, Слісаренка відомі. Правда, повного розуміння ще нема, їх знають лише як талановитих панфутуристів, але завдяки тому, що російський ЛеФ до цього часу не налагодив зв'язків з Укрлефом, поетичної суті вищезгаданих поетів у Москві ще остаточно не з'ясовано. «Семафор у майбутнє», «Катафалк искусств» та «Жовтневий збірник» мені доводилось читати (правда, я українську мову знаю дуже мало). Знову ж таки повторюю, що цими виданнями цікавиться тільки ЛеФ».

Усе, як раніше, тільки тепер це могли назвати ще й комчванством.

«СЛОВОБЛУДІЄ» НА «ЗАДРИПАНКАХ»

Навесні 1924 року пожинати щедрі збори в «Юго-Западный край» поїхала група модних тоді російських прозаїків: Борис Пільняк, Всеволод Іванов і Глеб Алексєєв. Трійця успішно виступила в Києві й по-мандрувала до Харкова. «Фейлетон-вечір» призначили на 10 березня в залі громадської бібліотеки. Анонс, звичайно, обіцяв унікальну розвагу: «только один вечер!» Програма складалася з двох частин: читання нових недрукованих творів і диспут про сучасну літературу, її шляхи й завдання. У диспуті зголосилися взяти участь революціонер, журналіст і письменник Карл Грасіс, тоді редактор газети «Харьковский пролетарий», а також місцева професура Олександр Білецький, Михайло Самарін та ін. Після цього гості мали ще відповідати на записки публіки.

Проте ніхто із заявлених диспутантів не з'явився, і на вечорі виступили українські письменники Микола Хвильовий, Майк Йогансен, Гордій Коцюба, які розкритикували й рознесли Пільняка. Коцюба назвав його етнографічним, Йогансен — декадансом, а Хвильовий — співцем «умирающей дворянской усадьбы». Публіка веселилася й закидала учасників записками. У центральній партійній газеті «Коммунист», яка ще не встигла українізуватися, з'явився ображений відгук про вечір-фейлетон, у якому рецензент скаржився, мовляв, пообіцяли диспут про шляхи й завдання російської літератури та цілу плеяду літературних імен, а натомість «предоставили неким молодым людям упражняться по пяти минут в словоблудии».

Зате Хвильовий гордо написав Михайлові Могилянському в Київ: «Був у нас Пільняк, ми його зустріли трохи інакше. А саме: дали «бой» і, судячи по тому шуму, яким шумує зараз ображений Харків, «бой» непоганий».

Ідеї, які Хвильовий висловив у знаменитих памфлетах, постали не в одну мить. Вони формувалися й кристалізувалися саме в першій половині 1920-х років. І перш ніж кликати «Геть від Москви!», письменник бурювався та розповідав у листі до Могилянського про «обструкцію», яку влаштували Пільнякові в Харкові. «Щоб зрозуміло було, чому ми так прийняли Пільняка, скажу: всі ці нахаби Маяковські, що заявляють, приїхавши на Україну: «Нікакой української літератури нету», всі ці франти з московської богеми давно нам обридли, і ми зайняли войовничу позицію. Крім того, треба було потривожити трохи й міщанську масу, що збирається в «харьковской общественной библиотеке». Я, власне, сподівався, що дискусія прийме зовсім інший характер: мусіла виступити убога російська професура, з якою я і вся

наша група вступить у бій. Я гадав, що таким чином ми уб'ємо двох зайців: розвінчаємо міщанську інтелігенцію — «покровительницу истинно русской культуры» і заставимо Пільняка подумати, куди він попав: чи в русскую провінцію, чи в Українську Радянську Республіку. Двох зайців ми, безперечно, убили, але не так, як хотілося, бо професура чомусь не виступила і дискусію починав я. Говорив я, між іншим, дуже конкретно, але, з другого боку, дав відчуття, що Пільняк виступає не на «задрипанках», а має честь виступати в столиці УСРР», — писав Хвильовий.

А «міщанській сволочі», яка не заспокоюється й шипить, що нібито Хвильовий «руководился своїми шовіністическими чувствами», письменник пообіцяв, перепрощуючи за вислів, «набити харю».

«ГОРЬКАЯ МАТЬ»

Борис Пільняк і Всеволод Іванов, автор знаменитого «Бронепоезда 14–69», — то були тільки квіточки порівняно з «ягідкою» в образі основоположника пролетарської літератури й згодом соціалістичного реалізму Максима Горького. На початку 1926 року головний редактор художньої літератури у видавництві «Книгоспілка», член Вільної академії пролетарської літератури Олександр Слісаренко листовно звернувся до Горького, який жив тоді в Італії, попросивши дозволу на скорочене видання роману «Мать» українською мовою. Горький не тільки відмовився, а ще й у листі-відповіді назвав українську мову «наречием»: «Уважаемый Алексей Андреевич. Я категорически против сокращения повести «Мать». Мне кажется, что и перевод этой повести на украинское наречие тоже не нужен. Меня очень удивляет тот факт, что люди, ставя перед собой одну и ту же цель, не только утверждают различие наречий — стремятся сделать наречие «языком», но еще и утнеают тех великороссов, которые очутились меньшинством в области данного наречия.

При старом режиме я посильно протестовал против таких явлений. Мне кажется, что и при новом режиме следовало бы стремиться к устранению всего, что мешает людям помогать друг другу. А то выходит курьезно: одни стремятся создать «всемирный язык», другие же действуют как раз наоборот. А. Пешков. 7.V.26 г. Сорренто».

Це прозвучало наче грім серед ясного неба: керманіч радянської літератури, найвидаваніший письменник Союзу, друг Леніна, а головне друг Коцюбинського, у якого український письменник не раз гостював на Капрі, назвав українську мову «наречием»! Лист ходив по руках, переписувався, передруковувався, і вся українська інтелігенція його знала. Секретному відділу ДПУ було відомо, що працівник Наркомосу Володимир Баланін, правий політичний діяч і дипломат Петро Дятлов і навіть (!) член КП(б)У історик Матвій Яворський спеціально давали машиністкам примірники цього листа для розмноження. Ганебний текст головного пролетарського письменника опублікувала емігрантська преса, і на нього відгукнувся відкритим листом Володимир Винниченко.

Тож коли стало відомо, що Максим Горький відідає Харків у межах запланованої великої поїздки по СРСР, у ДПУ не на жарт занепокоїлися. Минуло два роки, але про «Мать» тут не забули й градус обурення не знизився.

ПИСЬМЕННИЦЬКА ОБСТРУКЦІЯ

В українській столиці створили громадський комітет для вшанування дорогого гостя і звернулися до різних організацій з пропозицією взяти участь у зустрічі з Буревісником. Багато хто від запрошення відмовився. ДПУ відстежувало приватні розмови: неофіційно в літературних колах говорили про те, щоб улаштувати Горькому демонстрацію, дехто пропонував спровокувати його ущипливими питаннями. Зрештою ухвалили, що наразі «демонстрація» політично не вигідна, достатньо буде зустріти російського письменника якомога холодніше й не помічати його приїзду.

Максім Горький прибув до Харкова 8 липня 1928 року. На вокзалі йому влаштували грандіозну зустріч. Господар міста, голова Харківської міської ради, колишній військовик і комсар дивізії Іван Кожухов першим звернувся до славного гостя:

— Дорогой Максим Максимович!..

Йому стали шепотіти: «Алексей Максимович».

Голова недочув і поправився:

— Дорогой Максим Алексеевич!..

Горький удав, ніби не помітив помилки політичного діяча.

Увечері ж на офіційній зустрічі в Будинку літератури ім. Блакитного, куди вхід спеціально обмежили, а запрошення розіслали тільки «лояльним» представникам української культури, скандалу уникнути не вдалося. По-перше, не прийшла група відомих письменників на чолі з Хвильовим. По-друге, кожен промовець прагнув з'ясувати болочке питання. Першим від Агітпропвідділу ЦК КП(б)У виступив Михайло Постолювський, який зачепив історію про «наречіє». Це була помилка партійних вождів, адже Постолювський у ЦК протегував вапльцям і всіляко їх підтримував. Слідом за ним Валер'ян Поліщук запитав гостя про його ставлення до української мови. Горький вибачився, заявив, що вважає інцидент вичерпаним, однак із публіки постійно вигукували «ану спитайте його про наречіє». Зрештою російський літературний вождь мусив передчасно піти з урочистого засідання на свою честь. У книзі почесних гостей Будинку літератури ім. Блакитного він залишив символічний запис: посеред великого аркуша скромне прізвище М. Горький. На фото з українськими письменниками, яке встигли зробити заподадливі журналісти, представники спілки «Плуг», ВУСПП і комсомольського «Молодняка».

Наступні два дні Горький провів у трудовій колонії неповнолітніх правопорушників у Куряжі та в Харківській дитячій трудовій комуні ім. Дзержинського. Закладами керував Антон Макаренко, який описав гостини письменника у своїй знаменитій «Педагогічній поемі». Щоправда, у Харкові подекуди, нібито в Куряжі під час приїзду Горького когось побили і той поквапився виїхати з колонії.

КОМУНА «АВАНГАРД»

Це був найпопулярніший екскурсійний маршрут улітку 1928 року — одне з перших в Україні колективних господарств у селі Новофедорівка на Запоріжжі (нині в Пологівському районі). Бувало, що за день «Авангард» відвідувало півтисячі гостей. У комуні свого часу побували Лев Троцький, голова Раднаркому УСРР Влас Чубар,

«Не было, нет и не будет».

Фьодор Гладков в образі міністра Валуєва. Карикатура Бориса Фрідкіна з журналу «Червоний перець» (1928).

всукраїнський староста Григорій Петровський, російський письменник Фьодор Гладков, редактор «Крестьянского журнала» Фьодор Панфьоров. Повезли туди й Максима Горького, але йому писати про комуну в степах України не довелося: це вже зробив Гладков, поважний пролетарський літератор, автор славнозвісного «Цементу».

Репортаж Гладкова «Коммуна «Авангард» українці сприйняли, як і лист Горького, з обуренням. Крім того що це була звичайна лакована агітка про щасливе колективне життя, так її ще й супроводжували недолугі переклади про комунарів, які не володіють «росийской мовой» — «русским разговором», та образливі коментарі: «Галичанин — человек, приехавший из Галиции. Галиция — юго-восточная часть Польши». У журналі «Плуг» Гладкову порадили наступного разу поїхати до Ірландії і написати примітку: «Ирландец — человек, приехавший из Ирландии. Ирландия — юго-восточная часть Англии».

Слідом за Гладковим у комуну заявила Докія Гуменна, яка свої нариси, написані там, назвала «Листи зі степової України». Звісно, вона вже знала про книжку Гладкова. Крім того, у самій комуні їй чимало розказували про недавніх гостей. Дещо з того Гуменна дослівно переказує в нарисах, і можна було б їй не вірити, але ці самі висловлювання російського пролетарського письменника опублікувала урядова газета «Вісті ВУЦВК». «Зачем возрождать допетровскую эпоху, — допитувався Гладков, — зачем гальванизировать украинский язык, который покрылся уже прахом. Все это только тормозит

развитие социалистического строительства... Украинские писатели хотят конкурировать с русскими писателями, а выходит, только обезьянничают...»

«Листи зі степової України» з'явилися в журналі «Плуг», органі однойменної Спілки селянських письменників, у жовтні—листопаді 1928 року. Журнал «Червоний перець» негайно надрукував величезну карикатуру: Фьодор Гладков в образі городского, а у віршованому підписі його обізвали «тупим бюрократом» і порівняли із сумнозвісним міністром Валуєвим.

«ТОЖЕ МАЛОРОС»

У грудні Гладков надіслав до редакції «Плуга» листа, у якому відкидав обвинувачення в шовінізмі й українофобстві. Проте на тонкому льоду міжнародних відносин він знову не втримався, образивши тепер уже конкретного письменника: «Отвратительное националистическое чванство в манере петлюровцев или того же Хвильового мне невыносимо». Цього йому теж не забули. Слідом посипалися листи із самої комуні «Авангард»: у них комунари то підтверджували розповідь Гуменної, то спростовували, то уточнювали. З'ясувалося, що більшість викладених фактів правдиві: Гладков і Панфьоров збирали на Запоріжжі місцевих учителів, насміхалися прилюдно з української культури й літератури, не радили поповнювати комунівську бібліотеку українськими книжками.

«Плуг» відписав Гладкову, що авторка й редакція ще раз переглянуть нариси, публікацію яких тим часом призупинили, і не забув ущипнути росіянина: «Мы лично думаем, что у вас кое-какие грешки все-таки были...» А в січні редактор часопису Сергій Пилипенко дав довжелезну статтю «У чому помилка Докії Гуменної?». Він навіть усе листування у цій справі, позицію всіх сторін конфлікту й власні висновки. На думку Пилипенка, російський літератор виправдовується як людина, котра хоче зробити українцеві приємність, цілком щиро заявляє: «Знаете, я тоже малорос» — і так само щиро дивується, чому ніхто не радіє з такої заяви, а, навпаки, всі копилять губу. Помалоросійськи прозвучало й твердження Гладкова, що він, мовляв, «с юных лет живя среди украинского населения, привык любить и язык, и литературу, и музыку этого народа».

«Не треба нам вашої любові, — відповідає йому Пилипенко, — ми самі нині можемо дужче за рідну любити літературу російську, мову французьку, а музику німецьку — річ у визнанні, а визнати українську культуру нова російська пролетарська література не хотіла».

НАВ'ЯЗАНЕ БРАТСТВО

У цій атмосфері взаємної недовіри й сварки в Кремлі вирішили пом'якшити ситуацію і прислали в Україну двох емісарів: заступника завідувача Агінпропу ЦК ВКП(б) Платона Керженцева та одного з керівників Російської асоціації пролетарських письменників Владіміра Сутиріна. Ці два далеко не першорядні діячі гаряче закликали в Харкові створити живий обмін між національними культурами народів СРСР, рішуче боротися

«Вільний час».

— Сеанс затягнеться на цілу годину. Ви не поспішаєте?
— Ні. Я вільний. У мене зараз засідання по переведенню трьохмісячника української культури. Малюнок Семена Зальцера в журналі «Червоний перець» (1929).

з великодержавністю та національною замкнутістю й насамкінець запросили українських письменників до Москви. Зустріч із російськими колегами, за їхнім задумом, мала дати поштовх до тісного спілкування двох літератур і насамперед сприяти вивченню російськими робітниками української пролетарської літератури.

В українських літературних колах до запитин поставилися неоднозначно. Ще з часів приїзду Горького точилися розмови, які старанно записувало ДПУ, ніби це нічим не пояснюване й не виправдане нав'язування братства з боку російського народу. Багато хто вважав, що союзні можновладці створюють штучну солідарність між УСРР і Москвою, приклади якої — приїзд Горького в Україну, показова поїздка спеціально відібраних українських робітників до Москви. Тож і візит письменників до колись златоглавої столиці бачився ще одним виявом такої «солідарності» в лапках.

Тим часом скандал довкола комуні «Авангард» не вщухав: російська преса стала на диби, захищаючи свого товариша. З лютого 1929 року в газеті «Известия» на цілу шпальту вийшла стаття відомого журналіста Григорія Рикліна «Проказы тети Хиври». Риклін захищав Гладкова й нападав на Гуменну, яка раптом стала зіркою весесоюзного масштабу. А до приїзду українських письменників у Москву залишався тиждень... ■

Креативні індустрії в Україні: вистояти, просвітити(ся)

Микола Скиба

Як здатні змінити життя наших міст хаби, кластери та коворкінги

Старий новий міський простір. Арт-кластер «Фабрика повидла» у Львові

Одне із занять з англійської за програмою British Council було присвячене змінам у Києві за останні десятиліття. Мої однокласники з myClass відзначили, що загалом зміни позитивні. Так, «метро на Троєщину» залишилося прожектором, заторів на дорогах побільшало. Однак загалом міський простір тепер людяніший, урізноманітнилися можливості для проведення дозвілля, розширився діапазон сервісів, цікавішим і змістовнішим стало культурне життя столиці. Що правда, ніхто при цьому не згадав явища, яке позначають формулою, утвореною «постійним» прикметником «креативний» та змінними іменниками індустрія, простір, клас, економіка. Причому всі вони походять з англійської, і Велика Британія з 1998 року є законодавицею мод у цій царині. Чому

так? Чому слова окремо, а явища окремо? Чи можна говорити—бодай на експертному рівні—про наявність в Україні креативного сектору? Чи є сенс у цих розмовах?

РАКУРС ПЕРШИЙ: ПОЛІТ НАД БАТЬКІВЩИНОЮ СЛОНІВ

Слона, як то кажуть, слід їсти шматочок за шматочком. Але для початку спробуємо з'ясувати, чи це взагалі слон і чи водиться він деінде, крім островів Туманного Альбіону.

Так, за даними звіту, підготовленого 2014 року компанією Ernst&Young на замовлення Європейської комісії, 4,2% ВВП ЄС генерується саме у сфері креативних і культурних індустрій. Творчий бізнес дав змогу працевлаштуватися 7 млн осіб. А це більше,

ніж населення Латвії, Литви та Естонії разом узятих. Ці люди працюють переважно в малому та середньому сегменті або є фрилансерами. Така структура зайнятості демократизує стиль управління, сприяє гнучкості ухваленню рішень, поширенню інновацій і запобігає утворенню монополій. Отже, креативне слонення, яке досить стрімко росте, є доволі екологічним видом. Що ж допомогло зіп'ятися йому на ноги й на що воно спирається у своєму просуванні вперед?

Креативна економіка в ЄС, а також Австралії та Канаді має щонайменше чотири надійні «ноги»: 1) політики та законодавство; 2) кластери й хаби; 3) інкубатори й акселератори; 4) професійні мережі та асоціації. Це інфраструктурне опертя забезпечує стійкість і сталість сектору. Активну роль у створенні кластерів та інкубаторів відіграють муніципалітети, адже сучасні міста у світі конкурують передусім за креативних людей і доступ до технологій. Мережі та асоціації обстоюють інтереси сектору в політичному середовищі й спонукають дотримуватися відповідних стратегій та ухвалювати нормативні акти, які усувають, а не створюють бар'єри на шляху розвитку.

РАКУРС ДРУГИЙ: ВІЗИТ ДО ОРТОПЕДА

Що натомість маємо в Україні? Слабка інституційна спроможність сектору за потужного творчого потенціалу й відповідних амбіцій його гравців. Для наочності уявіть рожеве слонення на тоненьких ніжках і з великою усміхненою головою, і ви зрозумієте, у чому причина малих швидкостей творчого бізнесу в нашій країні.

Утім, якщо поглянути з іншого ракурсу, то помітимо, що одна нога наразі росте активніше за інші. Йдеться про бум так званих третіх місць, який спостерігаємо впродовж останнього року-півтора. Якщо 2014-го їх було по всій Україні близько 60, то на початок 2016-го вже до сотні. Наважуся стверджувати, що якість переходить у кількість. Нині практично в кожному обласному центрі є коворкінг або хаб. У Львові на етапі реалізації арт-кластер «Фабрика повидла» й анонсовано амбітний проєкт під назвою «Креативний квартал». В Івано-Франківську розробляється концепція ревіталізації заводу «Промприлад» із перетворенням його на хаб творчості та пізнання. У Рівному розпочато мапування культурних і творчих ініціатив з метою створення креативного кластера. Ще в Україні розвивається мережа IT-коворкінгів під брендом iHUB. Центром тяжіння для креативного класу в Києві за минулий рік став Арт-забуд «Платформа» з однойменним коворкінгом.

Хрестоматійним для столиці є креативний простір Школи українського підприємництва (ширше відома як «Часопис». — **Ред.**), оскільки заклав стандарт освітніх проєктів, що реалізуються в подібних осередках. Фактично з цього середовища постав Reinvent VDNH, фронтменом якого є співзасновник «Часопису» підприємець Макс Яковер. Отже, масштабування креативних просторів і розвиток освітніх ініціатив дають шанси на зміну ситуації.

Прикметно, що всі згадані проєкти реалізуються завдяки іноземним інвестиціям і грантам. Фабрика повидла — це капіталовкладення австрійця Гаральда Біндера. «Платформа» — Офера Керцнера з Ізраїлю. iHUB здійснює експансію коштом норвезького фонду Seed Forum. «Креативний квартал» у Львові, за словами його ініціатора Іллі Кінінгштейна, реалізо-

уватиметься спільно з Intel, Cisco, Microsoft, Hewlett-Packard, Ericsson, Schneider Electric, Mastercard, а також за підтримки УКУ, LvBS, «Дзиги», Музею ідей тощо. Попри те що Ілля є радником Андрія Садого, у цьому переліку я не бачу заангажованості ні міської ради, ні адміністрації...

Про що сигналізує відстороненість муніципалітетів від масштабних просторів креативу? Українські міста тепер надто заклопотані процесами децентралізації, у яких, до речі, лишається ще багато незрозумілого, та іншими поточними проблемами. Звісно, така стратегічна короткозорість і нехтування основним ресурсом майбутнього не роблять честі лідерам місцевого самоврядування. Проте апріорі це не добре й не погано. Так є. Не виключено, у цьому можуть з'явитися переваги. Наприклад, менша забюрократизованість, а також гнучкість і швидкість в ухваленні рішень. Потужніша роль професійних спільнот і незалежних акторів. Конкуренція ініціатив стимулюватиме їх до інновацій і ноу-хау. Втім, можна очікувати й меншої соціальної чутливості. Не виключено, що розвиток нових кластерів і хабів обмежиться колом зацікавленості чи когнітивним горизонтом власників та топ-менеджерів. Зацикленість на корпоративних інтересах стримуватиме розвиток екосистеми креативної економіки в суспільно значущих масштабах. Наразі йдеться лише про гіпотетичні виклики. Але їх краще зауважити «на березі», ніж потім відчайдушно боротися з хвилями в непристосованому «плавзасобі».

4,2% ВВП ЄС ГЕНЕРУЄТЬСЯ САМЕ У СФЕРІ КРЕАТИВНИХ І КУЛЬТУРНИХ ІНДУСТРИЙ. ТВОРЧИЙ БІЗНЕС ДАВ ЗМОГУ ПРАЦЕВЛАШТУВАТИСЯ 7 МЛН ОСІБ

УСІ ДО ШКОЛИ!

Одним зі способів подолання згаданих вище викликів є комунікативні й освітні проєкти. Останній тренд в українській ситуації обнадіює найбільше.

Ініціатива Chernozeem, згуртована навколо підприємця й мецената Костянтина Кожемяки та його фамільної друкарні Huss, стартувала 2015 року з амбітної заявки на Форумі креативної економіки. У події взяли участь такі експерти, як Рагнар Сілл з Естонії, Девід Періш і Тері Сандел із Британії, Сергій Хромов-Борісов із Росії, але її комунікативний ефект поки що поступається іміджевому. А от освітній компонент видається «веселішим». Зокрема, започатковано бібліотеку креативної економіки, у межах якої вийшла книжка Девіда Періша «Футболки і костюми. Поради для креативного бізнесу». Ця абеткова праця є досить доречною з огляду на нинішній стан зрілості творчого підприємництва в Україні. Досить цікавий формат запропонувала Школа візуальних комунікацій, організувавши дві потужні події в Fedoriv Hub: Visual Communication Gathering і VCG Cases, де розглядався практичний досвід, накопичений у секторі. Зі спеціалізованих проєктів, що помітно вирости торік завдяки грамотному менеджменту, можна відзначити й Школу літературної освіти.

Останнім часом від популярних курсів про мистецтво до майстер-класу з формування персональної

культури мислення дуже активно прогресував «Культурний проект», заснований Наталею Жеваго. Жагу до знань і, головне, інтенцію бути творцем свого оточення, а не лише споживачем готових продуктів продемонстрував фестиваль мейкерів, що відбувається під американським брендом Mini Maker Faire, право на використання якого в Україні дістала Світлана Бовкун. Активно розвиваються освітні проекти, що готують тинейджерів до самостійності та вибору свого шляху в інноваційній економіці майбутнього. Серед них такі нові ініціативи, як GoITense та освітня платформа Next Generation Business School.

Досить перспективним є старт Школи урбаністичних студій, що вибрунькувалася з фестивалю CANactions, ініційованого архітектурним бюро Віктора Зогова. Пілотний проект школи Studio#1 «Від Генерального плану до Плану-гіда: стратегічні інструменти розвитку сучасних міст» відбувся в Івано-Франківську. Протягом двох місяців міждисциплінарна команда з 18 учасників досліджувала тканину міста в таких царинах, як економіка, екологія, соціальні зв'язки, культура та спадщина, політика й інфраструктура. У результаті студенти запропонували модель під назвою «Урбаністична конституція» — набір ключових принципів для подальшої розробки стратегії розвитку міста учасницьким способом. У лютому 2016 року розпочалися майстер-класи Studio#2, присвячені переосмисленню та ревіталізації (пост)індустріальних міст. Менторами програми переважно виступають європейські архітектори, а співзасновником школи став Урс Томан зі Швейцарії, який певний час працював головним архітектором у Вінниці.

РОЗВИТОК НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК СКЛАДОВОЇ КРЕАТИВНОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ ЗАГОСТРЮЄ ПИТАННЯ НЕРЕЛЕВАНТНОСТІ КЛАСИЧНОЇ ТА ФОРМАЛІЗОВАНОЇ ОСВІТИ

«Часопис» у якийсь момент свого становлення став поєднувати дві категорії відвідувачів і резидентів. Перша — експерти в різних сферах бізнесу. Друга — ті, хто шукає бізнес-експертизу. І ті, й інші — постійні гості «Часопису». Крім того, експертиза команди давала змогу розробити спеціальну програму для навчання майбутніх підприємців. Школа креативного підприємництва, ініційована Альоною Калібабою, — цілком закономірне втілення місії «Часопису»: допомагати підприємцям-початківцям», — наголошує керівник напрямку PR і події Данута Писаренко. Аудиторія Школи — як онлайн-, так і офлайн-підприємці, малий бізнес, підприємці-початківці. Сфери діяльності найрізноманітніші: від мовної школи до сервісу відеоспостереження. Сама суть та ідея не трансформувалися, але змінювалася структура програми. Перший набір працював вісім тижнів із заняттями майже щодня, програма другого складалася з 2,5-денних модулів. Обидва рази конкурс був п'ять осіб на місце. На сьогодні курс навчання в Школі пройшли 18 компаній та проектів. На другому наборі ініціатива вийшла на рівень самоокупності.

На особливу увагу заслуговує освітня ініціатива Creative Management Camp (СМС). СМС передусім

цікавий тим, що є достатньо горизонтальним і відкритим проектом. Його засновниці Аріанна Хмельнюк і Тома Лазаренко спершу переконливо сформулювали ідею й заручилися підтримкою коворкінгу «Платформа» та інсайдерів креативних індустрій. У такому альянсі ініціатива стартувала в жовтні 2015 року. Програма має на меті навчити молодих підприємців грамотно будувати свої проекти й перевіряти їх на життєздатність. Пілотний курс СМС випустив 30 студентів із проектами в таких царинах, як кіно, видавнича справа, медіа, фестивалі, театр, мистецтво та дитячі освітні програми. Програма складається з 10 модулів, що охоплюють різні етапи створення культурного продукту: від ідеї та перших інсайтів до бізнес-плану та презентації. Протягом курсу її учасники мали постійний інтенсивний зворотний зв'язок із менторами, консультантами з управління та лідерами в соціально-культурній сфері. Під час навчання було кілька краш-тестів, що допомогло учасникам викристалізувати свої ідеї та розробити сталу бізнес-історію. На сьогодні до ініціативи Creative Management Camp долучилося більш як три десятки практиків та експертів креативного бізнесу. Лекторами й партнерами є, наприклад, Школа урбаністичних студій, Chernozem, Конгрес активістів культури. У другому наборі коло партнерів розширилося. Зокрема, підключився Ok Project, активнішу роль відіграє й сам коворкінг «Платформа». Отже, можна говорити про зародження екосистеми. А саме такий підхід гарантує сталість креативних ініціативам і дає змогу вийти з «пісочниці».

Попри те що від зародження ідеї ініціативи до набору групи минуло максимум три місяці, програма має комплексний характер, а охочих виявилось вчетверо більше, ніж організатори фізично могли прийняти. Жвавий конкурс на одне навчальне місце був і в Школі креативного підприємництва, що є свідченням дорослішання креативного класу в Україні, готовності інвестувати у свій розвиток і розуміння, що знання та реальні навички є незамінним активом.

А ЩО НА ТОМОГРАФІ?

Розвиток неформальної освіти як складової креативної економіки в Україні загострює питання нерелевантності класичної та формалізованої освіти. По-перше, це середня школа, яка фактично скоює злочин, знеохочуючи молодь до знань. По-друге, це університети, які замість того, щоб перетворюватися на корпорації знань, і далі стимулюють поширення «єдино правильного» методу написання курсових, дипломів та дисертацій у душі «копіпаст». І над усім цим стратегічна сліпота урядовців, політиків, частини експертів. У контексті четвертої промислової революції, що розгортається у світі, відсутність навіть на порядку денному стратегії інноваційного розвитку й розмови в Давосі лише про війну є свідченням неспроможності політичного класу країни, як старого, так і нового.

Як одне з пріоритетних завдань положення про розвиток креативних індустрій містяться в «Довгостроковій національній стратегії культури-2025». Але коли цей стейтмент проб'ється до мейнстріму практичних рішень крізь дискурс, замішаний на популізмі й тимчасовості, що панує на Печерських пагорбах, — питання відкрите. Може, на зміну реформаторам мають прийти мейкери? ■

КНИГИ УКРАЇНСЬКОЮ
ТА ІНОЗЕМНИМИ МОВАМИ
ПОДАРУНКОВІ ВИДАННЯ
ТА АЛЬБОМИ
МАПИ, АТЛАСИ, ПУТІВНИКИ
ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА
ЧЕКАЄМО НА ВАС ЩОДНЯ З 9:00 ДО 21:00

МУЗИКА ТА КІНО
КАНЦТОВАРИ, ЛИСТІВКИ
МІСЦЯ ДЛЯ ЧИТАННЯ
ЛІТЕРАТУРНІ ЗАХОДИ
БЕЗКОШТОВНИЙ
ІНТЕРНЕТ (WI-FI)[™]

САЙТ РЕЗЕРВ: WWW.BOOK-YE.COM.UA ІНТЕРНЕТ-МАГАЗИН: WWW.BOOK-YE.COM.UA/SHOP

К Н И Г А Р Н Я

М. КИЇВ

вул. Лисенка, 3, тел.: (044) 235-88-54

вул. Спаська, 5, тел.: (044) 351-13-38

просп. Повітрофлотський, 33/2, тел.: (044) 275-67-42

вул. Льва Толстого, 1, тел.: (044) 383-61-49

вул. Велика Васильківська, 63, тел.: (044) 287-50-88

М. ЛЬВІВ

просп. Свободи, 7, тел.: (032) 235-73-68

вул. Галицька, 9, тел.: (032) 235-70-06

М. ХАРКІВ

вул. Сумська, 3, тел.: (057) 731-59-49

М. ДНІПРОПЕТРОВСЬК

вул. Глінки, 15, тел.: (056) 732-13-92

М. ІВАНО-ФРАНКІВСЬК

вул. Незалежності, 31, тел.: (094) 928-31-41

М. ВІННИЦЯ

вул. Соборна, 89, тел.: (0432) 52-93-41

М. ТЕРНОПІЛЬ

вул. Валова, 7-9, тел.: (0352) 25-44-59

М. ВОЛОДИМИР-ВОЛИНСЬКИЙ

вул. Ковельська, 6, тел.: (03342) 2-19-57

М. РІВНЕ

вул. Короленка, 2, тел.: (0362) 22-34-41

М. ЛУЦЬК

вул. Лесі Українки, 30, тел.: (0332) 72-43-76

www.book-ye.com.ua

І Н Т Е Р Н Е Т - М А Г А З И Н

WWW.BOOK-YE.COM.UA/SHOP

Школа ізоляції

Роман Герасименко

Мало хто знає, що з часів розпаду СРСР освіта України та Росії розвивалася зовсім по-різному. У РФ консервувалася радянська модель, а ми рухались у бік західної. Нормативна база в Україні ставала прогресивнішою, тоді як у східного сусіда всі документи, що регламентують шкільне життя, залишилися просто адаптацією радянських інструкцій.

За російської влади кримські освітяни мають висиджувати в школах мінімум по 6 годин щодня, якщо працюють на повну ставку. Тепер викладачі зобов'язані відмічатись у журналі, коли вони приходять і йдуть із роботи.

Предметом гордості українських освітян був Болонський процес, у межах якого запровадили кредитно-модульну систему оцінювання, освітньо-кваліфікаційні рівні бакалаврів та магістрів. Годі й казати, що в Росії цього немає, тому кримські ВНЗ вимушені повертатися до радянських лекал.

Окремо варто згадати болючу тему плати за «безплатну» освіту. Побори в школах та дитячих садках дістали всіх батьків, і кримчани свято вірили, що тільки-но вони ввійдуть до Росії, як припинять скидатися на ремонт класу, у фонд школи, на підручники тощо. Де там! Усе залишилося по-старому, і платити все одно доводиться, адже російське Міносвіти, як і українське, не покриває своїм фінансуванням усіх потреб навчальних закладів. Просто тепер усе складніше. Скажімо, моя сусідка, що працювала в школі вчителем початкових класів, запропонувала батькам купити навчальний посібник на додадок до російського підручника. Батьки однієї дитини заявили до прокуратури, буцімто педагог незаконно вимагає гроші. Відтак учительку викликали на допити, де вона доводила, що посібник, який пропонувала купити, — це не підручник, наданий державою безплатно, і що їй жодного зиску від того, що батьки його куплять, окрім одного: їхнім синам та дочкам буде за чим займатися. У результаті складу злочину в діях моєї сусідки слідчий не знайшов, кримінальну справу порушено не було, але посаду завуча з початкової школи їй довелося залишити, тепер вона просто вчителька. До речі, у тій заяві

до прокуратури їй взагалі вимагали звільнити, як і директорку школи, на підставі того, що в останньої чоловік живе в Києві й начебто служить у СБУ. Вона також із посади пішла. Не через цю скаргу, а в межах очищення навчальних закладів від українських кадрів. У Севастополі тепер міською освітою керує Володимир Тюнін, стара креатура ФСБ, творець екстремістських організацій «Русській блок», «Русское єдінство» та «казацьей» громади «Соболь». Він прямо заявив, що всі, хто працював на керівних посадах за України, є зрадниками й повинні піти. Очільниками навчальних закладів стараються призначати колишніх військових із замполітів: їхні дипломи вважаються педагогічними. Зрозуміло, що прищеплять молодь такі кадри.

За часів України в усіх дитячих садочках та школах викладалася українська мова, були класи з українською мовою навчання. У перший-таки рік усе було знищено й скасовано, причому організували це так, наче самі батьки відмовилися від уроків, хоча їх просто поставили перед фактом. Українську в Криму тепер не викладають. Хтось із учителів-україністів перекваліфікувався, хтось пішов на пенсію. Але зв'язок із Батьківщиною просто так не розірвати: багато учнів беруть приватні уроки української, щоб складати ЗНО і вступати до вітчизняних університетів. Дуже сподіваюся, що українське Міносвіти надасть кримським українцям якісь пільги та преференції при вступі, — це питання політики повернення наших територій.

Студенти, що закінчували виші у 2014-му, отримували вже російські дипломи. Ті, що навчалися на моряків (найпрестижніші професії у Криму), тепер мають труднощі з отриманням так званих робочих дипломів, за якими влаштувались би на судна. Усі вимушені їздити по ці документи до України.

У навчальних закладах тепер нова програма. Школярів учать, що Київська Русь стала потім Російською імперією, що у Великій Вітчизняній війні перемогли насамперед росіяни, що весь світ хоче загарбати Росію, а Крим урятували від бандерівців і повернули в склад «родіни». Що більше минатиме часу, то більше людей у це віритиме. Тому треба якнайшвидше деокупувати півострів. Робити це варто навіть не заради землі, а заради людей. Інакше тамтешні українські діти мріятимуть стати «ополченцями» й мочити «укропів». ■

Що далі?

Станіслав Васін

Відокремлення Донбасу-«годувальника» не призвело до руйнування України: як виявилося, старенька якість справляється й без нас; бізнес великих східних олігархів як був, так і є, навіть при «ДНР»; для політичних еліт окупація—чудовий козир, яким завжди можна збивати сльозу в тих, хто ще вірить хоча б у щось; біженці за майже два роки вже почали нове життя, обжившись в інших містах, а в багатьох у «ДНР» просто фізично нічого не лишилося; більшість українців цілком справедливо переживають радше про своїх близьких в окопах, ніж про український прапор над цією «ватною» Макіївкою. Так, є там ще якісь андрееви, іванови, васіни та інші динозаври дотриколонної епохи, що перетворилися швидше на музейний експонат, на який дивишся й не розумієш, що ж автор хотів сказати. Але ми про них пам'ятаємо, так само як і про Крим. Можна навіть на знак пам'яті чергову блокадку влаштувати, мовляв, усе заради вас, патріотів, коли-небудь, але таки повернемо своє. Проте на ділі—лише спізнила й рідко коли ефективна реакція на справді продумані кроки Кремля.

У певному сенсі ми стали заручниками навіть тієї убогої—на тлі російської—пропаганди, на яку все ж спромоглася національна думка: цілодобове мовлення про «перемоги» й про те, що «все буде добре», за-тьмарює критичність в оцінці реального стану справ. А стан справ такий: перспектива повернути Крим відкладається до смерті самого Путіна, що робить усі ці блокади стрілянням по поїзду з рогатки; повернення Донбасу лише воєнним кидком неможливе без цілковитого перетворення всіх окупованих міст на пустелі та Нагасакі; міські домовленості не мають жодних перспектив підняти жовто-блакитний над Донецькою ОДА; «республіканські» держструктури й пропаганда дедалі глибше пускають тут коріння, сформувавши в місцевих умовний рефлекс вдячності навіть у період тотального дефіциту, блокад і космічних цін на їжу. При цьому російська пропаганда, що «облажалася» по повній із розп'ятим хлопчиком, анітрохи від цього не втратила, і невеликі хрести з немовлятами й у майбутньому тішитимуть око неவிбагливих прибічників російських ідей. А останні підрастає ціле покоління, адже, поки доблесний Київ обіцяє 84-й раз за останні два роки запустити телевізійне мовлення на окупованих територіях, там уже підрастають захаровці, комсомольці та юні члени бригади «Призрак», що вміло складають віршики дяді Льоші, він же Олексій Мозговий. І

чи варто дивуватися, коли років через п'ять це «бідне дитя, якому просто забили голову», стане до зброї разом із тисячами нових «ополченців», готових мститися за батька, брата чи просто «святую Русь»?

Але, вочевидь, вітри апокаліпсису, що насуваються, ще недостатні для вирішення конфлікту на Донбасі. Власне, недостатньо й наявності тут таких, як я, кому негласно пропонується або переїжджати на контрольовану територію, або нарікати на себе. Але ті, хто лишився, не головні жертви спокійного сну нашого шоколадного короля, якому нарешті вдалося зупинити безперервний потік крові й підвісити ситуацію в повітрі, попутно заповнюючи на «плюсах», ніби це і є відповідь. Головні потерпілі—це наші бійці, що сидять на метр нижче від землі при мінус 17 і чекають незрозуміло чого. Саме ці хлопці мають право на основне питання: скільки ще і що далі?

Хтось може заперечити, що сидять і по той бік. Але це не зовсім так. Річ у тому, що психотип «республіканських» бійців зовсім інший, ніж в української армії. Більшість триколонних окопів наповнюють собою маргінали, для яких із приходом війни за великим рахунком нічого й не змінилося: ці люди не мали майбутнього до неї, нічого їм втрачати й тепер. Образ «солдатів удачі», що живуть одним днем і з'їхалися на Донбас звідусіль, цілком застосовний і до нинішніх реалій «республіканських» гвардій, бригад та частин. Це не люди, які полишили престижну роботу разом із дорогим авто в гаражі приватного будинку й чекають не дочекаються, коли ж ситуація

вирішиться й вони знову поїдуть додому. Навпаки, їхнє життя—то і є війна, і сидіти вони готові тут вічно. Звісно, й українська армія не лицарі в білих обладунках, але загальна картина на тлі «республіки» куди ближча до поняття норми.

«АТО має тривати години, а не місяці»—від цієї фрази нашого президента колись також віяло наївною надією, і багато хто, зокрема і я, пов'язував із нею своє майбутнє «вільне» життя. У підсумку два роки нескінченних боїв, десятки листів із задзеркалля і Донбас, поділений між нині спочилим Мішкою Косим, Рінатом, «Захаром» і свіжими цукерками ROSHEN, що просочуються в Донецьк, поки їх споживачі, похрумлюючи, як і раніше, вірять, що від них бодай щось залежить. І що лишається тим, хто тримається за свою землю міцніше, ніж сама держава, і не бажає покидати свій дім тільки для того, щоб у Києві комусь легше спалося? Що ж, «пишіть письма»—так і чується основний рецепт майбутнього від нашої влади... ■

За рибу гроші-4

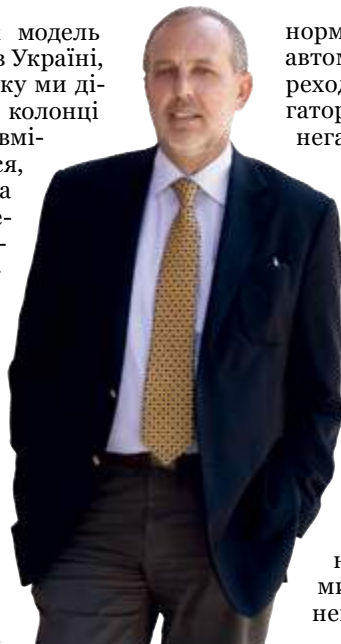
Юрій Макаров

Отже, безмарний білінгвізм як модель мовних контактів не працює ані в Україні, ані деінде у світі — такого висновку ми дійшли в попередній «мовній» колонці (див. *Тиждень* № 1–2, 4, 6). Мови не вміють мирно співіснувати, вони змагаються, воюють і насамкінець перемагають одна одну з відповідними наслідками для переможеного. «Серед живих має залишитися тільки один», як стверджували герої відомого серіалу про шотландського горця (якраз слухна ілюстрація до сумної долі шотландської гельської мови). Безконфліктний білінгвізм — це міф. А що не міф?

Півстоліття тому американські лінгвісти Чарльз Фергюсон і Джошуа Фішман запропонували модель мовної взаємодії, яка дістала назву «диглосія» (буквальна калька з «білінгвізму», тільки на грецькій, а не латинській основі). Якщо спростувати, картина бачиться такою: є мова з високим статусом (High Language), котра обслуговує офіційні, складні, престижні ситуації, а є з низьким (Low Language), котрою користуються в побуті. Дистанція між H і L може бути різною: «очищена» й «брудна», але та сама мова (як у Греції до останньої чверті минулого століття) або мови досить віддалені (як у середньовічній Англії, де верхівка й міське населення послуговувалися французькою аж до 1349 року, чому поклала край лише епідемія чуми, від якої вимерло майже все населення Лондона). Із розвитком масових комунікацій, передусім радіо, телебачення, а віднедавна інтернету, процес витіснення «низької» мови «високою» пришвидшується.

Тут варто нагадати, що довгий час, подекуди аж до початку XIX століття, привілейовані верстви різних країн уникали спілкування живою народною мовою. Гете присвятив свою першу драму королю Пруссії Фрідріху й дістав зневажливий відгук: музикантка німецька не пристосована до відтворення високих думок та почуттів, краще молодий талент писав би французькою... Освічені класи України в XVII столітті виробили штучну словено-руську мову на базі церковнослов'янської, саме нею творили інтелектуали з кола Могілянки й писав Сковорода. А от при дворі Речі Посполитої, як підказує професор Михайло Кірсенко, навпаки, радо спілкувалися руською (= українською) поряд із латиною, аби лише не переходили на племейську польську. Ну про звичай російської аристократії початку XIX століття, зображені у «Війні і мирі» Толстого, ми пам'ятаємо зі школи.

Вибір того чи того варіанта серед мовної пари щоразу визначається етикетом та прагматикою. Мій знайомий чаклун зі СТО спілкується

нормальною українською, доки не торкається автомобільних тем: тоді непомітно для себе переходить на російську, бо виробився такий багаторічний рефлекс. До того ж не факт, що він негайно зорієнтується, як буде рідною «газраспределительная система». Така поведінка дістала назву code switching (перемикання коду), і вона спостерігається щоразу, коли ми скачемо з мови на мову, або не знаходячи потрібного виразу, або підкосячись звичці.

Звичка — ось ключовий фактор. Мало хто з нас керується в щоденній поведінці, мовній зокрема, високими мотивами, і навряд чи варто когось за це засуджувати. Ми діємо, як нам зручно. Ну а стандарти спілкування нам задають: а) освіта; б) засоби масової інформації; в) органи влади. І вже потім особисті переконання.

Звички можуть мінятися стрімко, хоча не варто недооцінювати відомі психотравми від сприйняття української не лише як непросунутої мови аутсайдерів, а насампе-

**ЗВИЧКА — ОСЬ КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР.
МАЛО ХТО З НАС КЕРУЄТЬСЯ
В ЩОДЕННІЙ МОВНІЙ ПОВЕДІНЦІ
ВИСОКИМИ МОТИВАМИ**

ред як чинника небезпеки, коли підкреслене її вживання ставало приводом для політичних звинувачень у «буржуазному націоналізмі», й ця фрустрація тривала кілька десятиліть. Може здатися, що все просто: буквально за п'ять хвилин до російської анексії кримські «еліти», геть позбавлені українського сентименту, віддавали своїх дітей до україномовних ліцеїв, бо прагнули забезпечити їхнє майбутнє. Працює! Або не так просто з огляду на той-таки фактор післяманданної «толерантності», коли виявляється, що знання державної не є обов'язковим для кар'єри й можна стати міністром або головою держадміністрації, не вивчивши її, — тут я натякаю зовсім не на М. Я. Азарова.

Таким чином, залежно від політики уряду у вузькому розумінні й від успішності Української держави як проекту в найширшому сенсі на нас чекає один із двох сценаріїв: або українська безальтернативно затвердиться в статусі H-мови, підтягуючи під себе повсякденні практики, і тоді впродовж найближчих 50 років (два покоління) країна повернеться хоча б до стану 20-х років минулого століття. Або російська залишиться де-факто домінуючою, і тоді перспектива української — кумедна креолізація (суржикізація). Що саме це означає, поговоримо за тиждень. ■

ЕКСКЛЮЗИВ

The
Economist

Ювілейне, 30-те видання зі спецпроектом і думками
Крістін Лаґард ■ Марґарет Етвуд ■ Мугаммаду
Бугарі ■ Ніколи Стардґґон ■ Нарендри Моді ■
Малали Юсуфзай ■ Володимира Василенка

За ексклюзивною ліцензією

Тижде́нь

Світ у 2016

Український випуск

Вже у продажу

Подумай, що

зупиняє

тебе

насправді?